

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

KU LEUVEN

Maastricht University

Faculteit Rechten

master in de rechten

Masterthesis

De rol van het afstammingscentrum in het kader van (anoniem) donorschap bekeken vanuit rechtsvergelijkend perspectief

Annelore Surkijn

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten, afstudeerrichting rechten

PROMOTOR :

Prof. dr. Tim WUYTS

De transnationale Universiteit Limburg is een uniek samenwerkingsverband van twee universiteiten in twee landen: de Universiteit Hasselt en Maastricht University.

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

www.uhasselt.be

Universiteit Hasselt

Campus Hasselt:

Martelarenlaan 42 | 3500 Hasselt

Campus Diepenbeek:

Agoralaan Gebouw D | 3590 Diepenbeek

2024
2025

Maastricht University

Faculteit Rechten

master in de rechten

Masterthesis

De rol van het afstammingscentrum in het kader van (anoniem) donorschap bekeken vanuit rechtsvergelijkend perspectief

Annelore Surkijn

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten, afstudeerrichting rechten

PROMOTOR :

Prof. dr. Tim WUYTS

KU LEUVEN

Maastricht University

Faculteit Rechten

master in de rechten

Masterscriptie 2024-2025

*De rol van het afstammingscentrum in het kader van (anoniem)
donorschap bekeken vanuit rechtsvergelijkend perspectief*

Annelore Surkijn

PROMOTOR:

Prof. dr. Tim Wuyts

Samenvatting

Deze scriptie analyseert de werking en juridische context van het Vlaams Afstammingscentrum in relatie tot het recht op identiteit van kinderen die zijn verwekt via anonieme gametendonatie. De centrale onderzoeksvraag luidt in welke mate het huidige Belgische wettelijk kader, waarin donoranonimiteit is toegestaan, verenigbaar is met artikel 22 van de Grondwet, artikel 8 van het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en artikel 7 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

Het onderzoek start met een conceptuele en juridische verkenning van de begrippen afstamming en gametendonatie. Aansluitend wordt het recht op identiteit behandeld als een fundamenteel mensenrecht. Uit de jurisprudentie van onder andere het Grondwettelijk Hof en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens blijkt dat dit recht impliceert dat kinderen aanspraak moeten kunnen maken op toegang tot informatie omtrent hun biologische herkomst.

Het in 2019 opgerichte Vlaams Afstammingscentrum tracht deze toegang te bevorderen, onder meer via een DNA-databank. Desondanks wordt het centrum geconfronteerd met juridische obstakels, aangezien de Belgische wetgeving nog steeds anonieme gametendonatie toestaat. De scriptie stelt vast dat deze anonimiteit een belemmering vormt voor de uitoefening van het recht op identiteit, zoals bevestigd in arrest nr. 102/2024 van het Grondwettelijk Hof. In dit arrest wordt geconcludeerd dat het huidige wettelijk systeem niet evenwichtig is en dat de wetgever uiterlijk tegen 30 juni 2027 een nieuw regelgevend kader moet uitwerken dat zowel de rechten van donorkinderen als die van donoren in aanmerking neemt.

Aan de hand van een rechtsvergelijkende analyse met Nederland en Frankrijk wordt aangetoond dat hervorming mogelijk is. Nederland heeft de anonimiteit van donoren reeds in 2004 afgeschaft, terwijl Frankrijk recent een hervormd model heeft ingevoerd waarin de donor vrijwillig kan instemmen met identificeerbaarheid. Beide systemen illustreren dat een wettelijk kader mogelijk is waarin het belang van het kind vooropstaat, zonder de rechten van de donor te negeren.

De scriptie sluit af met aanbevelingen ter versterking van het Vlaams Afstammingscentrum en de hervorming van de Belgische regelgeving. Voorstellen omvatten onder andere de geleidelijke afschaffing van anonieme donatie en uitbreiding van DNA-matchingmogelijkheden (waaronder voor verwantschap tussen halfbroers en -zussen). Op deze wijze kan het recht op identiteit effectief worden gewaarborgd in overeenstemming met zowel nationale als internationale mensenrechtenverplichtingen.

Woord vooraf

Deze masterscriptie markeert het einde van een leerzame en uitdagende periode van mijn opleiding Rechten aan de Universiteit Hasselt. Tijdens het onderzoek verdiepte ik me in de complexe verhouding tussen het recht op identiteit en de anonimiteit van gametendonatie, een thema dat zowel juridisch als maatschappelijk steeds meer aandacht krijgt.

De totstandkoming van deze scriptie was niet enkel het resultaat van mijn eigen inzet, maar ook van de waardevolle steun van anderen. In het bijzonder wil ik mijn promotor, Prof. dr. Tim Wuyts, oprecht bedanken voor zijn kritische blik, heldere feedback en begeleiding. Ook ben ik mijn ouders en mijn zus bijzonder dankbaar voor hun voortdurende steun en vertrouwen.

Annelore Surkijn

Hasselt, 15 mei 2025

Inhoudsopgave

Samenvatting	I
Woord vooraf	II
1 INLEIDING	1
1.1 Onderwerp van het onderzoek.....	1
1.2 Probleemstelling	3
1.3 Onderzoeksvragen.....	4
1.4 Gehanteerde onderzoeksmethoden	5
1.5 Opbouw van het onderzoek	8
2 BEGRIPPEN	10
2.1 Afstamming en (wens)ouderschap	10
2.2 Gameten en embryo's	12
2.3 Medisch begeleide voortplanting.....	13
2.4 (Donor)kind.....	14
2.5 Afstammingscentrum	15
3 HET RECHT OP IDENTITEIT ZOALS GEGARANDEERD DOOR ARTIKEL 22 GW., ARTIKEL 8 EVRM EN ARTIKEL 7 IVRK.....	16
3.1 Artikel 22 Grondwet als grondslag voor het recht op identiteit.....	16
3.1.1 Historische ontwikkeling	16
3.1.2 Inhoud artikel 22 GW	18
3.1.3 Artikel 22 GW in het licht van het recht op afstammingsinformatie	18
3.2 Artikel 8 van het EVRM als grondslag voor het recht op identiteit.....	24
3.2.1 Ontstaan EVRM	24
3.2.2 Inhoud artikel 8	26
3.3 Artikel 7 van het IVRK als grondslag voor het recht op identiteit.....	32
3.3.1 Ontstaan IVRK	32
3.3.2 Toezichtmechanismen	34
3.3.2 Inhoud van artikel 7 IVRK	35
3.3.4 Interpretatieproblemen artikel 7 IVRK	36
3.3.5 Recente bevestiging van het belang van afstammingsinformatie voor de identiteit van het kind.....	40
4 DE OPDRACHT, DE WERKING EN DE MIDDELEN VAN HET AFSTAMMINGSCENTRUM IN HET KADER VAN ANONIEME GAMETENDONATIE	42

4.1	De totstandkoming van het Vlaams Afstammingscentrum	42
4.1.1	Expertenpanel	42
4.1.2	Werkgroep 'Afstammingsinformatie en DNA-databank'	44
4.2	Organisatie en structuur	44
4.3	De opdracht en werking	45
4.3.1	Missie en visie	45
4.3.2	Decretale opdrachten	46
4.3.3	De middelen	52
4.3.4	Rol van commerciële DNA-databanken	52
5	HET HUIDIG WETTELIJK KADER WAARBINNEN HET AFSTAMMINGSCENTRUM FUNCTIONEERT EN DE VERHOUDING TOT ARTIKEL 22 GW., ARTIKEL 8 EVRM EN ARTIKEL 7 IVRK54	
5.1	Huidig wettelijke kader	54
5.1.1	Vóór de Wet Medisch Begeleide Voortplanting	54
5.1.2	Totstandkoming Wet Medisch Begeleide Voortplanting	55
5.2	Beoordeling van het huidig wettelijk kader en de werking van het Vlaams Afstammingscentrum	58
5.2.1	Impact op het functioneren van het Afstammingscentrum	59
5.2.2	Internationale ontwikkelingen	61
5.2.3	Relevantie van het arrest van het Grondwettelijk Hof (nr. 102/2024)	62
6	RECHTSVERGELIJKING	64
6.1	Nederland	64
6.1.1	Wettelijk kader gametendonatie in Nederland	64
6.1.2	Instellingen: SDKB, FIOM en DNA-registratie	67
6.1.3	Aankomende hervormingen	68
6.1.4	Vergelijkende analyse: het Belgische en Nederlandse systeem rond donorgameten en de rol van afstammingscentra	69
6.2	Frankrijk	70
6.2.1	Wettelijk kader gametendonatie in Frankrijk	70
6.2.2	Instellingen: CECOS, CAPADD en Agence de la biomédecine	73
6.2.3	Vergelijkende analyse: het Belgische en Franse systeem rond donorgameten en de rol van afstammingscentra	76
7	CONCLUSIE	78
8	BIBLIOGRAGIE	81

1 INLEIDING

1.1 Onderwerp van het onderzoek

1. Medisch begeleide voortplanting heeft wereldwijd vele mensen geholpen om hun wens om ouder te worden te vervullen, en het aantal geboortes via deze methoden blijft elk jaar toenemen.¹ In Europa zijn er inmiddels miljoenen kinderen geboren door middel van kunstmatige voortplantingstechnieken, waarbij donorgameten vaak een rol spelen. Dit kan gaan om donorsperma, donoreicellen of gedoneerde embryo's, afhankelijk van de specifieke situatie van de betrokkenen. Een belangrijk en voortdurend debat binnen dit veld betreft de anonimiteit van de donor en de vraag of kinderen, geboren uit donorgameten, recht hebben op toegang tot informatie over de identiteit van hun donor. Veel van deze kinderen ontwikkelen op latere leeftijd de wens om meer te weten te komen over hun biologische ouder, waarbij ze bijvoorbeeld op zoek gaan naar gelijkenissen in uiterlijk of gedrag.² Hoewel in veel landen lange tijd het principe van donoranonimiteit werd gehandhaafd, is er de laatste jaren een verschuiving zichtbaar. Er is een groeiend maatschappelijk besef dat het voor kinderen van groot belang is om hun genetische achtergrond te kennen, niet alleen voor medische redenen, maar ook voor hun persoonlijke identiteit en ontwikkeling. Dit besef heeft geleid tot heroverwegingen van de anonimiteit van donors in verschillende landen.³

2. Een treffend voorbeeld van de existentiële impact die donoranonimiteit kan hebben, is te vinden in een recente uitspraak van de familierechtbank West-Vlaanderen van 23 juni 2023. In deze zaak werd een volwassen vrouw, verwekt via anonieme spermadonatie, geconfronteerd met een fundamenteel gebrek aan informatie over haar biologische afkomst. Deze onwetendheid veroorzaakte bij haar langdurige identiteitsverwarring en psychisch lijden. Vastbesloten om duidelijkheid te verkrijgen, ondernam zij op eigen initiatief een intensief genetisch genealogisch onderzoek via commerciële DNA-databanken. Dit leidde tot de identificatie van een vermoedelijke biologische vader, tegen wie zij een procedure aanspande om een gerechtelijk DNA-onderzoek af te dwingen. De rechtbank stelde dat het recht van het kind op kennis van zijn biologische afstamming, beschermd onder artikel 8 EVRM, primeert op het recht van de donor op privacy en lichamelijke integriteit. Het bevel tot medewerking aan een DNA-onderzoek onder verbeurte van een dwangsom toont aan hoe ver donorkinderen bereid zijn te gaan om hun recht op identiteit te waarborgen. Deze uitspraak illustreert niet alleen de dringende nood aan een herziening van het wettelijk kader, maar maakt ook pijnlijk duidelijk hoezeer anonieme donatie de persoonlijke ontwikkeling van donorkinderen kan ondermijnen.⁴

¹ C. WYNS, C. DE GEYTER, C. CALHAZ-JORGE, M.S. KUPKA, T. MOTRENKO, J. SMEENK, C. BERGH, A. TANDLER-SCHNEIDER, I.A. RUGESCU en V. GOOSSENS, "ART in Europe, 2018: results generated from European registries by ESHRE", *Human Reproduction Open* 2022, 5.

² A. RAVELINGIEN, V. PROVOOST en G. PENNING, "Donor-conceived children looking for their sperm donor: What do they want to know?", *Facts, Views and Vision in ObGyn* 2013, 260.

³ E. DECORTE, "The right to access information about one's genetic origins in the context of medically assisted reproduction – Time changes everything?" in I. BOONE en M. VONK (eds.), *The right to identity and access to information on genetic origin and parentage*, Cambridge, Intersentia, 2024, 33-34 en 36.

⁴ Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) 23 juni 2023, *T.Fam.* 2024, 220-224.

3. In deze masterscriptie wordt de werking van het Vlaams afstammingscentrum onderzocht in het licht van het recht op identiteit van het kind verwekt door anonieme donorgameten. Over het recht op identiteit is in de rechtsliteratuur al veel geschreven.⁵ Er is echter geen eenduidige definitie van wat het recht op identiteit precies inhoudt. Het concept van identiteit kan worden onderverdeeld in verschillende categorieën, zoals fysieke, sociale en persoonlijke identiteit. Dit onderzoek richt zich specifiek op de persoonlijke identiteit, aangezien het recht op toegang tot afstammingsinformatie, zoals het Europees Hof voor de Rechten van de Mens⁶ heeft geoordeeld, tot deze categorie behoort.⁷

4. Het onderzoek richt zich vooral op de werking van het Vlaams afstammingscentrum dat in 2019 werd opgericht.⁸ De oprichting van dit afstammingscentrum was een belangrijke stap vooruit om het recht op identiteit van donorkinderen te waarborgen. Dat identiteit en toegang tot afstammingsinformatie zeer belangrijk zijn, werd door de totstandkoming van het centrum erkend. Iedereen met afstammingsvragen kan terecht bij het afstammingscentrum, dat hierbij ook psychosociale steun biedt. Naast het centrum, werd er ook een DNA-databank opgericht. Het decreet dat aan de basis lag voor de oprichting van het afstammingscentrum is gebaseerd op verschillende internationale en Europese verdragen waarin het recht op afstammingsinformatie wordt gewaarborgd.⁹

5. Ondanks de stappen die er werden genomen om het recht op identiteit te waarborgen, blijft België echter één van de weinige Europese landen waar de absolute anonimiteit van gametendonoren mogelijk is.¹⁰ België is namelijk de uitzondering en valt dus internationaal uit de toon. De donoranonimiteit die volgens de Belgische wetgeving nog steeds mogelijk is, vormt een enorme beperking op de werking van het afstammingscentrum. Er wordt onderzocht hoe het afstammingscentrum werkt onder het huidige wettelijke kader van anonieme gametendonatie. Ook wordt er nagegaan of dit wettelijke kader waarbinnen het centrum functioneert wel voldoet aan artikel 22 GW, artikel 8 EVRM en artikel 7 IVRK.

6. In dit onderzoek wordt ook aandacht besteed aan recente rechterlijke uitspraken in België, met name die van het Grondwettelijk Hof.¹¹ Dit hof oordeelde dat de donoranonimiteit een schending vormt van de grondrechten en mensenrechten van het donorkind. De uitspraak heeft grote implicaties voor het huidige wettelijk kader rondom gametendonatie en kan ook een invloed hebben op de werking van het afstammingscentrum. De analyse richt zich op de betekenis van

⁵ T. WUYTS, "Het recht op identiteit in de Belgische rechtsorde", *T.Fam.* 2015, 60.

⁶ EHRM 13 februari 2003, nr. 42326/98 (Odièvre/Frankrijk).

⁷ S. BOU-SFIA, "The rights to identity in the European Convention on Human Rights" in I. BOONE en M. VONK (eds.), *The right to identity and access to information on genetic origin and parentage*, Cambridge, Intersentia, 2024, 8 en 20-23.

⁸ Decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 17 juni 2019.

⁹ J. RYNGAERT, "Vlaams afstammingscentrum en DNA-databank: een bescheiden maar belangrijke stap vooruit vanuit kinderrechtenperspectief", *T.Fam.* 2019, 110.

¹⁰ Art. 57 MBV-wet.

¹¹ GwH 26 september 2024, 102/2024, ECLI:BE:GHCC:2024:ARR.102.

deze uitspraak, de verwachte veranderingen en de tijdlijn voor de implementatie van de nieuwe wetgeving.

7. Tot slot volgt er een rechtsvergelijking van het Belgische wettelijke kader rond gametendonatie met de wettelijke kaders van andere landen. Ook komt het Vlaams afstammingscentrum opnieuw aan bod en de eventuele gelijkaardige afstammingscentrums van de andere landen. Deze vergelijking kan eventueel nuttig zijn om inspiratie uit te putten voor een mogelijke Belgische regelgeving rond gametendonatie en voor de werking van het Vlaams afstammingscentrum.

1.2 Probleemstelling

8. De Belgische wetgeving garandeert momenteel de absolute anonimiteit van gametendonoren, wat in strijd lijkt te zijn met internationale en Europese mensenrechtenverdragen, zoals het IVRK en het EVRM. Deze anonimiteit vormt een aanzienlijke beperking op het recht op identiteit van donorkinderen, die geen toegang hebben tot informatie over hun biologische afstamming. Dit recht op identiteit wordt nochtans erkend als een fundamenteel recht dat essentieel is voor de ontwikkeling van een persoonsgebonden identiteit en psychologisch welzijn.¹² Het feit dat donorkinderen wel medische gegevens kunnen verkrijgen over hun biologische ouders¹³ is niet voldoende, ze zouden het recht moeten hebben om de identiteit van hun donorouder te kennen.¹⁴ De vraag rijst dan ook in hoeverre het huidige Belgische beleid in overeenstemming is met de internationale verplichtingen en of hervormingen noodzakelijk zijn.

9. Het Vlaams Afstammingscentrum speelt een centrale rol in de omgang met afstammingsvragen en biedt psychosociale begeleiding aan personen die op zoek zijn naar hun biologische oorsprong. Daarnaast beschikt het centrum over een DNA-databank waarin personen hun DNA kunnen registreren om verwantschappen te achterhalen. De werking van deze databank is echter beperkt, aangezien enkel eerstegraads verwantschappen kunnen worden vastgesteld. Dit betekent dat donorkinderen hun biologische ouder via deze databank kunnen vinden, maar niet hun halfbroers of -zussen, terwijl deze verwantschap een belangrijke rol kan spelen in hun zoektocht naar identiteit en verbondenheid.¹⁵

10. Ondanks de oprichting van het afstammingscentrum en de DNA-databank blijft de bescherming van het recht op identiteit grotendeels afhankelijk van de vrijwillige medewerking van de donor. In 2007 werd bij de invoering van de wet op medisch begeleide voortplanting reeds opgemerkt dat een beleid van absolute anonimiteit het belang van het kind onvoldoende

¹² EHRM 7 juli 1989, nr. 10454/83 (Gaskin/Verenigd Koninkrijk); EHRM 13 februari 2003, nr. 42326/98 (Odièvre/Frankrijk); EHRM 16 juni 2011, nr. 19535/08 (Pascaud/Frankrijk).

¹³ Art. 36 en 65 MBV-wet.

¹⁴ T. WUYTS, "Het recht op identiteit in de Belgische rechtsorde", *T.Fam.* 2015, 64.

¹⁵ Art. 24 Decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank.

beschermt, maar tot op heden is deze anonimiteit behouden.¹⁶ Dit heeft niet alleen gevolgen voor het individuele recht op identiteit, maar roept ook bredere ethische en maatschappelijke vragen op. Bovendien is er een theoretisch risico dat nauwe bloedverwanten zonder het te weten een relatie aangaan, aangezien de Belgische wetgeving toelaat dat een donor gameten levert aan maximaal zes verschillende gezinnen.¹⁷

11. Dit onderzoek zal nagaan in welke mate het huidige wettelijke kader voldoet aan de internationale en Europese verplichtingen inzake het recht op identiteit en welke juridische en structurele aanpassingen nodig zijn om de werking van het Vlaams afstammingscentrum te optimaliseren. Daarbij zal worden onderzocht hoe de bescherming van het recht op identiteit versterkt kan worden, zonder afbreuk te doen aan andere rechten en belangen binnen de context van medisch begeleide voortplanting. Ook de juridische rechtvaardiging voor de voorrang van de belangen van de anonieme donor boven die van het kind dat verwekt is met een anonieme donorouder zal worden nagegaan. Dit debat raakt aan fundamentele principes zoals het recht op identiteit, de bescherming van persoonlijke levenssfeer en de spanning tussen autonomie en kinderrechten.

12. Dit onderzoek sluit aan bij een groeiend maatschappelijk en juridisch debat over de verhouding tussen donoranonimiteit en het fundamentele recht op identiteit van donorkinderen. Hoewel er reeds veel geschreven is over het recht op afstammingsinformatie in algemene zin, blijft de specifieke rol van het Vlaams Afstammingscentrum binnen het huidige Belgische kader van anonieme gametendonatie onderbelicht in de rechtswetenschappelijke literatuur. Er bestaat weinig tot geen diepgaand onderzoek dat deze thematiek vanuit een geïntegreerd juridisch en rechtsvergelijkend perspectief benadert.

De originaliteit van dit onderzoek ligt in het feit dat het niet enkel een juridische analyse maakt van het bestaande Belgische wettelijk kader, maar ook een grondige vergelijking biedt met de regelgeving en institutionele praktijken in Nederland en Frankrijk. Door deze vergelijking te koppelen aan de toetsing aan mensenrechtelijke bepalingen, biedt het onderzoek een vernieuwende invalshoek. De aanbevelingen die voortvloeien uit dit onderzoek zijn bedoeld om bij te dragen aan een rechtvaardiger regeling die het recht op identiteit van donorkinderen beter waarborgt.

1.3 Onderzoeksvragen

13. De centrale onderzoeksvraag luidt: "Hoe kan de werking van het Vlaams afstammingscentrum worden verbeterd teneinde het recht op identiteit van het kind verwekt door anonieme donorsperma te garanderen overeenkomstig artikel 22 Gw, artikel 8 EVRM en artikel 7 IVRK?"

¹⁶ Wet van 6 juli 2007 betreffende de medisch begeleide voortplanting en de bestemming van de overtallige embryo's van gameten, *BS* 17 juli 2007.

¹⁷ Art. 26 MBV-wet.

14. Om deze centrale onderzoeksvraag te beantwoorden, worden eerst de volgende subonderzoeksvragen beantwoord:

1°: Hoe worden kind, donor, gameten en afstammingscentrum gedefinieerd?

2°: Wat houdt het recht op identiteit zoals gegarandeerd door artikel 22 GW., artikel 8 EVRM en artikel 7 IVRK in?

3°: Wat is de opdracht, de werking en de middelen van het afstammingscentrum in het kader van de anonieme gametendonatie?

4°: Voldoet het huidige wettelijke kader waarbinnen het afstammingscentrum functioneert om te voldoen aan artikel 22 Gw., artikel 8 EVRM en artikel 7 IVRK?

5°: Hoe ziet het wettelijke kader rond gametendonatie er in Nederland en Frankrijk uit in vergelijking met België?

15. Dit onderzoek beperkt zich tot de werking van het Afstammingscentrum in België met betrekking tot kinderen van anonieme donorouders. Het onderzoekt het wettelijk kader rond gametendonatie in België, met specifieke focus op de beperkingen die dit kader oplegt aan het recht van donorkinderen om hun identiteit te kennen. De centrale vraag is welke rechten donorkinderen in België hebben om hun biologische ouders te achterhalen en welke rol het Afstammingscentrum hierin speelt. Het onderzoek behandelt geen situaties waarin Belgen naar het buitenland gaan om daar gebruik te maken van donorgameten en gaat ook niet in op adoptie of adoptiekinderen die gebruikmaken van het Afstammingscentrum. Ook wordt er niet ingegaan op draagmoederschap.

1.4 Gehanteerde onderzoeksmethoden

16. Dit onderzoek is monodisciplinair van aard. De onderzoeksstrategie bestaat uit een kwalitatieve, tekstuele analyse van wet- en regelgeving, rechtspraak en rechtsleer. De bronnen omvatten Belgische en internationale wetgeving, parlementaire voorbereiding, wetenschappelijke literatuur, en rechtspraak van het Grondwettelijk Hof en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Daarnaast wordt gebruikgemaakt van juridische en institutionele documentatie uit Nederland en Frankrijk voor het rechtsvergelijkend luik. De selectie van bronnen gebeurde systematisch op basis van de onderzoeksvragen. Conform de richtlijnen van methodologische literatuur, werd bij elke deelvraag afgewogen welke bronnen geschikt en noodzakelijk zijn. Bij de bronselectie werd bijzondere aandacht besteed aan kwaliteit en actualiteit.¹⁸

17. De validiteit van dit onderzoek is gestoeld op de logische afstemming tussen de onderzoeksvragen, de gekozen methodologie en het gebruikte bronnenmateriaal. Door te vertrekken van een duidelijke probleemstelling en deze te koppelen aan normatieve en rechtsvergelijkende onderzoeksvragen, wordt het mogelijk een wetenschappelijk gefundeerd

¹⁸ L. KESTEMONT, P. SCHOUKENS, K. HENDRICKX en E. TERRY (eds.), *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2017, 37.

antwoord te formuleren. De betrouwbaarheid van het onderzoek wordt verder ondersteund door het gebruik van transparant traceerbare bronnen en een herhaalbare werkwijze. Toch zijn er enkele methodologische beperkingen. Niet alle buitenlandse rechtspraak of parlementaire documenten zijn even goed toegankelijk.¹⁹

18. Het onderzoek in deze masterscriptie is ook aanbevelend. Op basis van de aanbevelende hoofdonderzoeksvraag, wordt er getracht te bepalen hoe het recht er zou moeten uitzien. De aanbevelingen worden geformuleerd om de bestaande regelgeving te wijzigen of te verbeteren zodat een welbepaald probleem kan worden opgelost. De aanbevelingen zijn ook gebaseerd op een welbepaald uitgangspunt, namelijk een normatief criterium. In dit onderzoek gaat het over een intern criterium. Een intern criterium wordt ontleend aan het rechtssysteem zelf en heeft hierdoor een strikt juridisch karakter. Het recht op identiteit, zoals gegarandeerd door artikel 22 GW., artikel 8 EVRM en artikel 7 IVRK, vormen het toetsingscriterium voor het huidige wettelijke kader rond donoranonymiteit.

19. Het doel van het onderzoek is het huidige wettelijke kader rond gametendonatie in België in kaart te brengen, zodat dit kan worden getoetst aan verschillende mensenrechtelijke bepalingen. Er wordt ook onderzoek gevoerd naar het Vlaams afstammingscentrum. In het onderzoek wordt nagegaan wat de opdracht van het afstammingscentrum precies inhoudt en hoe de werking van dit centrum in elkaar zit. Hierbij wordt ook dieper ingegaan op wat de middelen van het centrum zijn. Het huidige Belgisch wettelijke stelsel wordt vergeleken met dat van andere landen. Het uiteindelijke doel van dit onderzoek is een aanbeveling te formuleren om de werking van het afstammingscentrum te verbeteren teneinde het recht op identiteit te waarborgen voor kinderen die zijn verwerkt door een anonieme donorgameet. Er wordt geconcludeerd welke veranderingen in het wettelijke stelsel een oplossing kunnen bieden. Dit gebeurt vanuit een mensenrechtelijk en rechtsvergelijkend perspectief. Ook worden de bestaande verwachtingen in rekening genomen.

20. Er wordt in dit onderzoek ook aan rechtsvergelijking gedaan. Het rechtsvergelijkend onderzoek draagt bij tot het aanbevelend onderzoek, aangezien de vergelijking gelijkenissen en verschillen tussen verschillende rechtssystemen aan het licht kan brengen. Het gaat hier over een externe rechtsvergelijking van verschillende buitenlandse rechtssystemen. Deze vergelijking van wettelijke kaders rond gametendonatie en de werking van een afstammingscentrum is nuttig en kan inspiratie bieden voor de aanbeveling over hoe de Belgische regelgeving er zou moeten uitzien.

De vergelijking beperkt zich tot een microvergelijking, waarbij slechts één specifiek onderwerp in detail wordt bestudeerd: het juridisch kader rond anonieme gametendonatie en het functioneren van afstammingscentra.

¹⁹ L. KESTEMONT, P. SCHOUKENS, K. HENDRICKX en E. TERRY (eds.), *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2017, 38 en 41.

De landen die zijn geselecteerd voor deze rechtsvergelijking zijn Nederland en Frankrijk. De keuze om het Belgische rechtskader omtrent anonieme gametendonatie en de werking van het Vlaams Afstammingscentrum te vergelijken met de juridische systemen van Nederland en Frankrijk is het resultaat van een weloverwogen selectie op basis van juridische en maatschappelijke relevantie. Allereerst zijn zowel Nederland als Frankrijk, net als België, verankerd in de continentaal-Europese rechtsfamilie en delen zij een civielrechtelijke traditie. Het is voor een vruchtbare functionele rechtsvergelijking essentieel dat de te vergelijken rechtsstelsels voldoende structurele gelijkenis vertonen om betekenisvolle parallellen en contrasten te kunnen trekken.²⁰ Nederland was een van de eerste Europese landen die in 2004 de anonimiteit van gametendonoren wettelijk afschafte, waardoor kinderen sinds die datum het recht hebben om op volwassen leeftijd de identiteit van hun donor te achterhalen. Deze keuze was zowel juridisch als maatschappelijk gemotiveerd, en heeft geleid tot een goed uitgebouwd institutioneel kader met onder meer het FIOM en de Stichting Donorgegevens Kunstmatige Bevruchting. Nederland biedt aldus een voorbeeld van een stelsel dat expliciet het belang van het kind bij afstammingsinformatie vooropstelt, wat een interessante tegenpool vormt voor het Belgische model, waarin de anonimiteit van donoren nog steeds de wettelijke standaard is. Frankrijk daarentegen vormt een bijzonder waardevolle casus vanwege de recente hervorming van zijn bio-ethische wetgeving. Tot voor kort kende ook Frankrijk een systeem van strikte donoranonimiteit, maar in 2021 werd dit model fundamenteel herzien. Sindsdien hebben donorkinderen toegang tot identificerende gegevens van hun donor, mits deze hiermee instemt. De oprichting van een aparte instelling, de Commission d'accès des personnes nées d'une assistance médicale à la procréation aux données des tiers donneurs, toont aan hoe hervormingen hand in hand kunnen gaan met juridische vernieuwing. Frankrijk bevindt zich dus in een overgangsfase, waarbij het tracht een evenwicht te vinden tussen de rechten van donorkinderen en die van donoren, een spanningsveld dat ook centraal staat in het Belgische debat.

In het licht van bovenstaande overwegingen biedt de vergelijking met Nederland en Frankrijk niet alleen een inzicht in alternatieve juridische benaderingen, maar ook in de mechanismen die de effectieve uitoefening van het recht op afstammingsinformatie ondersteunen. Beide landen fungeren aldus als voorbeelden voor mogelijke hervormingen in België en dragen bij tot een diepgaand begrip van de beleidsruimte waarbinnen het Vlaams Afstammingscentrum verder kan worden ontwikkeld.

De rechtsvergelijkende methode die in dit onderzoek wordt toegepast, is gebaseerd op de functionele benadering. Deze methode vertrekt vanuit het uitgangspunt dat rechtsregels niet in isolatie mogen worden bestudeerd, maar dat zij moeten worden begrepen in het licht van de maatschappelijke functies die zij vervullen. Concreet betekent dit dat onderzocht wordt hoe verschillende rechtsstelsels een identiek of vergelijkbaar maatschappelijk probleem, met name de toegang tot afstammingsinformatie voor donorkinderen, juridisch structureren en oplossen. Een effectieve functionele vergelijking vereist in de eerste plaats een duidelijke afbakening van het te analyseren juridisch probleem, gevolgd door een onderzoek naar hoe verschillende

²⁰ K. ZWEIGERT en H. KOTZ, *Introduction to Comparative Law*, Oxford, Oxford University Press, 1998, 34.

rechtssystemen dit probleem reguleren.²¹ De functionele methode in de rechtsvergelijking, hoewel invloedrijk, wordt geconfronteerd met enkele beperkingen. Functionalisme veronderstelt vergelijkbare maatschappelijke functies tussen rechtsstelsels, maar negeert vaak structurele contexten. Verder is er kritiek op haar vermeend teleologisch karakter, de reductie van complexe instituties tot enkel hun functie, en het risico op tautologische of circulaire redeneringen.²²

De rechtsvergelijking binnen dit onderzoek biedt een antwoord op de onderzoeksvraag: "Hoe ziet het wettelijke kader rond gametendonatie er in andere landen (Nederland en Frankrijk) uit in vergelijking met België?" Door het Belgische systeem inzake donoranonimiteit en de werking van het Vlaams Afstammingscentrum te confronteren met de wettelijke kaders in Nederland en Frankrijk, wordt inzicht verkregen in alternatieve juridische benaderingen. Deze vergelijking is relevant om te beoordelen in hoeverre het Belgische model hervormd kan worden ter versterking van het recht op identiteit, zoals gewaarborgd door artikel 22 GW, artikel 8 EVRM en artikel 7 IVRK.

21. Dit onderzoek richt zich expliciet op het Belgisch wettelijk kader rond gametendonatie en de rol van het Vlaams Afstammingscentrum. Andere verwante thema's, zoals draagmoederschap, adoptie of fertiliteitstoerisme, vallen buiten het bestek, aangezien deze aparte juridische vraagstukken oproepen en de focus op donoranonimiteit en afstammingsinformatie zouden vertroebelen. Deze afbakening laat toe om dieper in te gaan op de gekozen problematiek.

1.5 Opbouw van het onderzoek

22. Het onderzoek begint met een definiërende analyse om de kernbegrippen helder af te bakenen. Hierbij wordt onderzocht wat onder termen zoals "kind," "donor" en "gameten" wordt verstaan binnen de relevante juridische en ethische kaders. Deze conceptuele verkenning vormt de basis voor de verdere analyse en zorgt voor een nauwkeurige interpretatie van de onderzoeksvragen in de bredere context van afstammingsrecht en mensenrechten.

23. Verder wordt besproken wat het recht op identiteit precies inhoudt. Het recht op identiteit is een recht dat in verschillende mensenrechtelijke verdragen wordt gewaarborgd. Dit recht wordt behandeld in het EVRM en het IVRK, maar ook de Grondwet is hier van belang. Hierbij wordt telkens onderzocht wat het recht op identiteit in deze verdragen betekend en hoe dit verband houdt met kinderen die zijn verwekt met een anonieme donorgameet. De relatie tussen het recht op identiteit en het recht om de identiteit van een anonieme donorouder te kennen wordt onderzocht, met als doel de juridische samenhang hiervan te analyseren.

²¹ *Ibid.*

²² R. MICHAELS, "The Functional Method of Comparative Law" in M. REIMANN en R. ZIMMERMAN (eds.), *The Oxford Handbook of Comparative Law*, Oxford, Oxford University Press, 2006, 16–17, 24 en 44.

24. Vervolgens wordt onderzocht welke opdracht, werking en middelen het Afstammingscentrum heeft in het kader van anonieme gametendonatie. Er wordt geanalyseerd welke rol het centrum speelt bij het waarborgen van afstammingsrechten en hoe het omgaat met vragen over identiteit en donorinformatie. Daarnaast wordt nagegaan welke juridische en praktische instrumenten het centrum ter beschikking heeft om zijn opdracht uit te voeren.

25. Daaropvolgend wordt geëvalueerd of het huidige wettelijke kader waarbinnen het Afstammingscentrum opereert, voldoet aan de vereisten van artikel 22 GW., artikel 8 EVRM en artikel 7 IVRK. Hierbij worden zowel de sterktes als de zwaktes van het bestaande kader geanalyseerd, met aandacht voor de mate waarin het recht op identiteit en afstamming effectief wordt gewaarborgd. Daarnaast wordt onderzocht in hoeverre mogelijke lacunes of knelpunten in de regelgeving de naleving van deze fundamentele rechten belemmeren. Ook wordt geanalyseerd of er hangende wetsvoorstellen zijn die potentiële verbeteringen kunnen bieden om beter te voldoen aan de vereisten van deze juridische kaders. Er wordt onderzocht hoe de Belgische regelgeving in overeenstemming gebracht kan worden met het mensenrechtelijke kader.

26. Zodra duidelijk is dat het Belgische recht tekortkomingen vertoont, wordt onderzocht hoe het in overeenstemming kan worden gebracht met het mensenrechtelijke kader. Aan de hand van externe rechtsvergelijking wordt een afweging gemaakt over de mogelijkheden die de Belgische wetgever heeft om het recht op identiteit voor kinderen met donorouders te garanderen. Hier wordt tevens geanalyseerd of het Nederlandse en Franse recht met betrekking tot gametendonatie inspiratie kan bieden om de werking van het Belgische Afstammingscentrum beter af te stemmen op de vereisten van artikel 22 GW., artikel 8 EVRM en artikel 7 IVRK.

2 BEGRIPPEN

27. Om de juridische analyse in deze scriptie adequaat te kunnen voeren, is het noodzakelijk om de kernbegrippen helder te definiëren. In dit hoofdstuk worden fundamentele concepten zoals afstamming, (wens)ouderschap, gameten, embryo's en het begrip (donor)kind verduidelijkt. Ook wordt de oprichting en rol van het Vlaams Afstammingscentrum toegelicht, als cruciale actor binnen het Belgische landschap rond afstammingsinformatie.

2.1 Afstamming en (wens)ouderschap

28. Het begrip 'afstamming' laat zich niet vatten in een eenduidige en alomvattende definitie, aangezien het een veelzijdig concept is dat afhankelijk van de context verschillende interpretaties kan aannemen. In essentie kunnen er twee fundamentele benaderingen worden onderscheiden, afhankelijk van de mate van abstractie waarmee het begrip wordt beschouwd. In zijn ruime betekenis, duidt afstamming op de relatie tussen de persoon die verwekt en degene die verwekt wordt, hetgeen resulteert in een vorm van bloedverwantschap in rechte lijn. In een engere, meer individuele benadering verwijst afstamming daarentegen naar de directe band tussen ouder en kind, wat leidt tot het concept van ouderschap.²³

29. Binnen het juridisch kader wordt afstamming slechts erkend indien de ouder-kindrelatie formeel is vastgesteld overeenkomstig de door de wet bepaalde regels. De juridische afstamming hoeft echter niet noodzakelijk overeen te stemmen met de biologische realiteit. Hoewel in het vigerende afstammingsrecht de genetische verwantschap tussen ouder en kind een fundamentele rol speelt, blijft het mogelijk dat een juridische afstamming tot stand komt die niet strookt met de biologische werkelijkheid. Dit benadrukt de autonomie van het recht ten opzichte van de biologische realiteit en illustreert hoe wettelijke ficties en maatschappelijke overwegingen een bepalende rol spelen bij de juridische vaststelling van afstamming.²⁴

30. Ook van belang in deze studie is het concept ouderschap, een complexe en multidimensionale notie die verschillende deelaspecten omvat. Het begrip ouders is immers niet eenduidig en kan op uiteenlopende wijzen worden geïnterpreteerd, afhankelijk van de context waarin het wordt gebruikt. In de hedendaagse rechts- en sociale wetenschappen worden doorgaans vijf onderscheiden vormen van ouderschap gehanteerd: het bio(fysio)logisch ouderschap, het genetisch ouderschap, het intentioneel ouderschap, het sociaal ouderschap en het juridisch ouderschap.²⁵

²³ G. VERSCHULDEN, *Afstamming*, Mechelen, Story-Scientia, 2004, 7.

²⁴ *Ibid*, 8.

²⁵ E. DECORTE, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure, 2022, 16.

31. Het bio(fysio)logisch ouderschap verwijst naar de personen die een directe biologische bijdrage hebben geleverd aan de geboorte van het kind. In het bijzonder impliceert het biologisch moederschap het dragen en baren van het kind, waardoor deze vorm van ouderschap noodzakelijkerwijs samenvalt met de vrouw die de zwangerschap heeft voldragen. Het genetisch ouderschap daarentegen betreft de personen die de gameten, de eicel en de zaadcel, hebben geleverd die hebben geleid tot de conceptie van het kind. In het geval van medisch begeleide voortplanting met donorgameten behoort het genetisch ouderschap derhalve toe aan de donor, terwijl het biologisch moederschap toebehoort aan de vrouw die het kind heeft gebaard. Het biologisch vaderschap valt per definitie samen met het genetisch vaderschap.²⁶

32. Het juridisch ouderschap heeft betrekking op de personen die door de wetgever als ouders worden erkend. Een juridisch vastgestelde afstammingsband brengt aanzienlijke rechtsgevolgen met zich mee, waaronder rechten en plichten op het vlak van naamgeving, ouderlijk gezag, onderhoudsverplichtingen en erfrecht.²⁷ In deze context verwijst de term ouders dus naar de personen ten aanzien van wie de afstammingsband juridisch is vastgesteld. Dit omvat ofwel een moeder en een vader, ofwel een moeder en een meemoeder, waarbij beide ouders in principe het juridisch vrouwelijke geslacht bezitten. Het juridisch geslacht dient doorgaans als leidend criterium bij de vaststelling van ouderschap, waardoor in sommige gevallen een juridische fictie ontstaat die niet noodzakelijk overeenstemt met de biologische werkelijkheid. Aangezien het juridische kader vereist dat minstens één ouder als moeder wordt aangeduid, is het niet mogelijk dat een kind op basis van afstamming twee vaders heeft. Twee mannen kunnen daarentegen gezamenlijk het juridisch ouderschap verkrijgen via adoptie, waardoor zij beiden als ouder worden erkend.²⁸

33. Het sociaal ouderschap verwijst naar de personen die de opvoeding en dagelijkse zorg voor het kind op zich nemen en aldus in de praktijk de ouderlijke rol vervullen. Dit kan, maar hoeft niet noodzakelijkerwijs samen te vallen met het juridisch of genetisch ouderschap.²⁹

34. Het intentioneel ouderschap berust op de bewuste keuze en intentie van een persoon om een kind te krijgen en op te voeden, ongeacht een eventuele biologische of genetische verwantschap. Dit concept is met name relevant voor wensouders die door medische of genetische redenen niet in staat zijn om op natuurlijke wijze een kind te verwekken of bij wie een aanzienlijk risico bestaat op de overdracht van erfelijke aandoeningen.³⁰ Daarnaast omvat het intentioneel ouderschap iedere persoon die ervoor kiest om ouder te worden via medisch begeleide voortplanting, ongeacht of daarbij gebruik wordt gemaakt van eigen gameten of embryo's dan wel van donormateriaal.³¹ In deze context vormt de intentionele en actieve beslissing tot ouderschap het

²⁶ *Ibid.*

²⁷ G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen- en familierecht*, Brugge, die Keure, 2016, 6.

²⁸ Art. 135/2, §2 oud BW.; F. SWENNEN, *Het personen- en familierecht - een benadering in context*, Antwerpen, Intersentia, 2023, 420.

²⁹ G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen- en familierecht*, Brugge, die Keure, 2016, 10.

³⁰ E. DECORTE, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure, 2022, 16.

³¹ Art. 2, f) MBV-wet.

fundamentele criterium, waarbij de biologische en genetische band met het kind ondergeschikt is aan de ouderlijke rol die de betrokken persoon beoogt te vervullen.

2.2 Gameten en embryo's

35. De term gameet wordt in de wet betreffende medisch begeleide voortplanting gedefinieerd als een voortplantingscel die op basis van geslacht wordt onderscheiden in vrouwelijke en mannelijke gameten. Vrouwelijke gameten, ook wel eicellen genoemd, en mannelijke gameten, de spermatozoïden, versmelten tijdens de bevruchting, wat leidt tot de vorming van een embryo.³²

Het begrip embryo wordt in dezelfde wet omschreven als een cel of een samenhangend geheel van cellen met het vermogen om zich te ontwikkelen tot een menselijk individu.³³

36. Een donor van gameten is een persoon die op basis van een kosteloze overeenkomst met een centrum voor in-vitrofertilisatie gameten afstaat met het oog op medisch begeleide voortplanting. Deze gameten worden gebruikt bij ontvangers zonder dat er een juridische afstammingsband kan worden vastgesteld tussen de donor en het verwekte kind.³⁴

Gameten mogen uitsluitend worden verkregen van meerderjarige vrouwen tot de dag vóór hun 46e verjaardag.³⁵ In tegenstelling tot de extractie van gameten bij vrouwen, geldt er voor mannen geen wettelijke maximumleeftijd voor het afstaan van gameten.³⁶

37. De handel in menselijke gameten is strikt verboden. Enkel de vrijwillige en kosteloze donatie van gameten is toegestaan. Een financiële vergoeding is uitsluitend mogelijk ter compensatie van daadwerkelijk gemaakte kosten, zoals vervoerskosten of loonverlies dat voortvloeit uit de afnameprocedure.³⁷

38. Op vergelijkbare wijze wordt een embryodonor gedefinieerd als een persoon die overtallige embryo's, eveneens op kosteloze basis en via een overeenkomst met een centrum voor in-vitrofertilisatie, afstaat voor anoniem gebruik in medisch begeleide voortplantingsprocedures. Ook hier kan geen juridische afstammingsrelatie worden vastgesteld tussen de donor en het kind dat uit deze procedure voortkomt. Beide vormen van donatie worden strikt gereguleerd om de anonimiteit van de donor en de afstammingsrechten van het kind te waarborgen.³⁸

³² Art. 2, k) MBV-wet.

³³ Art. 2, b) MBV-wet.

³⁴ Art. 2, p) MBV-wet.

³⁵ Art. 4, eerste lid MBV-wet.; B. LEJEUNE, "Anonymat et compensation financière du don de gamètes et d'embryons en Belgique", *Andrologie* 2008, 154.

³⁶ L. OPLINUS, *Medische hulp bij voortplanting*, Antwerpen, Intersentia, 2021, 212.

³⁷ Art. 51 MBV-wet.; L. OPLINUS, *Medische hulp bij voortplanting*, Antwerpen, Intersentia, 2021, 237.

³⁸ Art. 2, i) MBV-wet.

2.3 Medisch begeleide voortplanting

39. Medisch begeleide voortplanting wordt gedefinieerd als de uitvoering van reproductieve procedures in overeenstemming met een geheel van specifieke regelingen en voorwaarden die betrekking hebben op de toepassing van nieuwe medische technieken op dit gebied. Deze technieken omvatten enerzijds kunstmatige inseminatie en anderzijds diverse vormen van in-vitrofertilisatie. Dit betreft technieken waarbij op een bepaald moment een eikel en/of een embryo wordt behandeld.³⁹

40. Kunstmatige inseminatie verwijst naar reproductieve technieken waarbij sperma op gerichte wijze in de genitale tractus van de vrouw wordt ingebracht om de natuurlijke bevruchting te bevorderen. Wanneer het sperma afkomstig is van de partner, spreekt men van homologe inseminatie, terwijl bij gebruik van donorsperma sprake is van heterologe inseminatie. Dit proces is gericht op het faciliteren van de natuurlijke bevruchting van de eikel binnen het lichaam, zonder dat daarbij geslachtsgemeenschap plaatsvindt, en wordt uitgevoerd binnen een medisch gecontroleerde context.⁴⁰

41. De eerste beschrijving van kunstmatige inseminatie met donorsperma dateert uit 1894. Sinds het einde van de jaren veertig wordt deze techniek uitgevoerd met ingevroren sperma. Deze reproductieve techniek wordt toegepast in gevallen van onoverkomelijke mannelijke infertiliteit, bij bepaalde genetische aandoeningen en bij wensouders binnen homoseksuele koppels of alleenstaande vrouwen. De mogelijkheid om sperma in te vriezen heeft geleid tot een aanzienlijke toename van het gebruik van kunstmatige inseminatie met donorsperma, een evolutie die vooral vanaf de jaren zeventig exponentieel is toegenomen.⁴¹

42. Bij in-vitrofertilisatie worden eicellen, afkomstig van de partner of een donor, door middel van follikelpunctie uit de eierstokken geëxtraheerd en vervolgens in een gespecialiseerd laboratorium behandeld. In dit laboratorium worden de eicellen samengebracht met zaadcellen met als doel de bevruchting buiten het lichaam te laten plaatsvinden. De terugplaatsing van de bevruchte eicellen of ontstane embryo's kan op twee manieren geschieden. In de eerste methode, tubaire embryo transfer, worden de samengevoegde eicellen en zaadcellen of de gevormde embryo's in de eileider ingebracht. Deze procedure is uitsluitend mogelijk wanneer de vrouw over minstens één functionele eileider beschikt. In de tweede methode, uteriene embryo transfer, wordt het embryo rechtstreeks in de baarmoeder geïmplant, waardoor de eileiders niet noodzakelijk intact hoeven te zijn.⁴²

³⁹ Art. 2, a) MBV-wet.

⁴⁰ H. NYS en T. WUYTS, *De wet betreffende de medisch begeleide voortplanting*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 5.

⁴¹ E. MORBE, "Medisch begeleide voortplanting en de bestemming van de boventallige embryo's en de gameten" in G. DE BACKER, C. MICHIELS en I. UYTENDAELE et al.(eds.), *Wetgeving gezondheidszorg met commentaar*, Heule, UGA, 2008, losbl. 16.

⁴² H. NYS en T. WUYTS, *De wet betreffende de medisch begeleide voortplanting*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 6.

43. Er wordt opnieuw een onderscheid gemaakt tussen homologe en heterologe in-vitrofertilisatie. Bij homologe in-vitrofertilisatie wordt het embryo gevormd uit de gameten van het paar dat de fertiliteitsbehandeling ondergaat, wat betekent dat de eicel afkomstig is van de vrouw die het embryo draagt en de zaadcel van haar partner. In het geval van heterologe in-vitrofertilisatie wordt gebruikgemaakt van donormateriaal, waarbij de bevruchting plaatsvindt met een gedoneerde zaadcel, eicel of een reeds gevormd donorembryo.

44. Genetische pre-implantatiediagnostiek is een techniek die wordt toegepast binnen het kader van in-vitrofertilisatie en waarmee één of meerdere genetische kenmerken van embryo's in vitro worden geanalyseerd.⁴³ Het doel van deze procedure is om genetische informatie te verkrijgen die wordt gebruikt om te bepalen welke embryo's in de baarmoeder worden geïmplant. De wet stelt echter duidelijke beperkingen aan het gebruik van deze techniek. Zo is genetische pre-implantatiediagnostiek verboden wanneer deze wordt aangewend voor eugenetische selectie. Dit verbod richt zich specifiek op de selectie of verbetering van niet-pathologische genetische kenmerken van de menselijke soort.⁴⁴ Daarnaast is genetische pre-implantatiediagnostiek met het oog op geslachtsselectie niet toegestaan. Een uitzondering wordt enkel gemaakt voor gevallen waarin geslachtsselectie noodzakelijk is ter preventie van geslachtsgebonden erfelijke aandoeningen.⁴⁵ Matching is daarentegen wel toegelaten. Dit betekent dat embryo's worden geselecteerd op basis van criteria die ervoor zorgen dat er geen aanzienlijke fysieke verschillen bestaan tussen de donor(s) en de ontvangers, zoals huidskleur of lichaamsbouw.⁴⁶

45. In-vitrofertilisatie werd voor het eerst met succes toegepast in Engeland in 1978 en vormt sindsdien een essentiële techniek binnen de reproductieve geneeskunde. De indicaties voor het gebruik van deze methode zijn divers en betreffen voornamelijk uiteenlopende vormen van infertiliteit bij zowel vrouwen als mannen. Deze techniek, die aanzienlijk ingrijpender is dan kunstmatige inseminatie, kent een aanzienlijk hogere doeltreffendheid. In vergelijking met eenvoudige inseminatie blijkt in-vitrofertilisatie drie- tot viermaal effectiever in het bewerkstelligen van een succesvolle zwangerschap.⁴⁷

2.4 (Donor)kind

46. Zowel volgens het IVRK⁴⁸ als de Belgische wetgeving⁴⁹ wordt een persoon als kind beschouwd zolang hij of zij de leeftijd van 18 jaar nog niet heeft bereikt. In België wordt de meerderjarigheid

⁴³ Art. 2, t) MBV-wet.

⁴⁴ Art. 67 MBV-wet.

⁴⁵ Art. 68 MBV-wet.

⁴⁶ Art. 24 MBV-wet.; T. GOFFIN en H. NYS, *Recht en bio-ethiek*, Leuven, Lannoo, 2021, 40.

⁴⁷ E. MORBE, "Medisch begeleide voortplanting en de bestemming van de boventallige embryo's en de gameten" in G. DE BACKER, C. MICHIELS en I. UYTENDAELE et al. (eds.), *Wetgeving gezondheidszorg met commentaar*, Heule, UGA, 2008, losbl. 17.

⁴⁸ Art. 1 IVRK.

⁴⁹ Art. 388 oud BW.

wettelijk vastgesteld op 18 jaar. Het IVRK laat toe dat nationale wetgevingen een lagere leeftijd voor meerderjarigheid bepalen, maar België hanteert de grens van 18 jaar als algemeen criterium.

47. De term donorkind wordt algemeen gebruikt om een persoon aan te duiden die is geboren als gevolg van een vruchtbaarheidsbehandeling waarbij gebruik is gemaakt van donormateriaal. Deze benaming blijft gangbaar, ongeacht of de betreffende persoon inmiddels de meerderjarige leeftijd heeft bereikt. De behoefte aan informatie over de eigen genetische afkomst kan immers op elke leeftijd aanwezig zijn en is niet beperkt tot de kinderjaren.⁵⁰

2.5 Afstammingscentrum

48. Het Vlaams Afstammingscentrum is een onafhankelijk expertisecentrum, opgericht bij decreet van 26 april 2019⁵¹ en gesubsidieerd door de Vlaamse overheid. Het fungeert als aanspreekpunt voor personen met vragen over afstamming en verwantschap, met bijzondere aandacht voor situaties waarin de juridische verwantschap niet overeenstemt met de biologische of genetische realiteit. Het centrum biedt psychosociale begeleiding bij zoektochten naar biologische verwanten en werkt nauw samen met gespecialiseerde instellingen, zoals het Centrum voor Menselijke Erfelijkheid van het UZ Leuven, voor DNA-analyse en matching.⁵²

49. Voor donorkinderen en gametendonoren speelt het Vlaams Afstammingscentrum een cruciale rol in de toegang tot afstammingsinformatie. Het centrum beheert een DNA-databank waarin zowel donoren als donorkinderen vrijwillig en onder professionele begeleiding DNA kunnen afstaan voor eventuele matching. Dit proces wordt zorgvuldig begeleid om de betrokkenen op een ethisch en psychosociaal verantwoorde wijze te ondersteunen. Op dit moment is DNA-matching uitsluitend toegestaan tussen ouders en kinderen, waardoor genetische halfbroers en -zussen van dezelfde donor elkaar niet via deze methode kunnen terugvinden. Kinderen kunnen vanaf de leeftijd van twaalf jaar DNA laten registreren in de databank, wat een belangrijke stap is in het bevorderen van het recht op kennis over de eigen genetische afkomst.⁵³

⁵⁰ E. DECORTE, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure, 2022, 17.

⁵¹ Decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 17 juni 2019.

⁵² N. WOUTERS, *Kenniscentrum Pleegzorg krijgt vergunning voor oprichting Vlaams Afstammingscentrum*, <https://pers.opgroeien.be/kenniscentrum-pleegzorg-krijgt-vergunning-voor-oprichting-vlaams-afstammingscentrum>.

⁵³ J. RYNGAERT, "Vlaams afstammingscentrum en DNA-databank: een bescheiden maar belangrijke stap vooruit vanuit kinderrechtenperspectief", *T.Fam* 2019, 110.; R. BOONE, "De Belgische wet met zijn absolute donoranonimiteit staat op gespannen voet met de mensenrechten", *Juristenkrant* 2022, 9.

3 HET RECHT OP IDENTITEIT ZOALS GEGARANDEERD DOOR ARTIKEL 22 GW., ARTIKEL 8 EVRM EN ARTIKEL 7 IVRK

50. Deel 3 van deze masterscriptie onderzoekt de juridische grondslag van het recht op identiteit zoals gewaarborgd door artikel 22 Gw., artikel 8 EVRM en artikel 7 IVRK. Deze bepalingen vormen samen de kern van de bescherming van het recht op afstammingsinformatie en persoonlijke identiteit, met bijzondere aandacht voor de positie van kinderen die verwekt zijn met donorgameten. Dit hoofdstuk analyseert hoe deze rechtsnormen doorwerken in nationale en internationale jurisprudentie en in hoeverre zij een afdwingbaar recht op kennis van biologische afkomst impliceren. Daarbij wordt de evolutie van dit recht in de rechtspraak van het EHRM en het Grondwettelijk Hof in kaart gebracht. De bevindingen uit dit hoofdstuk vormen een toetsingskader waarmee in latere hoofdstukken de Belgische regelgeving en de werking van het Vlaams Afstammingscentrum geëvalueerd kunnen worden. Op die manier levert dit hoofdstuk een essentiële bijdrage aan het beantwoorden van de centrale onderzoeksvraag over hoe de werking van het centrum kan worden verbeterd met het oog op de waarborging van het recht op identiteit.

3.1 Artikel 22 Grondwet als grondslag voor het recht op identiteit

3.1.1 Historische ontwikkeling

51. Het recht op eerbied van zijn privéleven en zijn gezinsleven is in de Grondwet verankerd in artikel 22 GW. Het recht op eerbied van het privéleven stond echter nog niet in de Belgische Grondwet van 1831. Dit recht werd pas in 1994 expliciet in de Grondwet verankerd, door de grondwetswijziging van 1993-1994. Bepaalde aspecten van het privéleven werden echter reeds voorafgaand gewaarborgd door andere constitutionele bepalingen en internationale verdragen.⁵⁴

De Grondwet bood al enkele indirecte waarborgen voor het privéleven. Zo bepaalt artikel 15 Gw. dat de woning onschendbaar is en dat huiszoeken enkel kunnen plaatsvinden in de gevallen en volgens de voorwaarden die de wet voorschrijft. Deze bepaling betekende een eerste stap in de bescherming van het privéleven, omdat zij de mogelijkheid van overheidsinmenging in de persoonlijke levenssfeer van burgers aan strikte wettelijke voorwaarden onderwierp. Ook artikel 29 Gw. draagt bij aan die bescherming, door te bepalen dat het briefgeheim gewaarborgd is en dat enkel bepaalde, bij wet aangeduide personen aansprakelijk kunnen worden gesteld bij een schending daarvan.

Deze constitutionele waarborgen weerspiegelden het liberale gedachtegoed dat ten grondslag lag aan de Belgische Revolutie en waren primair bedoeld om burgers te beschermen tegen

⁵⁴ S. DE RAEDT EN A. VAN DE VIJVER (eds.), *Grondrechten in fiscalibus*, Brussel, Larcier, 2016, 46.

willekeurige overheidsinmenging.⁵⁵ Desalniettemin bleef een expliciete en algemene erkenning van het recht op privacy als grondrecht gedurende lange tijd afwezig.

52. Tijdens de grondwetsherziening van 1993-1994 werd het recht op eerbied van het privéleven en gezinsleven expliciet opgenomen als fundamenteel grondrecht in artikel 22 Gw. Deze bepaling erkent dat elke persoon recht heeft op eerbiediging van zijn privé- en gezinsleven, en legt vast dat eventuele beperkingen hierop enkel toelaatbaar zijn wanneer ze wettelijk zijn bepaald. Daarnaast verplicht ze de wetgever om dit recht daadwerkelijk te beschermen via wetgeving, decreten of regels zoals bedoeld in artikel 134 Gw. Deze toevoeging vloeide niet alleen voort uit Europese en internationale verplichtingen, maar weerspiegelde tevens de toenemende maatschappelijke bezorgdheid over privacybescherming. Bovendien werd de opname van artikel 22 door de wetgever beschouwd als een noodzakelijk tegenwicht tegen het recht op openbaarheid van bestuur en de toegang tot bestuursdocumenten.⁵⁶

53. In de twintigste eeuw werd het recht op eerbied van het privéleven steeds vaker erkend als een fundamenteel mensenrecht binnen de internationale rechtsorde. Twee belangrijke verdragen hadden een diepgaande invloed op de Belgische rechtsorde en droegen bij aan de ontwikkeling van wettelijke bescherming van privacy. Het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, dat in 1950 werd aangenomen, stelde in artikel 8 expliciet dat *"eenieder recht heeft op de eerbiediging van zijn privéleven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie."* Dit vormde een essentiële mijlpaal, aangezien het de eerste expliciete erkenning was van privacy als een internationaal mensenrecht. Het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten uit 1966 bevestigde deze bescherming in artikel 17 en legde staten de verplichting op om wettelijke waarborgen te voorzien tegen willekeurige inmenging in het privéleven van burgers.⁵⁷

54. De verankering van het recht op eerbiediging van het privéleven in de Belgische Grondwet vond plaats tegen de achtergrond van een groeiende aandacht voor fundamentele rechten binnen de democratische rechtsorde. Tijdens de parlementaire voorbereidingsfase werd meermaals gewezen op de noodzaak van een duidelijke constitutionele grondslag ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer, mede in het licht van eerdere wetgevende initiatieven inzake bestuursrechtelijke motivering en burgerlijke rechten. Deze erkenning werd niet uitsluitend door nationale ontwikkelingen ingegeven, maar vond eveneens haar normatieve fundament in internationale mensenrechtenstandaarden. De wetgever streefde uitdrukkelijk naar inhoudelijke afstemming met het Europese mensenrechtenkader, en in het bijzonder met de interpretatie die het Europees Hof voor de Rechten van de Mens verleent aan het begrip privé- en gezinsleven. Daarmee wilde men discrepanties tussen de nationale en internationale reikwijdte van dit recht vermijden. In de parlementaire werkzaamheden werd bovendien benadrukt dat het gezinsleven onlosmakelijk verbonden is met het recht op privacy. De wetgever koos er dan ook bewust voor

⁵⁵ A. ALEN en K. MUYLLE, *Handboek van het Belgisch staatsrecht*, Deurne, Kluwer, 1995, 13.

⁵⁶ S. DE RAEDT EN A. VAN DE VIJVER (eds.), *Grondrechten in fiscalibus*, Brussel, Larcier, 2016, 46.

⁵⁷ *Ibid*, 49-50.

om de beschermingsomvang van het recht uit te breiden tot gezinsverbanden in ruime zin, waaronder eveneens juridische relaties vallen tussen ouders en kinderen die niet binnen het klassieke gezinsmodel passen.⁵⁸

3.1.2 Inhoud artikel 22 GW

55. Artikel 22 Gw. garandeert het recht op eerbied van het privéleven als een fundamenteel recht en bepaalt dat elke persoon recht heeft op eerbiediging van zijn privéleven en gezinsleven. Inmenging in dit recht is slechts toegestaan in de gevallen en onder de voorwaarden die door de wet zijn vastgesteld. Bovendien is de interpretatie van artikel 22 mede beïnvloed door internationale verdragen, zoals artikel 8 EVRM en artikel 17 BUPO. Jurisprudentie van zowel het Belgische Grondwettelijk Hof als het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft de reikwijdte van dit recht verder verduidelijkt.⁵⁹

56. Het recht op eerbiediging van het privéleven beoogt het individu een beschermde persoonlijke sfeer te garanderen waarin het zijn identiteit en persoonlijkheid vrijelijk kan ontwikkelen. Dit recht is niet statisch: de invulling ervan evolueert in de tijd en is mede afhankelijk van de concrete levensomstandigheden en de maatschappelijke positie van het individu. In zijn meest ruime interpretatie strekt het recht op eerbied van het privéleven zich niet enkel uit tot bescherming tegen observatie, af luistering, hinderlijk volgen of het onrechtmatig onthullen van vertrouwelijke informatie, maar ook tot de waarborging van fundamentele persoonlijkheidsrechten. Daartoe behoren onder meer de rechten op lichamelijke, psychische en morele integriteit, evenals het recht op naam, eer en afbeelding.⁶⁰

3.1.3 Artikel 22 GW in het licht van het recht op afstammingsinformatie

3.1.3.1 Draagwijdte van artikel 22 GW

57. In de parlementaire voorbereiding van artikel 22 Gw. werd expliciet gesteld dat deze bepaling nauw aansluit bij artikel 8 EVRM, dat het recht op eerbiediging van het privéleven waarborgt. Uit de voorbereidende werkzaamheden blijkt dat de Belgische Grondwetgever beoogde een zo groot mogelijke overeenstemming te realiseren tussen beide bepalingen, waarbij artikel 22 Gw. in wezen een nationale verankering vormt van de door het EVRM gegarandeerde rechten.⁶¹ Dit duidt

⁵⁸ Herziening van de Grondwet – Herziening van titel II van de Grondwet om een artikel 24quater in te voegen betreffende de eerbiediging van het privé-leven, *Parl.St. Kamer* 1993-94, nr. 997/5.; L. BOECKX, "Naar een transversale clause inzake verdragsconforme interpretatie van rechten en vrijheden in de Belgische Grondwet?", *Jura Falconis* 2022, 95.

⁵⁹ S. DE RAEDT EN A. VAN DE VIJVER (eds.), *Grondrechten in fiscalibus*, Brussel, Larcier, 2016, 48-49.

⁶⁰ A. ALLEN en K. MUYLLE, *Handboek van het Belgisch staatsrecht*, Deurne, Kluwer, 1995, 580.

⁶¹ Herziening van de Grondwet – Herziening van titel II van de Grondwet om een artikel 24quater in te voegen betreffende de eerbiediging van het privé-leven, *Parl.St. Kamer* 1993-94, nr. 997/5.

op een bewuste keuze om de Belgische rechtsbescherming inzake het privéleven en de persoonlijke levenssfeer in lijn te brengen met de supranationale normen van het Europees mensenrechtenrecht. De rechtspraak van het Grondwettelijk Hof heeft deze verbondenheid door de jaren heen verder bevestigd, waarbij het Hof herhaaldelijk heeft geoordeeld dat artikel 22 Gw. en artikel 8 EVRM een complementair beschermingsniveau bieden en in samenhang moeten worden geïnterpreteerd. Deze evolutie weerspiegelt niet alleen de toenemende invloed van het Europees recht op de nationale rechtsorde, maar onderstreept tevens het belang van een dynamische en geïntegreerde interpretatie van grondrechten binnen een zowel nationale als internationale context.

58. Het Grondwettelijk Hof heeft in een arrest van maart 2022⁶² expliciet gesteld dat artikel 22 Gw. en artikel 8 EVRM een onlosmakelijk geheel vormen. Het Hof benadrukte dat de Grondwetgever streefde naar een zo groot mogelijke concordantie tussen beide bepalingen, waardoor de waarborgen die zij bieden, een onlosmakelijk geheel vormen. Deze uitspraak onderstreept de nauwe verbondenheid tussen de nationale en internationale bepalingen inzake het recht op eerbiediging van het privéleven.

59. Artikel 22 Gw. omvat zowel negatieve als positieve verplichtingen voor de overheid met betrekking tot de bescherming van het recht op eerbied op het privéleven. De negatieve verplichtingen houden in dat de overheid zich moet onthouden van inmenging in het privéleven van individuen. Dit impliceert dat wetgeving en overheidsoptreden dit recht niet op een onrechtmatige, disproportionele of willekeurige wijze mogen beperken. Concreet betekent dit dat beperkingen op het recht op identiteit en afstamming slechts gerechtvaardigd kunnen worden indien zij voldoen aan de principes van noodzakelijkheid, proportionaliteit en wettelijke voorzienbaarheid. Naast deze onthoudingsplicht legt artikel 22 de overheid ook positieve verplichtingen op. Dit houdt in dat de staat actief maatregelen moet nemen om de effectieve bescherming van het recht op eerbied van het privéleven te waarborgen. In het bijzonder met betrekking tot het recht op identiteit vereist dit dat er een wettelijk en administratief kader wordt voorzien dat individuen in staat stelt hun afstamming te achterhalen. Het Grondwettelijk Hof heeft herhaaldelijk geoordeeld dat de overheid de nodige voorzieningen moet treffen om toegang tot afstammingsinformatie te garanderen en dat juridische belemmeringen, zoals strikte verjaringstermijnen⁶³ of de absolute anonimiteit van gametendonoren⁶⁴, een schending kunnen vormen van artikel 22.⁶⁵

60. De draagwijdte van artikel 22 Gw. is dus dubbelzinnig van aard: enerzijds biedt het bescherming tegen ongeoorloofde inmenging door de staat of derden, anderzijds verplicht het de overheid om actieve maatregelen te nemen teneinde het recht op eerbied voor het privéleven en identiteit daadwerkelijk te waarborgen. De effectieve bescherming van het recht op identiteit vergt een evenwichtige afweging tussen privacybelangen van betrokkenen en de fundamentele

⁶² GwH 10 maart 2022, nr. 33/2022, ECLI:BE:GHCC:2022:ARR.033 (B.4.1, B.4.2, B.4.3 en B.4.4).

⁶³ GwH 15 februari 2024, nr. 22/2024, ECLI:BE:GHCC:2024:ARR.022.

⁶⁴ GwH 26 september 2024, 102/2024, ECLI:BE:GHCC:2024:ARR.102.

⁶⁵ Art. 8 EVRM.; EHRM 7 juli 1989, nr. 10454/83 (Gaskin/V.K.).

noodzaak om individuen toegang te geven tot informatie over hun afstamming. De effectieve bescherming van het recht op identiteit impliceert een spanningsveld tussen twee fundamentele belangen. Enerzijds is er het belang van het individu om controle te behouden over gevoelige persoonsgegevens, zoals genetische en familiale informatie. Dit privacybelang houdt in dat men beschermd moet zijn tegen ongewenste onthulling van persoonlijke gegevens, bijvoorbeeld in gevallen van anonieme donatie of bij het vastleggen van afstammingsgegevens in registers. Anderzijds is er het belang van het individu dat wél toegang zoekt tot informatie over zijn of haar biologische oorsprong. Dit belang steunt op het fundamentele recht op persoonlijke ontwikkeling en psychologisch welzijn, dat in sterke mate beïnvloed kan worden door kennis van afstamming, afkomst en familiale context.⁶⁶

3.1.3.2 Jurisprudentie van het Grondwettelijk Hof inzake het recht op identiteit

61. Het Grondwettelijk Hof heeft in verschillende arresten het recht op identiteit en het belang van kennis over de biologische afstamming erkend als fundamentele componenten van het recht op eerbied voor het privéleven, zoals gewaarborgd door artikel 22 Gw.

62. Het Grondwettelijk Hof oordeelde in het arrest nr. 96/2011 van 31 mei 2011⁶⁷ dat het recht om de eigen biologische afstamming te kennen een wezenlijk onderdeel vormt van het recht op eerbiediging van het privéleven, zoals gewaarborgd door artikel 22 Gw. en artikel 8 EVRM. Het arrest betrof de grondwettigheid van de vervaltermijn voor betwistingsvorderingen van het vaderschap van de echtgenoot, ingesteld door het kind zelf. Volgens de toenmalige wettelijke regeling diende een dergelijke vordering binnen één jaar na de ontdekking van de niet-biologische afstamming te worden ingesteld, wat het Hof als een disproportionele beperking op het recht op afstammingskennis beschouwde. Het stelde dat deze termijn in de praktijk het individu de mogelijkheid kon ontnemen om zijn ware biologische afkomst te achterhalen.

63. De zogeheten Delphine Boël-zaak, beslecht door het Grondwettelijk Hof op 3 februari 2016⁶⁸ in arrest nr. 18/2016, bood aanleiding tot een principiële uitspraak over het recht op identiteit, meer bepaald omtrent de mogelijkheid voor een individu om zijn of haar biologische afstamming te kennen. In casu had Delphine Boël, na jarenlang zowel sociaal als juridisch als dochter van Jacques Boël te zijn beschouwd, een vordering ingesteld tot betwisting van diens vaderschap en tot gerechtelijke vaststelling van het vaderschap van Koning Albert II. Op dat moment belette de toepasselijke wettelijke regeling een dergelijke vordering wegens het bestaan van een bezit van staat ten aanzien van de echtgenoot van haar moeder, gecombineerd met het feit dat verzoekster de leeftijd van 22 jaar reeds had overschreden en de termijn van één jaar na ontdekking van de biologische realiteit verstreken was.⁶⁹

⁶⁶ G. VERSCHULDEN, "Grondwettelijk Hof relativeert donoranonimiteit", *Juristenkrant* 2024, 7.

⁶⁷ GwH 31 mei 2011, nr. 96/2011.

⁶⁸ GwH 3 februari 2016, nr. 18/2016.

⁶⁹ *Ibid*, 3-4.

Het Grondwettelijk Hof oordeelde evenwel dat zowel het bezit van staat als de betrokken vervaltermijn een onevenredige beperking vormden van het recht op eerbiediging van het privéleven, zoals gewaarborgd door artikel 22 Gw. en artikel 8 EVRM. Het Hof bevestigde zijn eerdere rechtspraak dat procedures tot vaststelling of betwisting van afstamming fundamenteel raken aan de persoonlijke identiteit van het individu. Een absoluut uitsluitingsmechanisme gebaseerd op bezit van staat miskent volgens het Hof het legitieme belang van het individu om zijn biologische afkomst te kennen, ook in gevallen waarin het sociaal-affectieve vaderschap gedurende een lange periode is bevestigd. De rechter moet volgens het Hof steeds de mogelijkheid hebben om een concrete belangenafweging te maken, waarbij zowel juridische als feitelijke elementen in aanmerking worden genomen, met bijzondere aandacht voor actuele biologische en affectieve gegevens.⁷⁰

De zaak Boël vormt een belangrijk keerpunt in het Belgische afstammingsrecht, niet alleen vanwege de media-aandacht die ze genereerde, maar vooral door de fundamentele vragen die ze opriep over het recht op identiteit en de betekenis van biologische afstamming. De juridische strijd van Delphine Boël om erkend te worden als dochter van Koning Albert II bracht het recht om kennis te nemen van de eigen afkomst opnieuw onder de aandacht als essentieel onderdeel van de persoonlijke identiteit. Waar afstamming traditioneel werd beschouwd als een juridisch aanknopingspunt voor familieverhoudingen zoals naamgeving, erfrecht, ouderlijk gezag en onderhoudsplichten, werd in deze zaak het identificerende karakter van afstamming naar voren geschoven als een autonome en fundamentele dimensie van het mensenrecht op privéleven.⁷¹

In het licht van de Boël-zaak valt op dat het Grondwettelijk Hof zich afkeert van een rigide toepassing van rechtsfiguren zoals het bezit van staat en strikte termijnregels, die traditioneel bedoeld waren om rechtszekerheid en familiale rust te waarborgen. Het Hof erkent dat dergelijke obstakels niet absoluut mogen zijn, zeker wanneer een actuele sociaal-affectieve band ontbreekt. In plaats van een automatische voorrang van formele gezinsstructuren, benadrukt het Hof het belang van een genuanceerde belangenafweging, waarin het recht van het individu om zijn biologische afkomst te kennen centraal staat. Deze benadering sluit aan bij een bredere herwaardering van het ouderschapsbegrip. Maatschappelijke ontwikkelingen, zoals medisch begeleide voortplanting en nieuwe gezinsvormen, stellen het klassieke onderscheid tussen biologisch en sociaal ouderschap op scherp. Steeds vaker wordt gepleit voor een model waarin beide vormen als complementair en waardevol worden erkend. Deze meerlagige, 'grijze' benadering krijgt inmiddels weerklank binnen het adoptie- en afstammingsrecht en laat toe dat het kind zijn biologische herkomst leert kennen zonder het sociaal ouderschap te ondermijnen. Zo ontstaat ruimte voor een meervoudige ouderschapsstructuur die beter aansluit bij de feitelijke leefwereld van het kind, en tegelijk perspectief biedt op een mensgerichte hervorming van het afstammingsrecht.⁷²

⁷⁰ G. VERSCHULDEN, "Grondwettelijk Hof biedt kind steeds kans op betwisting huwelijks vaderschap", *Juristenkrant* 2016, 3.

⁷¹ T. WUYTS, "De impact van het recht op identiteit op afstammingsvorderingen en de naamgeving", *T.J.K.* 2021, 248-249.

⁷² *Ibid*, 249-250.

64. In arrest nr. 22/2024 van 15 februari 2024 benadrukte het Grondwettelijk Hof⁷³ opnieuw het fundamentele belang van het recht op identiteit, in het bijzonder het recht om de eigen afstamming te kennen. Door deze uitspraak onderstreepte het Hof dat het recht op identiteit niet louter een juridische kwestie is, maar een essentieel aspect van de menselijke waardigheid en persoonlijke ontwikkeling. Kennis over de eigen afstamming is van groot belang voor de psychologische en emotionele stabiliteit van een individu. Wettelijke beperkingen die het achterhalen van de ware afstamming bemoeilijken, kunnen leiden tot langdurige onzekerheid en identiteitsproblemen.

Het arrest sluit aan bij een bredere evolutie in de rechtspraak, waarbij steeds meer aandacht wordt besteed aan het individuele belang bij het kennen van de eigen biologische en juridische afstamming.

3.1.3.2.1 Arrest nr. 102/2024: De anonimiteit van gametendonoren

65. In 1999 onderging een vrouw een medisch begeleide voortplantingsbehandeling in een Belgisch ziekenhuis, waarbij gebruik werd gemaakt van zaadcellen van een anonieme donor. Deze behandeling resulteerde in de geboorte van een tweeling, waaronder een dochter. Toen zij meerderjarig werd, wenste zij inzicht te krijgen in haar genetische afkomst en verzocht zij het ziekenhuis om inzage in het medisch dossier van haar moeder. Haar doel was om de identiteit en andere relevante kenmerken van de zaaddonor te achterhalen. Het ziekenhuis weigerde dit verzoek met een beroep op de wettelijke waarborgen omtrent de anonimiteit van donoren, zoals vastgelegd in artikel 57 van de wet van 6 juli 2007 betreffende de medisch begeleide voortplanting. Daarnaast beriep het ziekenhuis zich op artikel 458 van het Strafwetboek, dat medische beroepsbeoefenaars verplicht tot beroepsgeheim. Naar aanleiding van deze weigering dagvaardden de vrouw en haar dochter het ziekenhuis voor de Nederlandstalige Rechtbank van eerste aanleg te Brussel. Zij vorderden de volledige overdracht van het medisch dossier, zodat de dochter haar afstammingsinformatie kon verkrijgen. De rechtbank stelde echter vast dat de moeder zelf geen belang had bij de vordering en dat de feitelijke inzet van de zaak de afstammingsinformatie van de dochter betrof. Aangezien het recht op afstammingsinformatie in conflict leek te staan met de wettelijke anonimiteitsgaranties voor donoren, besloot de rechtbank prejudiciële vragen te stellen aan het Grondwettelijk Hof. De kernvraag was of de absolute en onvoorwaardelijke bescherming van de anonimiteit van gametendonoren verenigbaar is met het recht op eerbied van het privéleven en identiteit van het geboren kind.⁷⁴

66. Het Grondwettelijk Hof oordeelde in september 2024⁷⁵ dat de absolute bescherming van de anonimiteit van gametendonoren, zoals vastgelegd in artikel 57 MBV-wet en artikel 458 van het

⁷³ GwH 15 februari 2024, nr. 22/2024, ECLI:BE:GHCC:2024:ARR.022 (B.11.2 en B.12).

⁷⁴ B. LAMBERSY en L. CABREJOS, "Einde van de (absolute) donoranonimiteit voor het donorkind?", *R.A.B.G.* 2025, 113.

⁷⁵ GwH 26 september 2024, nr. 102/2024, ECLI:BE:GHCC:2024:ARR.102.

Strafwetboek, ongrondwettig is. Het Hof baseerde deze beslissing op het recht op eerbiediging van het privéleven en gezinsleven, zoals gewaarborgd in artikel 22 Gw. en artikel 8 EVRM. Dit recht omvat volgens het Hof het recht op identiteit en persoonlijke ontwikkeling, wat impliceert dat een individu een legitiem belang kan hebben om kennis te nemen van zijn of haar biologische afstamming. Het Hof erkende dat er een belangenafweging moest plaatsvinden tussen het recht van het kind op kennis van zijn afstamming en het recht van de donor op anonimiteit. Het oordeelde echter dat de wetgever geen billijk evenwicht had bewerkstelligd door een absolute voorrang te geven aan de belangen van de donor, zonder enig recht op informatie voor het kind toe te kennen.⁷⁶ Het Hof verwees in zijn motivering onder meer naar de evoluties in de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, dat in verschillende arresten heeft geoordeeld dat een volledig en absoluut anonimiteitsregime in strijd kan zijn met artikel 8 EVRM.

67. Het arrest van het Grondwettelijk Hof verplicht de wetgever tot het ontwikkelen van een nieuw juridisch kader waarin een evenwichtige afweging wordt gemaakt tussen het recht van donorkinderen op kennis van hun afstamming en het recht van spermadonoren op eerbiediging van hun privéleven. In dit kader is het essentieel een onderscheid te maken tussen toekomstige en reeds geboren donorkinderen. Voor eerstgenoemden, met name kinderen die na de inwerkingtreding van de toekomstige regelgeving zullen worden verwekt, geldt dat de anonimiteit van donoren niet langer gegarandeerd kan worden. Enkel donoren die voorafgaand expliciet instemmen met mogelijke identificeerbaarheid zullen nog kunnen deelnemen aan donatieprocedures. De situatie van huidige donorkinderen, dat wil zeggen zij die vóór de wetwijziging zijn geboren, vereist een meer genuanceerde benadering. Hoewel het Hof erkent dat ook voor deze groep het recht op afstammingsinformatie dient te worden gewaarborgd, moet daarbij tevens rekening worden gehouden met de gerechtvaardigde verwachtingen van donoren die destijds onder het regime van anonimiteit hebben gehandeld. De toekomstige regeling zal derhalve mechanismen moeten voorzien die toegang tot donorinformatie mogelijk maken, zonder dat dit leidt tot een onevenredige inperking van de fundamentele rechten van de donor. De wetgever beschikt tot uiterlijk 30 juni 2027 om deze herziening van het wettelijk kader te realiseren.⁷⁷

68. Dit zijn dus de grote richtlijnen die het Grondwettelijk Hof aan de wetgever meegeeft: het Hof verplicht de wetgever om uiterlijk tegen 30 juni 2027 een nieuw wettelijk kader te creëren dat een einde maakt aan de absolute anonimiteit van gametendonoren. Dit kader moet een evenwichtige afweging bevatten tussen het recht van donorkinderen op afstammingsinformatie en het recht van donoren op bescherming van hun privéleven. Daarbij is het essentieel een onderscheid te maken tussen toekomstige donaties, waarvoor expliciete instemming met identificeerbaarheid vereist zal zijn, en reeds bestaande donaties, waarbij rekening moet worden

⁷⁶ I. Boone en E. Decorte, "Grondwettelijk Hof luidt einde in van anonimiteit donoren bij medisch begeleide voortplanting", *R.W.* 2024, 322.

⁷⁷ *Ibid.*

gehouden met de verwachtingen die donoren destijds onder het anonieme systeem mochten koesteren.⁷⁸

69. Naar mijn mening betekent het arrest van het Grondwettelijk Hof een belangrijke stap vooruit voor personen die zijn verwekt via sperma- of eiceldonatie. De Belgische wetgeving kende tot op heden een vrijwel absolute bescherming van de anonimiteit van gametendonoren, waardoor donorkinderen in de praktijk geen toegang hadden tot informatie over hun biologische afkomst. Het lijkt me dan ook terecht dat het Hof nu erkent dat deze anonimiteit grenzen kent, en dat het recht op identiteit en kennis van de afstamming als essentieel onderdeel van het recht op eerbiediging van het privéleven moet worden beschouwd. Deze visie sluit aan bij een bredere internationale tendens, waarbij steeds vaker gezocht wordt naar een evenwicht tussen de belangen van donorkinderen en de bescherming van donorrechten. Het arrest legt de verantwoordelijkheid bij de Belgische wetgever om een dergelijk evenwichtig systeem uit te werken, wat mij een noodzakelijke en wenselijke ontwikkeling lijkt.

3.2 Artikel 8 van het EVRM als grondslag voor het recht op identiteit

3.2.1 Ontstaan EVRM

70. Tijdens de Tweede Wereldoorlog eiste het wereldwijde conflict het leven van meer dan zestig miljoen mensen, terwijl miljoenen anderen gewond raakten of ontheemd werden. Het Europese continent lag in puin en stond voor de immense uitdaging van volledige wederopbouw. In deze context groeide onder regeringsleiders en staatshoofden de overtuiging dat structurele maatregelen noodzakelijk waren om hun landen en burgers te behoeden voor een herhaling van dergelijke catastrofale gebeurtenissen. Reeds tijdens de oorlog pleitte de Britse premier Winston Churchill voor de oprichting van een regionale organisatie die de vrede en democratische waarden in Europa zou bewaken, teneinde duurzame stabiliteit en samenwerking tussen de naties te waarborgen.⁷⁹

71. In de relatief korte periode na de Tweede Wereldoorlog kregen de concepten voor een supranationale samenwerking steeds concretere contouren. De geopolitieke spanningen die voortvloeiden uit de Koude Oorlog leidden echter tot een toenemende kloof tussen Oost- en West-Europa. Hierdoor bleek het aanvankelijke idee van een overkoepelende pan-Europese organisatie onhaalbaar, aangezien enkel de West-Europese staten bereid waren om structureel overleg te voeren over een gezamenlijke toekomst. Als gevolg hiervan werd het oorspronkelijke plan bijgesteld en gericht op de oprichting van een brede West-Europese samenwerkingsstructuur. Dit

⁷⁸ GwH 26 september 2024, nr. 102/2024, ECLI:BE:GHCC:2024:ARR.102. (B.11.3).

⁷⁹ S. SMIS, C. Janssens, S. MIRGAUX en K. VAN LAETHEM, *Handboek Mensenrechten: De internationale bescherming van de rechten van de mens*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 216.

proces resulteerde uiteindelijk in de ondertekening van het oprichtingsverdrag van de Raad van Europa op 5 mei 1949 door de ministers van Buitenlandse Zaken van tien⁸⁰ Europese landen.⁸¹

72. De Raad van Europa wordt bestuurd door twee statutaire organen. Het Comité van Ministers is verantwoordelijk voor de beleidsbepaling en de besluitvorming. De Parlementaire Vergadering vervult een beraadslagende functie.⁸²

73. De Raad van Europa, opgericht in 1949, vormt de oudste politieke samenwerkingsorganisatie op het Europese continent. Aanvankelijk bestond deze intergouvernementele instelling uit tien lidstaten, maar in de loop der decennia is het lidmaatschap aanzienlijk uitgebreid tot 46 staten, waarvan een substantieel aantal zich in Midden- en Oost-Europa bevindt. De Raad van Europa heeft zich onmiskenbaar ontwikkeld tot het meest geavanceerde en omvattende systeem voor de bescherming van mensenrechten, niet enkel binnen Europa, maar ook wereldwijd.⁸³

74. De bijzondere focus op mensenrechten komt duidelijk tot uiting in het statuut van de Raad van Europa, waarin van de lidstaten wordt verwacht dat zij de bescherming van de mensenrechten van alle personen onder hun jurisdictie waarborgen. De brede politieke consensus over het fundamentele belang van mensenrechtenbescherming werd verder bevestigd door de snelle uitwerking en ratificatie van het EVRM.⁸⁴ Op 4 november 1950 werd in Rome het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden ondertekend. Dit verdrag trad officieel in werking in 1953. Het verdrag voorziet in een uitgebreide reeks aan rechten en vrijheden, waarvan de lidstaten verplicht zijn deze te garanderen aan iedere persoon die onder hun rechtsmacht valt.⁸⁵ De in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens opgenomen rechten en vrijheden zijn vastgelegd in de artikelen 2 tot en met 14. Daarnaast zijn veertien protocollen aan het verdrag toegevoegd.⁸⁶

75. Wanneer nationale rechtsmiddelen tekortschieten, kunnen individuen een klacht indienen bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, dat bevoegd is voor de interpretatie en toepassing van het EVRM. Het Hof hanteert een abstracte en objectieve benadering, waardoor zijn interpretaties integraal deel uitmaken van het verdrag. De jurisprudentie heeft gevolgen die de individuele zaak overstijgen, waardoor alle lidstaten, waaronder België, de mogelijke impact op hun rechtsorde moeten erkennen. De rechtspraak van het Hof vormt dan ook een essentieel referentiepunt voor de correcte interpretatie van het EVRM.⁸⁷

⁸⁰ België, Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland, Noorwegen, het Verenigd Koninkrijk en Zweden.

⁸¹ S. SMIS, C. Janssens, S. MIRGAUX en K. VAN LAETHEM, *Handboek Mensenrechten: De internationale bescherming van de rechten van de mens*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 218.

⁸² Art. 10 Statuut Raad van Europa.

⁸³ K. HENRARD, *Mensenrechten vanuit internationaal en nationaal perspectief*, Den Haag, BJU, 2008, 100.

⁸⁴ *Ibid*, 101.

⁸⁵ Artikel 1 EVRM.

⁸⁶ J. VANDE LANOTTE en Y. HAECK, *Handboek EVRM – Deel 1: algemene beginselen*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 59 en 81.

⁸⁷ Art. 32 EVRM; J. VANDE LANOTTE, G. GOEDERTIER, Y. HAECK, J. GOOSSENS, T. DE PELSMAEKER,

3.2.2 Inhoud artikel 8

3.2.2.1 Toepassingsgebied

76. Artikel 8 EVRM garandeert dat iedereen recht heeft op eerbiediging van zijn privéleven, gezinsleven, woning en communicatie. Overheidsinstanties mogen alleen inbreuk maken op dit recht als daar een wettelijke basis voor is én als die inmenging noodzakelijk is in een democratische samenleving. Dat kan bijvoorbeeld om redenen van nationale of openbare veiligheid, economische belangen, het voorkomen van wanordelijkheden of misdrijven, de bescherming van de volksgezondheid of zedelijkheid, of om de rechten en vrijheden van anderen te beschermen.

77. Artikel 8 EVRM illustreert op exemplarische wijze de klassieke structuur van mensenrechten. Het eerste lid formuleert het algemene rechtsprincipe, terwijl het tweede lid de voorwaarden en uitzonderingen benoemt waaronder beperkingen van dit recht gerechtvaardigd kunnen worden. De beschermingsomvang van artikel 8 EVRM is erg ruim. De tekstuele formulering van deze bepaling impliceert dat de daarin vervatte beschermingsomvang zich uitstrekt over vier onderscheiden, doch onderling samenhangende domeinen: het recht op respect voor het privéleven, het familieleven, de correspondentie en de woning.⁸⁸ Op basis van deze begrippen heeft het EHRM een omvangrijke jurisprudentie ontwikkeld. Het begrip 'privéleven' kent daarbij een brede en dynamische interpretatie. In concrete zaken tracht het Hof steevast elementen van het individuele 'eigen zijn' te identificeren, waaronder de ontwikkeling van de persoonlijkheid en de opbouw van zowel persoonlijke als professionele relaties.⁸⁹

78. Een analyse van jurisprudentie waarin het recht op identiteit expliciet als verdragsrecht wordt erkend, toont aan dat dit recht consequent binnen de kaders van artikel 8 EVRM wordt geplaatst. Nagenoeg alle arresten benoemen het recht op identiteit expliciet als een intrinsiek onderdeel van het recht op eerbiediging van het privéleven, zoals vastgelegd in artikel 8.

79. Het recht op identiteit kreeg zijn eerste erkenning in de jurisprudentie van het EHRM aan het begin van de jaren negentig. In de zaak *Burghartz/Zwitserland*⁹⁰ in 1992 werd dit recht voor het eerst naar voren gebracht en speelde het een centrale rol in de beoordeling van de ontvankelijkheid van de zaak.⁹¹

Handboek Belgisch Publiekrecht. Deel 1. Inleiding tot het Belgisch publiekrecht, Brugge, die Keure, 2014, 240-242.

⁸⁸ K. HENRARD, *Mensenrechten vanuit internationaal en nationaal perspectief*, Den Haag, BJU, 2008, 318.

⁸⁹ S. SMIS, C. Janssens, S. MIRGAUX en K. VAN LAETHEM, *Handboek Mensenrechten: De internationale bescherming van de rechten van de mens*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 261.

⁹⁰ EHRM 21 oktober 1992, nr. 16213/90, *Burghartz/Zwitserland*.

⁹¹ S. BOU-SFIA, "The rights to identity in the European Convention on Human Rights" in I. BOONE en M. VONK (eds.), *The right to identity and access to information on genetic origin and parentage*, Cambridge, Intersentia, 2024, 14.

80. Het arrest Gaskin/Verenigd Koninkrijk⁹² in 1989 wordt algemeen beschouwd als het beginpunt van de rechtsontwikkeling met betrekking tot het recht op toegang tot afstammingsinformatie.

In deze zaak verzocht de heer Gaskin om toegang tot zijn kinderbeschermingsdossier, maar de autoriteiten weigerden hem deze inzage te verlenen. Het dossier bevatte informatie over zijn verblijf in instellingen, tehuizen en pleeggezinnen, die hij wenste te verkrijgen met het oog op een schadevordering wegens mishandeling tijdens zijn jeugd. Hoewel de kwestie geen betrekking had op afstammingsinformatie, deed het EHRM een uitspraak die van belang is voor deze problematiek. Het Hof erkende dat individuen een wezenlijk belang hebben bij toegang tot informatie die essentieel is om hun jeugd te begrijpen en te reconstrueren. Hoewel een dergelijk verzoek kan worden getoetst aan andere belangen, mag weigering van de vrijgave alleen plaatsvinden indien dit op onevenredige wijze het recht op eerbiediging van het privéleven van anderen zou schenden.⁹³

81. Het EHRM bevestigde deze uitspraak in 2002 in het arrest Mikulic/Kroatië.⁹⁴ In deze zaak stelde het EHRM het volgende vast: *"The Court has held that respect for private life requires that everyone should be able to establish details of their identity as individual human beings and that an individual's entitlement to such information is of importance because of its formative implications for his or her personality"*.⁹⁵

82. In het arrest Pascaud/Frankrijk⁹⁶ van 16 juni 2011 ging het EHRM verder dan in Gaskin/Verenigd Koninkrijk door een verfijnde interpretatie van artikel 8 EVRM te hanteren. Het Hof bevestigde dat zowel het recht op identiteit als het recht om de eigen afstamming te kennen onlosmakelijk deel uitmaken van het begrip 'privéleven'. Hiermee onderstreepte het Hof met grotere precisie dat toegang tot afstammingsinformatie een wezenlijk element vormt van het recht op eerbiediging van het privéleven.

83. Naast artikel 8 EVRM is ook artikel 14 van belang in de context van het recht op identiteit, in het bijzonder met betrekking tot het recht op afstammingsinformatie. Artikel 14 EVRM bepaalt dat de in het verdrag neergelegde rechten en vrijheden gewaarborgd moeten worden zonder discriminatie op welke grond dan ook. Dit omvat onder meer discriminatie op basis van geslacht, ras, kleur, taal, religie, politieke of andere overtuigingen, nationale of sociale afkomst, het behoren tot een nationale minderheid, vermogen, geboorte of enige andere status. Artikel 14 EVRM kan uitsluitend in samenhang met een ander verdragsartikel worden ingeroepen, waardoor het een complementair karakter heeft.⁹⁷

⁹² EHRM 7 juli 1989, nr. 10454/83, Gaskin/Verenigd Koninkrijk.

⁹³ R. PICKFORD, "The Gaskin Case and Confidential Personal Information - Whose Secret?", *Journal of Child Law* 1992, 35.

⁹⁴ EHRM 7 februari 2002, nr. 53176/99, Mikulic/Kroatië.

⁹⁵ *Ibid*, §54.

⁹⁶ EHRM, 16 juni 2011, nr. 19535/08, Pascaud t. Frankrijk.

⁹⁷ E. DECORTE, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure, 2022, 83.

In deze context is vooral relevant dat artikel 8 EVRM, in samenhang met artikel 14, het recht op eerbied van het privé- en gezinsleven waarborgt zonder discriminatie, waaronder op grond van geboorte.

3.2.2.2 Negatieve en positieve verplichtingen

84. Een verdragsstaat die artikel 8 EVRM naleeft, dient zowel negatieve als positieve verplichtingen in acht te nemen. Enerzijds houdt dit in dat de staat zich moet onthouden van ongeoorloofde inmenging in het privéleven van individuen. Anderzijds brengt het verdrag ook een actieve verantwoordelijkheid met zich mee: de staat dient voorwaarden te scheppen die het mogelijk maken dat burgers daadwerkelijk van hun recht op eerbiediging van het privé- en gezinsleven kunnen genieten.⁹⁸

Het arrest Marckx tegen België⁹⁹ markeert een belangrijk keerpunt in de rechtsontwikkeling van artikel 8 EVRM. In dit arrest maakte het Europees Hof duidelijk dat 'eerbiediging' van het gezinsleven niet beperkt blijft tot het verbieden van inmenging, maar tevens meebrengt dat staten positieve maatregelen moeten nemen om dat recht in de praktijk te realiseren. Het legt dus een duale verplichting op: "[article 8] does not merely compel the State to abstain from such interference: in addition to this primarily negative undertaking, there may be positive obligations inherent in an effective 'respect' for family life". Daarmee onderstreepte het Hof dat de bescherming die artikel 8 biedt niet mag verworden tot een louter formeel beginsel, maar juist tastbaar en doeltreffend moet zijn.¹⁰⁰

3.2.2.3 Beoordelingsmarge en belangenafweging

85. Verdragsstaten genieten een zekere mate van beoordelingsvrijheid bij de wijze waarop zij invulling geven aan zowel de negatieve als de positieve verplichtingen die voortvloeien uit artikel 8 EVRM. Dit impliceert dat zij een evenwicht dienen te vinden tussen conflicterende rechten en belangen, waarbij een eerlijke balans moet worden gewaarborgd. Het EHRM erkent deze beoordelingsvrijheid en houdt hier rekening mee bij de toetsing van staatsoptreden in individuele zaken. Het Hof beoordeelt of de staat binnen zijn appreciatiemarge een proportionele en rechtvaardige afweging heeft gemaakt tussen de betrokken belangen. In zaken die het recht op identiteit betreffen, stelt het EHRM evenwel vast dat deze appreciatiemarge beperkter kan zijn dan gemiddeld, met name wanneer een fundamenteel aspect van de individuele identiteit in het geding is.¹⁰¹

⁹⁸ *Ibid.*

⁹⁹ EHRM 13 juni 1979, nr. 6833/74, Marckx/België.

¹⁰⁰ S. SMIS, C. Janssens, S. MIRGAUX en K. VAN LAETHEM, *Handboek Mensenrechten: De internationale bescherming van de rechten van de mens*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 261.

¹⁰¹ S. BOU-SFIA, "The rights to identity in the European Convention on Human Rights" in I. BOONE en M. VONK (eds.), *The right to identity and access to information on genetic origin and parentage*, Cambridge, Intersentia, 2024, 27.

86. Het arrest Odièvre/Frankrijk¹⁰² van 2003 is eveneens van aanzienlijk belang. Dit arrest behandelt de juridische en ethische vraagstukken rondom anonimiteit bij geboorte en de daarmee samenhangende belangenafweging. In deze zaak had de biologische moeder haar dochter ter adoptie afgestaan na een anonieme bevalling. De dochter verzocht om bekendmaking van de identiteit van haar biologische moeder, maar deze weigerde haar toestemming voor de vrijgave van de betreffende gegevens. Hierdoor diende het EHRM een afweging te maken tussen het recht op eerbiediging van het privéleven van de moeder en dat van de dochter, waarbij het recht op identiteit een essentiële component vormt. Het Hof concludeerde dat Frankrijk haar appreciatiemarge niet had overschreden door het verzoek van de dochter af te wijzen. Het fenomeen van anonieme bevallingen, werd door het Hof niet als een schending van artikel 8 EVRM beschouwd.¹⁰³ Daarnaast stelde het Hof dat deze uitspraak niet in strijd is met eerdere arresten, zoals Gaskin en Mikulic, aangezien de verzoekster in een andere juridische en feitelijke situatie verkeerde dan de betrokkenen in deze eerdere zaken.¹⁰⁴

87. Met betrekking tot de vereiste belangenafweging biedt het EHRM verdere verduidelijking in het arrest Jäggi/Zwitserland.¹⁰⁵ In deze zaak gaf het Hof opnieuw de voorkeur aan een verruimde interpretatie van het recht op afstammingsinformatie.¹⁰⁶ In deze zaak wenste de verzoeker, een man die zijn biologische vader wilde identificeren, een gerechtelijk bevel tot DNA-onderzoek te verkrijgen. De persoon van wie hij een DNA-analyse verlangde, was echter reeds enkele decennia overleden, en de familie van de overledene verzette zich tegen de exhumatie. Het EHRM benadrukte in dit arrest dat bij dergelijke kwesties een zorgvuldige en evenwichtige afweging moet plaatsvinden tussen de uiteenlopende, mogelijk tegenstrijdige belangen. In casu oordeelde het Hof dat de betrokken autoriteiten het recht op eerbiediging van het privéleven van de verzoeker hadden geschonden door hem de mogelijkheid te ontnemen om zijn biologische afstamming te achterhalen. Het Hof onderstreepte dat het kennen en begrijpen van de eigen afstamming een fundamenteel belang vormt voor elk individu en dat dit recht integraal deel uitmaakt van het begrip 'eerbiediging van het privéleven' zoals gewaarborgd onder artikel 8 EVRM.

88. In het arrest Godelli/Italië¹⁰⁷ ging het EHRM vervolgens nader in op de appreciatiemarge waarover staten beschikken bij de belangenafweging in dergelijke zaken. In deze zaak betrof het een kind dat bij de geboorte niet door haar moeder werd erkend en later ter adoptie werd afgestaan. De verzoekster wenste toegang tot informatie over haar biologische moeder, maar de Italiaanse autoriteiten weigerden categorisch elke vorm van inzage. De Italiaanse staat liet automatisch het belang van de moeder om anoniem te blijven prevaleren, zonder de verzoekster

¹⁰² EHRM 13 februari 2003, nr. 42326/98, Odièvre/Frankrijk.

¹⁰³ *Ibid*, §47-49.

¹⁰⁴ *Ibid*, §42-43; E. DECORTE, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure, 2022, 95-97.

¹⁰⁵ EHRM 13 juli 2006, nr. 58757/00, Jäggi t. Zwitserland.

¹⁰⁶ E. DECORTE, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure, 2022, 98.

¹⁰⁷ EHRM 25 september 2012, nr. 33783/09, Godelli/Italië.

enige mogelijkheid tot beroep of uitzonderlijke toegang te bieden. Het EHRM concludeerde dat Italië hiermee de grenzen van haar appreciatiemarge had overschreden en in strijd handelde met artikel 8 EVRM door een absoluut en onaantastbaar recht op anonimiteit toe te kennen, zonder afweging van de belangen van het geadopteerde kind.

89. In september 2023 velde het EHRM voor het eerst een oordeel over de rechtmatigheid van donoranonimiteit binnen de context van medisch begeleide voortplanting en de gevolgen daarvan voor het recht op afstammingsinformatie. In de zaak Gauvin-Fournis en Silliau/Frankrijk stond de vraag centraal of het weigeren van toegang tot informatie over gametendonoren in strijd was met artikel 8 EVRM, dat het recht op eerbiediging van het privéleven beschermt.¹⁰⁸ De verzoekers, Audrey Gauvin-Fournis en Clément Silliau, beiden geboren in de jaren 1980 via kunstmatige inseminatie met donorsperma, stelden dat het ontbreken van enige toegang tot gegevens over hun biologische afkomst een ernstige schending van hun rechten vormde.

Na jarenlange juridische procedures op nationaal niveau, waarin zowel administratieve instanties als de hoogste Franse rechter, de Conseil d'État, hun vorderingen afwezen, richtten zij zich tot het EHRM. Zij voerden aan dat de Franse regelgeving, die op dat moment absolute anonimiteit van de donor garandeerde, hun fundamentele recht op kennis van hun afkomst schond. Daarnaast stelden zij dat zij ongelijk werden behandeld ten opzichte van andere kinderen, aangezien zij, in tegenstelling tot op natuurlijke wijze verwekte personen, geen toegang hadden tot informatie over hun biologische ouders. Hierdoor meenden zij dat hun situatie niet alleen een inbreuk op artikel 8 EVRM vormde, maar ook een vorm van discriminatie inhield in de zin van artikel 14 EVRM.

Tijdens de behandeling van de zaak door het EHRM onderging de Franse bio-ethische wetgeving een grondige herziening. De hervorming leidde in 2021 tot de Bio-ethiekwet van 2 augustus 2021, die op 1 september 2022 in werking trad. Voor het eerst werd hierdoor het recht op afstammingsinformatie wettelijk erkend, zij het onder beperkende voorwaarden. Personen die verwekt waren met donorgameten kregen voortaan de mogelijkheid om afstammingsgegevens op te vragen, maar alleen als de betrokken donor hiervoor expliciet toestemming gaf. Voor donorkinderen geboren vóór 1 september 2022, zoals de verzoekers in deze zaak, bood de wetgeving geen garantie op toegang tot informatie, aangezien hun donor volgens de oude wetgeving anoniem had gedoneerd.

In zijn beoordeling van de zaak bevestigde het EHRM dat het recht op afstammingsinformatie een wezenlijk onderdeel vormt van het recht op eerbiediging van het privéleven, zoals gewaarborgd door artikel 8 EVRM. Dit standpunt is in lijn met eerdere rechtspraak van het Hof, waarin het reeds het belang van afstammingskennis erkende in zaken zoals Odièvre/Frankrijk, Jäggi/Zwitserland en Godelli/Italië. Het Hof benadrukte dat de behoefte om de eigen biologische afkomst te kennen niet afneemt met de leeftijd en zelfs een essentieel aspect vormt van de

¹⁰⁸ EHRM 7 september 2023, nrs. 21424/16 en 45728/17, Gauvin-Fournis en Silliau/Frankrijk.

persoonlijke identiteit.¹⁰⁹ Toch concludeerde het EHRM dat Frankrijk binnen zijn appreciatiemarge was gebleven en geen schending van artikel 8 EVRM had begaan. Het Hof wees erop dat de Franse wetgever een uitgebreid en zorgvuldig wetgevingsproces had doorlopen, waarbij alle betrokken belangen op een evenwichtige manier waren afgewogen. Hoewel er in Europa een toenemende tendens bestaat om donoranonimiteit op te heffen, stelde het EHRM vast dat er geen eenduidige consensus over deze kwestie bestaat.¹¹⁰ Lidstaten behouden daarom een aanzienlijke beleidsvrijheid om hun eigen wetgeving hieromtrent vorm te geven. Daarnaast stelde het Hof vast dat de Franse wetgeving reeds voorzag in beperkte uitzonderingen op de anonimiteit, bijvoorbeeld wanneer medische noodzaak dit vereiste of wanneer het risico op bloedverwantschap moest worden uitgesloten. Ook werd erkend dat de hervorming van 2021 een belangrijke stap voorwaarts betekende in de erkenning van het recht op afstammingsinformatie, hoewel deze hervorming niet met terugwerkende kracht werd toegepast.¹¹¹ Het EHRM oordeelde dan ook dat Frankrijk een proportioneel en legitiem evenwicht had gevonden tussen het belang van donorkinderen bij kennis over hun afkomst en het recht van donoren op vertrouwelijkheid onder het vorige juridische kader.

Hoewel het Hof dus geen schending van artikel 8 EVRM vaststelde, was de uitspraak niet unaniem. Drie rechters formuleerden een *dissenting opinion*, waarin zij stelden dat de appreciatiemarge van Frankrijk strikter had moeten worden ingeperkt, gezien het fundamentele karakter van het recht op identiteit. Zij uitten kritiek op het feit dat de verzoekers twaalf jaar lang in rechtsonzekerheid verkeerden, zonder enige mogelijkheid om informatie over hun biologische afkomst te verkrijgen. Bovendien wezen zij erop dat het overlijden van een donor automatisch betekende dat diens identiteit niet kon worden vrijgegeven, wat volgens hen een onredelijke beperking vormde van het recht op afstammingsinformatie.

Deze uitspraak heeft belangrijke implicaties voor de toekomst van donoranonimiteit binnen de Raad van Europa. Voor het eerst heeft het EHRM expliciet bevestigd dat het recht op kennis van de eigen biologische afkomst een integraal onderdeel vormt van het privéleven in de zin van artikel 8 EVRM, ook binnen de context van medisch begeleide voortplanting. Tegelijkertijd maakt het arrest duidelijk dat staten aanzienlijke beleidsvrijheid behouden bij het reguleren van dit recht, zolang zij een zorgvuldige en evenwichtige belangenafweging maken.

90. In landen zoals België, waar donoranonimiteit nog steeds het uitgangspunt is, zet deze uitspraak de deur open voor verdere discussie over de noodzaak van wetgevende hervormingen. Het arrest onderstreept dat de internationale erkenning van het recht op afstammingsinformatie steeds sterker wordt en dat staten zich niet kunnen blijven beroepen op een absolute bescherming van donoranonimiteit zonder hierbij rekening te houden met de fundamentele rechten van donorkinderen.¹¹²

¹⁰⁹ *Ibid*, §112.

¹¹⁰ *Ibid*, §111.

¹¹¹ *Ibid*, §118-120.

¹¹² E. DECORTE, "De tijd heelt niet altijd alle wonden" (noot onder EHRM 7 september 2023, nrs. 21424/16 en 45728/17, Gauvin-Fournis en Silliau/Frankrijk), *EHRC Updates* 2023, 4-5.

3.3 Artikel 7 van het IVRK als grondslag voor het recht op identiteit

3.3.1 Ontstaan IVRK

91. Het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind is naast het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens ook een internationale grondslag. Op 20 november 1989 werd door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties het IVRK aangenomen. Het verdrag trad op 15 januari 1992 in werking in België.¹¹³ Het IVRK werd unaniem geaccepteerd door de lidstaten van de Verenigde Naties. Niet alle landen hebben het verdrag echter geratificeerd. Tot op heden hebben 196 landen het verdrag bekrachtigd, met als enige uitzondering de Verenigde Staten.¹¹⁴ Het IVRK is momenteel het meest geratificeerde mensenrechtenverdrag ter wereld. Op internationaal niveau geldt het IVRK als het meest fundamentele en gezaghebbende afzonderlijke instrument met betrekking tot de rechten van het kind.¹¹⁵

92. Voor de totstandkoming van het IVRK bestonden reeds enkele voorlopers die tot doel hadden de rechten en bescherming van het kind te waarborgen. Reeds in 1924, als reactie op het leed dat kinderen hadden doormaken tijdens de Eerste Wereldoorlog, werd door de Volkenbond, de voorloper van de Verenigde Naties, de Verklaring van Genève inzake de Rechten van het Kind aanvaard. Deze verklaring wordt beschouwd als de fundamentele basis voor de ontwikkeling van de kinderrechten en markeerde het begin van een internationaal toenemende aandacht voor de bescherming en het welzijn van het kind.

93. In de nasleep van de Tweede Wereldoorlog werd in 1945 de Verenigde Naties opgericht, met als doel de internationale samenwerking en vrede te bevorderen. Kort daarna werd het EVRM aangenomen. De verwoestende gevolgen van de oorlog leidden tot een hernieuwde bewustwording van de kwetsbare positie van kinderen en de noodzaak om specifieke afspraken vast te leggen ter bescherming van hun rechten. Dit groeiende besef resulteerde in 1959 in de aanneming van de Verklaring van de Rechten van het Kind. Niettemin blijft ook in deze verklaring het kind grotendeels benaderd als een object van bescherming, eerder dan als een autonome drager van rechten.¹¹⁶

Precies dertig jaar later, in 1989, werd het IVRK aangenomen. In tegenstelling tot de Verklaring van de Rechten van het Kind heeft dit verdrag een juridisch bindend karakter, waardoor staten

¹¹³ Verdrag inzake de Rechten van het Kind, aangenomen te New York op 20 november 1989, BS 17 januari 1992.

¹¹⁴ OHCHR, "Status of ratification", https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=161&Lang=EN.

¹¹⁵ E. DECORTE, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure, 2022, 23.

¹¹⁶ *Ibid*, 25.

die het ratificeren zich verplichten tot de naleving en implementatie van de daarin vervatte kinderrechten.¹¹⁷

94. Het IVRK bevat een uitgebreide verzameling rechten die specifiek gericht zijn op de bescherming en het welzijn van elk individueel kind. Voor de toepassing van het IVRK wordt een kind gedefinieerd als elke persoon jonger dan achttien jaar, tenzij volgens het nationale recht de meerderjarigheid eerder wordt bereikt.¹¹⁸ Hoewel kinderen als volwaardige rechtssubjecten reeds binnen het kader van de algemene mensenrechten vallen, onderscheidt het IVRK zich door zijn exclusieve toewijding aan de erkenning, bescherming en bevordering van hun specifieke rechten en behoeften. De kracht van het verdrag schuilt in zijn wereldwijde reikwijdte en de onderliggende universele mensenrechtenprincipes. Deze principes zijn gebaseerd op het fundamentele idee dat mensenrechten een constitutioneel karakter hebben en tot doel hebben de rechtssubjecten te beschermen tegen uiteenlopende vormen van schade en hen essentiële voorzieningen en waarborgen te bieden. Een juiste uitvoering en handhaving van het IVRK zou ervoor zorgen dat kinderrechten systematisch worden geïntegreerd in alle aspecten van publieke regelgeving en beleid die van invloed zijn op kinderen gedurende hun jeugd. Aangezien een groot aantal staten zich bij dit verdrag heeft aangesloten, wordt een grondig begrip van het IVRK steeds crucialer, vooral in de context van professionele praktijk en beleidsvorming.¹¹⁹

Om aan de verplichtingen van het verdrag te voldoen, dient elke verdragsstaat het recht van het kind op bescherming te waarborgen door het te verankeren als een afdwingbare recht. Dit kan worden gerealiseerd door middel van adequate budgettaire middelen, wet- en regelgeving, beleidsvorming en besluitvorming op uitvoerend en praktijkniveau.¹²⁰

95. Het IVRK bestaat uit 54 juridisch bindende artikelen, voorafgegaan door een niet-bindende preambule. Het verdrag categoriseert de kinderrechten traditioneel in drie fundamentele groepen: bescherming (protection), voorzieningen (provision) en participatie (participation). Deze driedeling, vaak aangeduid als de drie P's, vormt een samenhangend geheel, waarbij de categorieën elkaar aanvullen en gezamenlijk de reikwijdte van kinderrechten definiëren.¹²¹ Artikelen 1 tot en met 41 omvatten, naast de definitie van het kind, de materiële rechten van het kind evenals de verplichtingen van staten ten aanzien van deze rechten. Artikelen 42 tot en met 45 regelen het toezichtmechanisme op de naleving van het verdrag. Artikelen 46 tot en met 54 bevatten de formele bepalingen met betrekking tot de inwerkingtreding en ratificatie van het verdrag.¹²²

¹¹⁷ E. VERHELLEN, *Verdrag inzake de Rechten van het Kind*, Antwerpen: achtergronden, motieven, strategieën en hoofdlijnen, Antwerpen, Garant, 2000, 13.

¹¹⁸ Art. 1 IVRK.

¹¹⁹ A. FALCH-ERIKSEN en E. BACKE-HANSEN, *Human Rights in Child Protection - Implications for Professional Practice*, Cham, Palgrave, 2018, 39.

¹²⁰ Art. 19.1 IVRK.

¹²¹ T. WUYTS, *Ouderlijk gezag: een coherente gezagsregeling voor minderjarigen*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 606.

¹²² W. VANDENHOLE (ed.), *Kinderrechten in België*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 29.

96. Een wezenlijk kenmerk van het IVRK is de universele en omvattende benadering van kinderrechten, waarbij het verdrag een minimumnorm vastlegt ter bescherming en bevordering van deze rechten. De ruime en flexibele formulering van de bepalingen maakt het mogelijk om nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen en uitdagingen binnen de reikwijdte van het verdrag te brengen, waardoor het actueel en toepasbaar blijft. Bovendien onderscheidt het IVRK zich doordat het alle kinderrechten in één juridisch instrument verenigt, waarbij burgerlijke en politieke rechten evenals economische, sociale en culturele rechten geïntegreerd worden in een coherent normatief kader.¹²³

3.3.2 Toezichtmechanismen

97. Het VN Comité voor de Rechten van het Kind is belast met het toezicht op de naleving van het IVRK door de verdragsstaten. Het Kinderrechtencomité draagt de verantwoordelijkheid voor het waarborgen van een consistente interpretatie en effectieve implementatie van het IVRK en de bijbehorende facultatieve protocollen. Dit comité bestaat uit 18 onafhankelijke deskundigen uit diverse landen wereldwijd, die worden verkozen door de 196 staten die het verdrag hebben geratificeerd, zoals bepaald in artikel 43 IVRK. Sinds zijn oprichting heeft het Comité steeds een multidisciplinair samengesteld orgaan gevormd, waarbij de leden doorgaans over relevante professionele expertise beschikken, bijvoorbeeld in de hoedanigheid van kinderrechter of wetenschappelijk onderzoeker.¹²⁴ Deze onafhankelijke deskundigen vergaderen driemaal per jaar in Genève gedurende een periode van ongeveer drie weken.¹²⁵ De verdragsstaten zijn verplicht om elke vijf jaar verslag uit te brengen aan het Comité over de implementatie en naleving van de in het verdrag voorgeschreven neergelegde verplichtingen.¹²⁶ Deze rapportageverplichting is dus een belangrijk instrument om te beoordelen of en in welke mate verdragsstaten het IVRK implementeren. Het Comité verzoekt staten om tijdig en gedetailleerd informatie te verstrekken met betrekking tot relevante wetgeving, beleidsmaatregelen en jurisprudentie. Daarnaast hecht het Comité belang aan een genuanceerde rapportage, waarin niet alleen de geboekte vooruitgang wordt belicht, maar tevens de uitdagingen en knelpunten bij de implementatie van het IVRK worden geadresseerd.

98. De rapportageverplichting beoogt de totstandkoming van een constructieve dialoog tussen het Comité en de regering van de betreffende verdragsstaat. De uitkomsten van dit proces worden vastgelegd in concluderende observaties en aanbevelingen, die door het Comité worden geformuleerd en na afloop van een zittingsperiode openbaar worden gemaakt. De concluderende observaties vormen een openbaar en officieel document van de Verenigde Naties aan het einde van elke sessie waarin een lidstaat wordt geëvalueerd. Deze concluderende observaties bieden

¹²³ D. FOTRELL, *Revisiting Children's Rights: 10 Years of the Un Convention on the Rights of the Child*, Cambridge, Kluwer Law International, 2001, 4.

¹²⁴ T. LIEFAARD, "De waarde van de rapportageverplichting van Nederland aan het VN-Kinderrechtencomité.", *NTM-NJCM-Bulletin* 2013, 471.

¹²⁵ A. FALCH-ERIKSEN en E. BACKE-HANSEN, *Human Rights in Child Protection - Implications for Professional Practice*, Cham, Palgrave, 2018, 17.

¹²⁶ Artikel 4 en 44 IVRK.

een gezaghebbend overzicht van de mensenrechtensituatie in het land. Ze bevatten tevens adviezen die kunnen bijdragen aan structurele hervormingen en versterking van het nationale beleid en de praktijk op het gebied van kinderrechten.¹²⁷ Dit proces is gestoeld op de gedachte dat monitoring uiteindelijk moet bijdragen aan een versterkt nationaal toezicht op de naleving en implementatie van het IVRK.¹²⁸

3.3.2 Inhoud van artikel 7 IVRK

99. Artikel 7 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) bepaalt dat elk kind direct na de geboorte officieel moet worden geregistreerd. Vanaf dat moment heeft het kind recht op een naam, het recht om een nationaliteit te verkrijgen, en als het mogelijk is het recht om zijn of haar ouders te kennen en door hen verzorgd te worden. Daarnaast zijn de landen die het verdrag hebben ondertekend verplicht om deze rechten te garanderen, binnen de grenzen van hun eigen nationale wetgeving en internationale verplichtingen. Dat geldt in het bijzonder in situaties waarin het kind anders geen nationaliteit zou hebben en dus staatloos zou blijven.

100. Het eerste lid van artikel 7 IVRK erkent vijf afzonderlijke rechten voor het kind. Twee van deze rechten, namelijk het recht om zijn of haar ouders te kennen en het recht om door hen verzorgd te worden, werden pas in een latere fase van de onderhandelingen over het verdrag toegevoegd. Het voorstel voor de opname van deze bepalingen werd namens de betrokken staten ingediend door Egypte, dat hierbij steun kreeg van andere Noord-Afrikaanse landen, zoals Marokko, evenals van verschillende staten uit het Midden-Oosten en Azië, waaronder Irak, Jordanië en Pakistan.¹²⁹

101. Egypte benadrukte dat het voorgestelde amendement essentieel was om de psychologische stabiliteit van het kind te waarborgen, aangezien deze even belangrijk is als de fysieke en mentale ontwikkeling en een cruciale rol speelt in de vorming van de persoonlijkheid. Daarentegen stelden Oost-Duitsland, de USSR en de Verenigde Staten dat hun nationale wetgeving geheime adoptie mogelijk maakte, waardoor een geadopteerd kind niet het recht had om zijn biologische ouders te kennen. Zij betoogden dat het recht om de ouders te kennen niet als een absoluut recht kon worden beschouwd. Als compromis dienden onder andere de Verenigde Staten en de USSR een nieuw amendement in, waarin werd bepaald dat het kind "voor zover mogelijk" het recht zou hebben om zijn of haar ouders te kennen. Over deze formulering werd uiteindelijk consensus bereikt onder de lidstaten.¹³⁰

¹²⁷ OHCHR, "Committee on the Rights of the Child", <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/crc>.

¹²⁸ T. LIEFAARD, "De waarde van de rapportageverplichting van Nederland aan het VN-Kinderrechtencomité.", *NTM-NJCM-Bulletin* 2013, 472.

¹²⁹ UNITED NATIONS ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL, *Question of a convention on the rights of the child. Report of the Working Group to the Commission on Human Rights*, E/CN.4/1989/48, 2 maart 1989, <https://digitallibrary.un.org/record/57437?v=pdf>, nr. 93.

¹³⁰ L. PLUYM, "Het recht van het kind om zijn ouders te kennen (art. 7.1 IVRK) na heterologe medisch begeleide voortplanting, adoptie en draagmoederschap in België", *TJK* 2012, 7-8.

102. De verantwoordelijkheid voor de wijze waarop de verwezenlijking van deze rechten wordt gewaarborgd, ligt bij de verdragsstaten. Op grond van artikel 7, lid 2, in samenhang met artikel 4 IVRK, zijn staten verplicht de realisatie van de in artikel 7, lid 1 neergelegde rechten te waarborgen, in overeenstemming met hun nationale wetgeving en de internationale verplichtingen die voortvloeien uit relevante rechtsinstrumenten. Deze verplichting kent een tweezijdige dimensie. Enerzijds rust op de verdragsstaten een negatieve verplichting, wat inhoudt dat zij kinderen moeten beschermen tegen schendingen van deze rechten. Anderzijds hebben zij een positieve verplichting, die hen ertoe aanzet alle noodzakelijke en passende maatregelen te treffen om het daadwerkelijke genot van deze rechten te garanderen. Hoewel staten een beperkte beoordelingsvrijheid hebben bij de keuze van maatregelen binnen hun nationale rechtsorde, mogen zij de doelstellingen en inhoud van het artikel niet naar eigen inzicht aanpassen. De door hen genomen maatregelen mogen geen afbreuk doen aan de essentie van de erkende rechten en dienen in overeenstemming te zijn met de dwingende normen van het internationaal recht.¹³¹

3.3.4 Interpretatieproblemen artikel 7 IVRK

103. De algemene en vage formulering van artikel 7 IVRK leidt tot uiteenlopende interpretatievraagstukken. Onvoldoende duidelijk is welke "ouders" onder de reikwijdte van het artikel vallen en hoe de zinsnede "voor zover mogelijk" moet worden geïnterpreteerd. De wijze waarop deze termen worden uitgelegd, heeft aanzienlijke gevolgen voor de effectieve uitoefening van het recht dat het artikel waarborgt.¹³² Het Comité voor de Rechten van het Kind heeft over dit artikel geen *General Comment*¹³³ uitgebracht, waardoor er geen gezaghebbende algemene uitleg bestaat over de exacte draagwijdte ervan. Daarom wordt bij de interpretatie van artikel 7 IVRK in de praktijk voornamelijk gebruikgemaakt van de voorbereidende werken van het verdrag, documentatie afkomstig van het Comité en de verdragsstaten, alsook rechtsleer, teneinde de precieze betekenis en toepassing van de bepaling te duiden.¹³⁴

3.3.4.1 Ouders

104. De term "ouders" kent geen eenduidige definitie en omvat verschillende dimensies van het ouderschap. Dit concept kan worden onderverdeeld in diverse deelaspecten, waaronder biologisch (fysiologisch) ouderschap, genetisch ouderschap, intentioneel ouderschap, sociaal ouderschap en juridisch ouderschap. Door de voortschrijdende ontwikkeling en toepassing van medisch begeleide voortplantingstechnieken, met name bij het gebruik van donorgameten en draagmoederschap, is de complexiteit van het ouderschapsbegrip aanzienlijk toegenomen. Hierdoor kunnen de verschillende vormen van ouderschap toebehoren aan afzonderlijke personen. Zo zijn eicel-,

¹³¹ E. DECORTE, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure, 2022, 31-32.

¹³² E. BLYTH en A. FARRAND, "Anonymity in donor-assisted conception and the UN Convention on the Rights of the Child", *The International Journal of Children's Rights* 2004, 94-95.

¹³³ Een *General Comment* is een grondige uitlegging bij een bepaald artikel van het IVRK.

¹³⁴ E. DECORTE, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure, 2022, 33.

zaadcel- en embryodonoren uitsluitend de genetische ouders, zonder dat zij noodzakelijkerwijs een sociale, juridische of intentionele ouderrol vervullen.¹³⁵

105. Verschillende staten hebben voorbehouden geformuleerd bij het IVRK met betrekking tot de interpretatie van artikel 7, lid 1. Zo verklaarde het Verenigd Koninkrijk dat het begrip 'ouders' uitsluitend zou verwijzen naar de juridische ouders, zoals bepaald in het nationale recht. Tsjechië en Polen gaven aan dat de anonimiteit van biologische ouders bij adoptie en medisch begeleide voortplanting niet in strijd mocht worden geacht met het verdrag, terwijl Luxemburg stelde vast te houden aan de geheimhouding van de identiteit van moeders die anoniem bevallen.¹³⁶ Het voorbehoud van Tsjechië is in deze context bijzonder relevant, omdat het, anders dan eerdere discussies tijdens de voorbereiding van het IVRK, specifiek betrekking heeft op genetische ouders. Dit impliceert dat er destijds reeds een mogelijk spanningsveld werd erkend tussen artikel 7, lid 1 IVRK en het principe van anonimiteit binnen heterologe medisch begeleide voortplanting.

Volgens het Verdrag van Wenen inzake het verdragenrecht¹³⁷ kan een voorbehoud worden gedefinieerd als een eenzijdige verklaring van een staat waarmee deze het rechtsgevolg van een verdragsbepaling uitsluit of wijzigt bij ondertekening of ratificatie. Indien artikel 7, lid 1 IVRK enkel het recht van een kind op kennis van zijn juridische ouders zou omvatten, was een dergelijk voorbehoud overbodig geweest. Hieruit kan worden afgeleid dat het artikel als rechtsgevolg impliceert dat een kind het recht heeft om, voor zover mogelijk, zijn juridische, natuurlijke en genetische ouders te kennen, een rechtsgevolg dat sommige staten expliciet niet hebben aanvaard.¹³⁸

106. Het Comité voor de Rechten van het Kind interpreteert artikel 7 IVRK, in samenhang met artikel 3, lid 1 IVRK, als een erkenning van het recht van ieder kind om, voor zover mogelijk, zijn of haar biologische ouders te kennen. Hieronder kunnen tevens de genetische ouders worden begrepen. Het begrip 'gezin' moet namelijk ruim worden geïnterpreteerd volgens de algemene commentaar bij artikel 3 IVRK.¹³⁹ Hieruit volgt dat een kind informatie moet kunnen krijgen over zijn biologische familie. De lidstaat is derhalve gehouden om alle noodzakelijke maatregelen te nemen ter verwezenlijking van dit recht.¹⁴⁰ Ook stelt het Comité dat ze een georganiseerde procedure aanwezig zou moeten zijn die de gepaste leeftijd vastlegt en professionele ondersteuningsmaatregelen voorziet. Deze aanbeveling heeft een algemene strekking en geldt voor

¹³⁵ E. DECORTE, "Een kinderrechtenconforme benadering van toegang tot afstammingsinformatie voor donorkinderen", *TJK* 2021, 12.

¹³⁶ UN COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, *Reservations, declarations and objections relating to the Convention on the Rights of the Child*, CRC/C/2/Rev.8, 7 december 1999, <https://digitallibrary.un.org/record/406574?v=pdf&ln=fr>, 42 (Verenigd Koninkrijk), 15 (Tsjechië), 35 (Polen) en 28 (Luxemburg).

¹³⁷ Verdrag van 23 mei 1969 inzake het verdragenrecht, *BS* 25 december 1993.

¹³⁸ E. DECORTE, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure, 2022, 34-35.

¹³⁹ UN COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, *General Comment* no. 14 on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1), CRC/C/GC/14, 29 mei 2013, <https://digitallibrary.un.org/record/778523?v=pdf>, nr. 59.

¹⁴⁰ T. WUYTS, *Ouderlijk gezag : een coherente gezagsregeling voor minderjarigen*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 661.

alle kinderen, ongeacht de omstandigheden van hun geboorte, inclusief situaties van medisch begeleide voortplanting.¹⁴¹

107. Het Comité heeft in meerdere concluderende observaties zijn visie op de interpretatie van het begrip 'ouders' uiteengezet. Twee voorbeelden hiervan zijn: in februari 2019 suggereerde het Comité dat België zou overwegen om kinderen die via medisch begeleide voortplanting zijn verwekt, toegang te geven tot informatie over hun biologische afkomst.¹⁴² In 1994 bracht het Comité bovendien naar voren dat er mogelijk een tegenstrijdigheid bestond tussen het recht van het kind om zijn afstamming te kennen en het Noorse beleid met betrekking tot kunstmatige inseminatie, waarin de identiteit van spermadonoren vertrouwelijk werd gehouden.¹⁴³

108. In België heerst nog steeds onzekerheid over de exacte reikwijdte van het begrip 'ouders'. De Raad van State heeft in een advies¹⁴⁴ over verschillende wetsvoorstellen met betrekking tot draagmoederschap reeds onderzocht wie onder dit begrip valt. Daarbij werd geconcludeerd dat het onduidelijk is of het begrip 'ouders' uitsluitend betrekking heeft op de biologische ouders of ook op de wensouders. Daarnaast heeft het Grondwettelijk Hof¹⁴⁵ zich uitgesproken over de interpretatie van het begrip 'ouder' in het kader van artikel 7, dat het recht van een kind om door zijn ouders te worden opgevoed regelt. In die context werd 'ouders' geïnterpreteerd als de verwekkers van het kind. Echter, er bleef onduidelijkheid bestaan over de precieze invulling van het begrip 'verwekker', namelijk of dit zowel de genetische ouder als de geboorteouder omvat, aangezien de zaak in kwestie geen betrekking had op medisch begeleide voortplanting.

Het begrip 'ouders' kan dus een verschillende betekenis krijgen, afhankelijk van de juridische en maatschappelijke context waarin het wordt gebruikt.¹⁴⁶

109. Het begrip 'ouders' dient zo ruim mogelijk te worden geïnterpreteerd. Het recht om zijn ouders te kennen is destijds opgenomen met als doel het kind in staat te stellen een eigen identiteit en persoonlijkheid te ontwikkelen. Vanuit dit perspectief zou het onredelijk zijn om bepaalde categorieën van ouders wel onder dit begrip te laten vallen en andere niet. Alle vormen van ouderschap kunnen immers een significante invloed uitoefenen op de ontwikkeling van de identiteit en persoonlijkheid van het kind.¹⁴⁷

¹⁴¹ T. WUYTS, "Het recht op identiteit in de Belgische rechtsorde", *T.Fam.* 2015, 62-63.

¹⁴² UN COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, *Concluding Observations: België*, CRC/C/BEL/CO/5-6, 28 februari 2019, <https://digitallibrary.un.org/record/3793448?v=pdf>, nr. 20.

¹⁴³ UN COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, *Concluding Observations: Noorwegen*, CRC/C/15/Add.23, 25 april 1994, <https://digitallibrary.un.org/record/197744?v=pdf>, nr. 10.

¹⁴⁴ Adv.RvS nrs. 39.474, 39.475, 39.476, 39.477, 39.478 en 39.525, *Parl. St.* Senaat 2005-06, nr. 3-417/3, 41, nr. 54.

¹⁴⁵ GwH 17 december 2003, nr. 169/2003.

¹⁴⁶ E. DECORTE, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure, 2022, 37.

¹⁴⁷ E. DECORTE, "Een kinderrechtenconforme benadering van toegang tot afstammingsinformatie voor donorkinderen", *TJK* 2021, 13.

3.3.4.2 Voor zover mogelijk

110. De toevoeging van de woorden 'voor zover mogelijk' in de formulering van artikel 7 IVRK had tot doel tegemoet te komen aan uiteenlopende opvattingen over de reikwijdte van dit artikel. Deze bewoording blijft echter vaag, wat kan resulteren in een subjectieve en inconsistente interpretatie van het recht op kennis van de eigen afstamming.

111. Er kunnen drie omstandigheden worden onderscheiden waarin een kind zijn ouders niet kan kennen. Ten eerste is er de situatie waarin een ouder feitelijk niet kan worden geïdentificeerd, bijvoorbeeld wanneer een kind wordt achtergelaten of wanneer de moeder niet weet wie de vader is. Ten tweede kan het voorkomen dat een moeder bewust weigert de identiteit van de vader aan haar kind bekend te maken. Ten derde kan een staat beslissen dat het in het belang van het kind is om de identiteit van een ouder niet te onthullen. Een concreet voorbeeld van deze laatste situatie is de wettelijke bescherming van de anonimiteit van gameten- en embryodonoren, zoals vastgelegd in de wetgeving inzake medisch begeleide voortplanting.¹⁴⁸

112. Wanneer verdragsstaten zelf de geheimhouding van afstammingsinformatie actief organiseren, roept dit aanzienlijke juridische en ethische vraagstukken op. Bepaalde praktische obstakels, zoals het ontbreken van een adequaat systeem voor gegevensverzameling waaruit afstammingsinformatie kan worden afgeleid, kunnen door middel van regelgeving en gepaste beleidsmaatregelen worden aangepakt en verholpen. In die zin mag de formulering 'voor zover mogelijk' niet worden geïnterpreteerd als betrekking hebbend op dergelijke situaties. Deze bepaling kan immers niet dienen als een ontsnappingsclausule voor verdragsstaten, waardoor zij discretionair zouden kunnen bepalen wanneer afstammingsinformatie wordt vrijgegeven en wanneer niet. Een dergelijke interpretatie zou de rechtskracht van de verdragsbepaling ondermijnen en het fundamentele recht van het kind om zijn ouders te kennen uithollen. Indien het materieel mogelijk is voor een kind om zijn biologische ouders te kennen, rust op de verdragsstaten de verplichting om dit recht daadwerkelijk te waarborgen en te faciliteren.¹⁴⁹

113. Uit de voorbereidende werken van het IVRK, de voorbehouden van verdragsstaten en de concluderende observaties van het Comité voor de Rechten van het Kind kan worden afgeleid dat het begrip 'ouders' in de ruimst mogelijke zin moet worden geïnterpreteerd, waarbij ook de genetische ouders onder deze definitie vallen. De formulering 'voor zover mogelijk' mag niet worden beschouwd als een vrijbrief voor staten om een gebrek aan informatie over de biologische afstamming van een kind te creëren.

Het is echter van belang te onderstrepen dat dit recht enkel van toepassing is op donorkinderen jonger dan achttien jaar, aangezien artikel 7 IVRK uitsluitend betrekking heeft op minderjarigen.¹⁵⁰

¹⁴⁸ L. PLUYM, "Het recht van het kind om zijn ouders te kennen (art. 7.1 IVRK) na heterologe medisch begeleide voortplanting, adoptie en draagmoederschap in België", *TJK* 2012, 9.

¹⁴⁹ E. DECORTE, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure, 2022, 39.

¹⁵⁰ Art. 1 IVRK.

Voor donorkinderen die de leeftijd van achttien jaar hebben bereikt, dient een beroep te worden gedaan op artikel 8 EVRM, dat het recht op privéleven en identiteitsbehoud beschermt.

3.3.5 Recente bevestiging van het belang van afstammingsinformatie voor de identiteit van het kind

114. Het recht van het kind op kennis van zijn of haar biologische afstamming wordt algemeen erkend als een fundamenteel aspect van artikel 7 IVRK. Dit verdragsartikel garandeert aan elk kind, vanaf de geboorte, het recht om, voor zover mogelijk, zijn of haar ouders te kennen en door hen te worden verzorgd. In het bijzonder binnen de context van medisch begeleide voortplanting, waaronder de toepassing van donorgameten, impliceert dit recht dat kinderen die op dergelijke wijze zijn verwekt, een legitiem en te respecteren belang hebben bij toegang tot informatie over hun genetische oorsprong. De Ad hoc Committee for the Rights of the Child (CAHENF) van de Raad van Europa heeft in een recent advies benadrukt dat het recht op afstammingsinformatie niet uitsluitend vanuit juridisch oogpunt moet worden benaderd, maar tevens aanzienlijke ethische, medische en psychosociale dimensies omvat. Het VN-Kinderrechtencomité heeft in zijn concluderende observaties herhaaldelijk zijn bezorgdheid geuit over wettelijke regelingen die het voor donorkinderen onmogelijk maken om de identiteit van hun biologische ouders te achterhalen, hetgeen kan worden beschouwd als een potentiële schending van artikel 7 IVRK. Daarnaast heeft het EHRM geoordeeld dat het recht op kennis van de eigen afstamming nauw samenhangt met het recht op eerbiediging van het privéleven en het ontwikkelen van een persoonlijke identiteit. In lijn met deze benadering stelt het CAHENF dat toegang tot informatie over genetische afkomst in het belang van het kind moet worden gegarandeerd, met inachtneming van de leeftijd, maturiteit en ontwikkelingscapaciteiten van het kind. Tegelijkertijd moet bij de implementatie van dit recht een zorgvuldig evenwicht worden gevonden tussen de belangen van het kind en die van andere betrokken partijen, zoals de donor en de juridische ouders.¹⁵¹

115. Recente concluderende observaties van het VN-Kinderrechtencomité benadrukken het belang van het recht van het kind op kennis van zijn of haar biologische afstamming als wezenlijk onderdeel van het bredere recht op identiteit, zoals vervat in de artikel 7 IVRK. In het bijzonder wordt gewezen op de noodzaak om kinderen die zijn geadopteerd, verwekt via donorgameten of geboren uit draagmoederschap, effectieve toegang te bieden tot informatie over hun genetische afkomst. Het Comité onderstreept dat nationale wetgeving duidelijke procedures moet bevatten voor het verzamelen, bewaren en toegankelijk maken van deze informatie. Daarbij moet worden voorzien in institutionele verantwoordelijkheid voor het beheer van afstammingsgegevens. Ook wordt het bewaren van dergelijke informatie gepresenteerd als een noodzakelijke maatregel om het gebruik van praktijken die volledige anonimiteit garanderen, zoals babyboxen of anonieme geboorten, te beperken. Deze aanbevelingen bevestigen dat toegang tot afstammingsinformatie

¹⁵¹ Ad hoc Committee for the Rights of the Child (CAHENF), *Opinion on PACE Recommendation 2156(2019) on "Anonymous donation of sperm and oocytes: balancing the rights of parents, donors and children"*, CAHENF(2019)03, Straatsburg, 11 juni 2019.

fundamenteel is voor de ontwikkeling van de persoonlijke identiteit van het kind en dat staten verplicht zijn dit recht in hun wetgeving en praktijk te waarborgen.¹⁵²

¹⁵² UN COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, Concluding Observations: Luxemburg, CRC/C/LUX/CO/5-6, 21 juni 2021, <https://docs.un.org/en/CRC/C/PRT/CO/5-6>.; UN COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, Concluding Observations: Duitsland, CRC/C/DEU/CO/5-6, 13 oktober 2022, <https://docs.un.org/en/CRC/C/DEU/CO/5-6>.

4 DE OPDRACHT, DE WERKING EN DE MIDDELEN VAN HET AFSTAMMINGSCENTRUM IN HET KADER VAN ANONIEME GAMETENDONATIE

116. In dit hoofdstuk staat het Vlaams Afstammingscentrum centraal: hoe het is ontstaan, wat zijn doelstellingen zijn, hoe het is georganiseerd en welke middelen het inzet om mensen met afstammingsvragen te helpen. Ook wordt onderzocht hoe het centrum in de praktijk functioneert binnen het systeem van anonieme gametendonatie en welke samenwerkingen, zoals met DNA-databanken, daarbij een rol spelen. Met deze analyse wordt nagegaan welke rol het Afstammingscentrum precies speelt in het Belgische systeem en welke mogelijkheden het heeft om donorkinderen te ondersteunen in hun zoektocht naar afkomst. Daarmee beoogt dit hoofdstuk te verduidelijken welke concrete taken en beperkingen het centrum heeft, en zo een antwoord te bieden op de vraag hoe het centrum functioneert binnen de huidige juridische en praktische context van anonieme donatie.

4.1 De totstandkoming van het Vlaams Afstammingscentrum

4.1.1 Expertpanel

117. Het afstammingscentrum zoals het vandaag vorm krijgt, is het resultaat van een maatschappelijke bewustwording en beleidsmatige respons op jarenlang ongenoegen en onrecht rond gedwongen adopties in Vlaanderen. De roep om erkenning en herstel voor mensen die onvrijwillig betrokken waren bij adoptieprocedures, groeide geleidelijk vanuit individuele getuigenissen en maatschappelijke signalen.

118. Reeds vanaf de jaren tachtig verschenen in de Vlaamse pers regelmatig verhalen over binnenlandse adopties waarbij de rechten van geboortelouders, in het bijzonder moeders, geschonden werden. Deze getuigenissen, vaak betrekking hebbend op de jaren zestig en zeventig, wezen op schrijnende situaties waarin moeders onder druk, sociaal, religieus of familiaal, afstand moesten doen van hun kind. Er was sprake van gebrekkige of zelfs volledig afwezige begeleiding, van het ontbreken van vrije en geïnformeerde toestemming, en van het doelbewust achterhouden van cruciale informatie voor de betrokken geadopteerden. Hoewel dergelijke verhalen aanvankelijk slechts beperkte weerklank kregen, groeide in de loop van de tijd de maatschappelijke aandacht, mede onder invloed van de bredere discussie rond openheid, historische verantwoordelijkheid en transparantie in adoptiepraktijken. Ook internationale ontwikkelingen en vergelijkbare onthullingen in het buitenland versterkten deze tendens.¹⁵³

¹⁵³ EXPERTENPANEL GEDWONGEN ADOPTIES, *Eindrapport Expertpanel. Wegen tot erkenning en herstel bij gedwongen adoptie*, april 2015, 6.

119. Als antwoord op deze groeiende maatschappelijke druk organiseerde het Vlaams Parlement in december 2014 en januari 2015 hoorzittingen over gedwongen adopties. Naar aanleiding hiervan stelde de Vlaamse Regering een interdisciplinair expertenpanel samen, bestaande uit deskundigen uit uiteenlopende sectoren. Dit panel werd aangesteld door Jo Vandeuren, toenmalig Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, met de specifieke opdracht om advies uit te brengen over de problematiek van gedwongen adopties.¹⁵⁴ Belangrijk is dat het mandaat van het panel zich niet richtte op reguliere adopties, waarbij biologische ouders vrijwillig en weloverwogen beslissen hun kind af te staan in het belang van diens toekomst, maar op situaties waarin sprake was van onvrijwilligheid en structureel onrecht. De term 'gedwongen adoptie' dekt een brede waaier aan omstandigheden, gaande van fysieke of psychische dwang en misleiding tot sociale of religieuze druk en het ontbreken van voldoende informatie of reële alternatieven voor de ouders. Wat deze uiteenlopende situaties met elkaar verbindt, is dat de betrokken ouders het afstaan van hun kind niet als een vrije keuze hebben ervaren.¹⁵⁵

120. De werkzaamheden van het expertenpanel resulteerden in een reeks van negentien beleidsaanbevelingen. Eén van de kernvoorstellen betrof de oprichting van een afstammingscentrum, aangevuld met een centrale DNA-databank. Bij het formuleren van deze aanbeveling beperkte het panel zich niet tot geadopteerden en hun biologische ouders, maar richtte het zich expliciet op een bredere doelgroep. Ook personen betrokken bij donorconceptie, zoals donoren en donorkinderen, werden binnen de reikwijdte van het voorgestelde initiatief beschouwd.¹⁵⁶

121. Aanbeveling 19 van het expertenpanel onderstreept expliciet de noodzaak om ook de rechten van donorkinderen te erkennen en te beschermen. Zo stelde het panel: *"Inzake anoniem donorschap, pleiten belangenverenigingen van donorkinderen al langer voor meer transparantie over hun afkomst: zij geven te kennen dat ze een sterke behoefte voelen om meer te weten over hun onbekende biologische ouder, bijvoorbeeld om zo blinde vlekken in hun identiteit te kunnen invullen of om toegang te krijgen tot relevante medische informatie."*¹⁵⁷

Deze oproep is ingebed in een internationale evolutie waarin het recht op identiteit steeds centraler staat. Zo werd donoranonimiteit reeds afgeschaft in landen als Nederland, Zweden en het Verenigd Koninkrijk. Door deze kwestie in haar aanbevelingen op te nemen, erkent het expertenpanel dat ook België hierin verdere stappen moet zetten richting een kindgericht en transparant wettelijk kader.

¹⁵⁴ Voorstel van decreet houdende oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *Parl.St.* VI.Parl. 2018-19, nr. 1855/1, 3.

¹⁵⁵ EXPERTENPANEL GEDWONGEN ADOPTIES, *Eindrapport Expertenpanel. Wegen tot erkenning en herstel bij gedwongen adoptie*, april 2015, 6.

¹⁵⁶ *Ibid*, 25.

¹⁵⁷ *Ibid*, 37.

4.1.2 Werkgroep 'Afstammingsinformatie en DNA-databank'

122. Ter concretisering van het idee voor een afstammingscentrum werd een multidisciplinaire werkgroep 'Afstammingsinformatie en DNA-databank' opgericht. Deze werkgroep had als opdracht om te onderzoeken op welke wijze zowel een afstammingscentrum als een gekoppelde DNA-databank praktisch en organisatorisch vorm zouden kunnen krijgen. Naast vertegenwoordigers uit diverse vakgebieden nam ook het Kinderrechtencommissariaat deel aan de werkzaamheden. Bovendien werden enkele belangenorganisaties, waaronder de vzw Donorkinderen, betrokken als ervaringsdeskundigen om hun perspectief in te brengen.

123. In oktober 2017 publiceerde de werkgroep een conceptnota waarin de contouren van een mogelijk afstammingscentrum en een DNA-databank werden geschetst. Op basis van deze nota dienden verscheidene leden van het Vlaams Parlement op 1 februari 2019 een voorstel van decreet¹⁵⁸ in met betrekking tot de oprichting van beide structuren. Dit voorstel werd op 3 april 2019 goedgekeurd in de plenaire vergadering van het Vlaams Parlement.¹⁵⁹

124. Het voorstel van decreet erkent dat in de hedendaagse samenleving kinderen en jongeren steeds vaker opgroeien in diverse gezinsvormen, zoals eenoudergezinnen, nieuw samengestelde gezinnen en gezinnen met twee moeders of vaders. Ook de manieren waarop een kinderwens wordt ingevuld zijn sterk geëvolueerd, onder meer via adoptie, pleegzorg, donatie van gameten of embryo's, en draagmoederschap. In bepaalde gevallen leidt dit ertoe dat de biologische afstamming van het kind moeilijk te achterhalen is, wat aanleiding geeft tot fundamentele afstammingsvragen. Het voorstel wijst erop dat er historisch gezien weinig aandacht was voor het belang van afstammingsinformatie en identiteitsvorming, ondanks internationale verdragen die dit recht erkennen. Decretaal wordt daarom gepleit voor meer aandacht voor het perspectief van het kind en diens recht om zijn of haar biologische afkomst te kennen.¹⁶⁰

4.2 Organisatie en structuur

125. Het afstammingscentrum functioneert als een onafhankelijk expertisecentrum met een brede opdracht, waaronder informatieverstrekking, begeleiding, sensibilisering en onderzoek. In 2020 werd de opdracht voor onbepaalde duur toegewezen aan de vzw Kenniscentrum Pleegzorg door het agentschap Opgroeien Regie. Aan de werking van het centrum is een DNA-databank gekoppeld, waarin profielen worden opgeslagen en gematcht. Voor de verwerking van DNA-stalen werkt het afstammingscentrum samen met het Centrum voor Menselijke Erfelijkheid aan het UZ Leuven, dat

¹⁵⁸ Voorstel van decreet houdende oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *Parl.St.* VI.Parl. 2018-19, nr. 1855/1.

¹⁵⁹ E. DECORTE, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure, 2022, 144.

¹⁶⁰ Voorstel van decreet houdende oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *Parl.St.* VI.Parl. 2018-19, nr. 1855/1, 2-3.

hiervoor een exclusieve vergunning ontving. Het Vlaams Centrum voor Adoptie ziet toe op de naleving van het decreet en evalueert de werking van het centrum vijfjaarlijks.¹⁶¹

126. Het afstammingscentrum is verplicht zijn werking structureel af te stemmen op de noden van de betrokken doelgroepen. Dit houdt in dat geadopteerden, afstandsouders, donorkinderen, donoren, vondelingen en andere relevante belanghebbenden niet alleen regelmatig geconsulteerd worden, maar ook een directe inbreng hebben in de uitvoering van de opdrachten van het centrum. Deze structurele betrokkenheid moet verankerd zijn in de visie en het beleidsplan, en aantoonbaar worden via het jaarverslag. De participatie wordt geconcretiseerd via een stuurgroep die toeziet op de uitbouw en werking van het centrum, zonder zelf operationele taken op te nemen. Deze aanpak bevordert zowel de legitimiteit als de kwaliteit van de dienstverlening.¹⁶²

4.3 De opdracht en werking

4.3.1 Missie en visie

127. Het Afstammingscentrum vertrekt vanuit de overtuiging dat het recht op kennis over de eigen afstamming een fundamenteel mensenrecht is. Deze visie is verankerd in internationale en Europese rechtsinstrumenten, waaronder artikel 7 IVRK en artikel 8 EVRM. In een samenleving waar het belang van identiteit en herkomst steeds meer wordt erkend, wil het centrum actief bijdragen aan het realiseren van dit recht.¹⁶³

128. Het centrum positioneert zich als een laagdrempelig en professioneel aanspreekpunt voor iedereen met vragen rond afstamming en verwantschap. De dienstverlening richt zich op een diverse doelgroep, waaronder geadopteerden, afstandsouders, donorkinderen, donoren, vondelingen en anderen voor wie juridische, biologische en/of sociale verwantschapslijnen niet samenvallen. In elk individueel traject staat de cliënt centraal: het tempo en de behoeften van de betrokkene bepalen de begeleiding, met bijzondere aandacht voor zorgvuldige communicatie en het opbouwen van vertrouwen. Daarnaast vervult het Afstammingscentrum een bredere maatschappelijke opdracht. Het verzamelt en ontwikkelt expertise, sensibiliseert het publiek en formuleert beleidsadviezen. De mensenrechtenbenadering vormt hierbij de leidraad: toegang tot afstammingsinformatie wordt niet beschouwd als een gunst, maar als een recht dat door de overheid actief gefaciliteerd moet worden. Door barrières weg te nemen en structurele

¹⁶¹ Art. 5 en 36 Decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 17 juni 2019.; N. WOUTERS, *Kenniscentrum Pleegzorg krijgt vergunning voor oprichting Vlaams Afstammingscentrum*, <https://pers.opgroei.be/kenniscentrum-pleegzorg-krijgt-vergunning-voor-oprichting-vlaams-afstammingscentrum>.

¹⁶² Art. 16 Besluit 8 mei 2020 van de Vlaamse Regering tot uitvoering van het decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 16 juni 2020.

¹⁶³ AFSTAMMINGSCENTRUM, *Het afstammingscentrum, wat is dat precies?* (algemene informatie brochure), <https://afstammingscentrum.be/over-afstammingscentrum/publicaties/folders-en-artikels/>.

ondersteuning te bieden, wil het centrum bijdragen aan een meer transparant en rechtvaardig afstammingsbeleid.¹⁶⁴

4.3.2 Decretale opdrachten

129. Het Afstammingscentrum vervult enkele centrale opdrachten in functie van zijn maatschappelijke doelstelling: het waarborgen van het recht op kennis van de eigen afstamming en het bieden van professionele ondersteuning bij afstammingsvragen.¹⁶⁵

130. Een eerste opdracht betreft het verstrekken van informatie. Het centrum fungeert als aanspreek- en oriëntatiepunt voor iedereen met vragen over zijn of haar afstamming. Het beantwoordt zowel algemene informatieve als meer individuele en complexe vragen, en verwijst indien nodig door naar gespecialiseerde diensten of passende hulpverlening.¹⁶⁶ Daarnaast biedt het centrum ondersteuning bij zoek- en afstammingsvragen. Het begeleidt cliënten in hun zoektocht naar genetische verwanten, staat geadopteerden en afstandsouders bij het raadplegen van adoptiedossiers, faciliteert DNA-afnames en de registratie ervan in een centrale DNA-databank, en treedt op als bemiddelaar bij contact tussen verwanten. Deze activiteiten worden gerealiseerd in samenwerking met een erkend Centrum voor Menselijke Erfelijkheid. Tot slot ontwikkelt het Afstammingscentrum expertise op het vlak van afstammingsgerelateerde aangelegenheden. Het werkt daartoe samen met relevante binnen- en buitenlandse partners, met naleving van de toepasselijke regelgeving inzake gegevensbescherming.¹⁶⁷

4.3.2.1 Informeren en sensibiliseren

131. Een eerste en fundamentele opdracht van het Afstammingscentrum bestaat uit het verstrekken van informatie met betrekking tot afstamming. Deze informatieopdracht is bewust ruim geformuleerd en beoogt een laagdrempelige en inclusieve toegang tot dienstverlening. Iedereen die vragen heeft over zijn of haar afstamming kan zich, ongeacht geboorteplaats, verblijfplaats, nationaliteit of leeftijd, anoniem, kosteloos en zonder voorafgaande voorwaarden wenden tot het centrum, hetzij telefonisch, per e-mail of via een persoonlijk bezoek.¹⁶⁸ De doelgroep omvat in beginsel alle personen bij wie vermoed wordt dat de juridische verwantschap niet overeenkomt met de biologische en/of sociale realiteit, zoals in het geval van donorkinderen. Niettemin impliceert deze open toegang niet dat elke gebruiker automatisch recht heeft op verdergaande ondersteuning

¹⁶⁴ AFSTAMMINGSCENTRUM, *Werking van het Afstammingscentrum*, <https://afstammingscentrum.be/over-afstammingscentrum/werking/>.

¹⁶⁵ Voorstel van decreet houdende oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *Parl.St.* VI.Parl. 2018-19, nr. 1855/1, 9.

¹⁶⁶ AFSTAMMINGSCENTRUM, *Het afstammingscentrum, wat is dat precies?* (algemene informatie brochure), <https://afstammingscentrum.be/over-afstammingscentrum/publicaties/folders-en-artikels/>.

¹⁶⁷ Art. 4 Decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 17 juni 2019.

¹⁶⁸ Art. 2 Besluit 8 mei 2020 van de Vlaamse Regering tot uitvoering van het decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 16 juni 2020.

of begeleiding in de zoektocht naar genetische verwanten, deze vormen van dienstverlening zijn voorbehouden aan specifieke doelgroepen.¹⁶⁹

132. De inhoud van de verstrekte informatie is niet limitatief vastgelegd, maar wordt afgestemd op de aard van de gestelde vraag. Dit kan variëren van algemene of juridische informatie tot meer persoonsgebonden vragen, zoals de wens om biologische familieleden of genetische verwanten op te sporen. Indien het Afstammingscentrum een vraag niet zelf kan beantwoorden, zal het, in voorkomend geval, verwijzen naar partnerorganisaties waarmee het structurele samenwerkingsverbanden heeft opgebouwd, of naar gespecialiseerde hulpverlening.¹⁷⁰ In dit verband vormt het uitbouwen en onderhouden van netwerken met relevante actoren een wezenlijk onderdeel van de informatieopdracht. Het Afstammingscentrum werkt hiervoor samen met diverse instanties, diensten en verenigingen, actief op het terrein van afstammingsonderzoek, adoptie en psychosociale begeleiding. Deze samenwerkingsverbanden reiken verder dan de Vlaamse context en omvatten eveneens internationale organisaties, buitenlandse overheden en actoren uit de herkomstlanden van betrokkenen.¹⁷¹

133. Naast zijn kerntaken op het vlak van informatieverstrekking, begeleiding en onderzoek, speelt het Afstammingscentrum ook een belangrijke rol in sensibilisering en publiekswerking. Aangezien het decreet expliciet vertrekt vanuit het principe van vrijwillige en geïnformeerde toestemming, is het essentieel dat gebruikers correct geïnformeerd zijn alvorens zij beslissingen nemen over deelname aan een zoektocht, DNA-afname, gegevensuitwisseling of contactopname. De autonomie van elk individu wordt hierin gerespecteerd. Men beslist zelf of men wil zoeken of gevonden worden. De effectiviteit van het centrum en in het bijzonder de werking van de DNA-databank, hangt in grote mate af van de bekendheid ervan bij het brede publiek. Hoe meer personen zich registreren, hoe groter de kans op succesvolle genetische matches. Daarom is zichtbaarheid cruciaal. Hoewel bij de opstart werd gekozen voor terughoudendheid omwille van de complexiteit en gevoeligheid van de materie, vormt een gerichte sensibiliseringscampagne op termijn een noodzakelijke stap.¹⁷²

Ervaringen uit Nederland illustreren het belang van publieke communicatie. Zo leidde een oproep van het Nederlandse Ministerie van Volksgezondheid in 2017 aan anonieme donoren tot een merkbare stijging van het aantal aanmeldingen bij de KID-DNA Databank. Deze praktijk wijst erop

¹⁶⁹ Voorstel van decreet houdende oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *Parl.St.* VI.Parl. 2018-19, nr. 1855/1, 10.; E. DECORTE, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure, 2022, 147.

¹⁷⁰ Art. 12, §1 Decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 17 juni 2019.; Voorstel van decreet houdende oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *Parl.St.* VI.Parl. 2018-19, nr. 1855/1, 12.

¹⁷¹ E. DECORTE, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure, 2022, 147.

¹⁷² *Ibid*, 158.; KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Advies over afstammingscentrum en DNA-databank: een belangrijke stap vooruit in het realiseren van het recht op afstammingsinformatie*, 18 maart 2019, nr. 2018-2019/08, 8.

dat gerichte communicatiecampagnes substantieel kunnen bijdragen aan het bereiken van de doelgroepen.¹⁷³

4.3.2.2 Onderzoeken: DNA-onderzoek

4.3.2.2.1 Afname DNA-stalen

134. Binnen het kader van de opdracht tot verwantschapsonderzoek biedt het afstammingscentrum donorkinderen, donoren en andere betrokkenen de mogelijkheid om vrijwillig deel te nemen aan DNA-onderzoek met het oog op het identificeren van genetische verwantschappen. De aanmelding voor deelname gebeurt op initiatief van het individu, via een gestandaardiseerd inschrijvingsformulier waarin persoonlijke gegevens, relevante familiale informatie en de motivatie tot deelname worden geregistreerd.¹⁷⁴ Deze gegevens worden zorgvuldig beheerd en opgeslagen in een beveiligde gegevensbank die onder het beheer staat van het afstammingscentrum. Na de registratie volgt een intakegesprek.¹⁷⁵ Dit gesprek vormt een cruciaal onderdeel van het traject: het biedt ruimte om de persoonlijke motieven en verwachtingen van de deelnemer te bespreken, het verdere verloop van het onderzoek toe te lichten, en eventuele vragen of zorgen te adresseren.

135. Hoewel het centrum in Vlaanderen is gevestigd, kunnen ook personen buiten deze regio deelnemen, ongeacht hun woonplaats of nationaliteit. De staalafname gebeurt momenteel uitsluitend via het Centrum voor Menselijke Erfelijkheid. DNA-profielen uit andere instellingen worden niet aanvaard, om de kwaliteit en uniformiteit van het genetisch materiaal te garanderen.¹⁷⁶

136. De deelname aan dit DNA-onderzoek gebeurt geheel op vrijwillige basis. Een essentiële voorwaarde voor deelname is het verstrekken van een geïnformeerde, schriftelijke toestemming.¹⁷⁷ Deze toestemming kan ook op dezelfde manier terug worden ingetrokken.¹⁷⁸ Bij minderjarige kinderen jonger dan twaalf jaar wordt een individuele beoordeling uitgevoerd waarin zowel de wens van het kind als de inschatting van zijn of haar maturiteit worden meegenomen. In deze context is het afstammingscentrum verantwoordelijk voor het afwegen van het belang van het kind en het

¹⁷³ FIOM, "Waarom Nederlandse spermadonoren hun anonimiteit opgeven", <https://fiom.nl/donorconceptie/donoren/waarom-nederlandse-spermadonoren-hun-anonimiteit-opgeven>.

¹⁷⁴ Art. 13 Decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 17 juni 2019.; Artikel 3 Besluit 8 mei 2020 van de Vlaamse Regering tot uitvoering van het decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 16 juni 2020.

¹⁷⁵ Art. 3, vierde lid Besluit 8 mei 2020 van de Vlaamse Regering tot uitvoering van het decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 16 juni 2020.

¹⁷⁶ E. DECORTE, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure, 2022, 149.

¹⁷⁷ Artikel 16, §1 Decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 17 juni 2019.; Artikel 4, §2 Besluit 8 mei 2020 van de Vlaamse Regering tot uitvoering van het decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 16 juni 2020.

¹⁷⁸ Art. 16, §2 Decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 17 juni 2019.

garanderen van passende bescherming bij deelname aan het genetisch onderzoek.¹⁷⁹ Voor minderjarigen jonger dan twaalf jaar is ook steeds de uitdrukkelijke, geïnformeerde en schriftelijke toestemming van een wettelijke vertegenwoordiger vereist. Tegelijkertijd wordt door de gebruiker gespecificeerd welke informatie, in geval van een positieve DNA-overeenkomst, mag worden gedeeld met genetische verwanten en welke gegevens hij of zij van hen wenst te ontvangen.¹⁸⁰

137. De afname van het DNA-staal verloopt onder toezicht van daartoe opgeleide medewerkers die deel uitmaken van het afstammingscentrum of het genetisch laboratorium.¹⁸¹ Tijdens deze procedure wordt een biologische staalname uitgevoerd. Elke staal wordt voorzien van een unieke identificatiecode die losstaat van de naam van de deelnemer om de vertrouwelijkheid van de gegevens te garanderen. De verzamelde DNA-stalen worden nadien opgeslagen in een gespecialiseerde databank waarin ze onderverdeeld worden per deelnemersgroep, zoals bijvoorbeeld voor donoren en donorkinderen.¹⁸² De genetische gegevens worden uitsluitend gebruikt in functie van het nagaan van verwantschapsrelaties, conform de wettelijke bepalingen inzake gegevensbescherming en biomedisch onderzoek.¹⁸³

138. In het kader van het DNA-onderzoek voorziet het decreet dus in de oprichting van drie afzonderlijke databanken: een voor persoonsgegevens, een voor de koppeling tussen identificatienummers en identiteiten, en een voor de DNA-profielen. De eerste twee worden beheerd door het afstammingscentrum, terwijl het Centrum voor Menselijke Erfelijkheid instaat voor het beheer van de DNA-databank. Zowel de DNA-profielen als de bijhorende persoonsgegevens worden na honderd jaar verwijderd, met daarnaast de mogelijkheid voor betrokkenen om hun gegevens op elk moment te laten schrappen.¹⁸⁴ DNA-stalen worden vernietigd zodra een profiel met het oog op identificatie is opgesteld, om misbruik of hergebruik voor andere doeleinden te vermijden.¹⁸⁵

4.3.2.2.2 *Uitwisseling gegevens*

139. Het Centrum voor Menselijke Erfelijkheid verricht op regelmatige tijdstippen, ten minste om de dertig en ten hoogste om de negentig dagen, DNA-vergelijkingen tussen profielen die tot

¹⁷⁹ Art. 15, tweede lid Decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 17 juni 2019

¹⁸⁰ Art. 16, §3 Decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 17 juni 2019.; E. DECORTE, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure, 2022, 150.

¹⁸¹ Art. 15 Decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 17 juni 2019.

¹⁸² Art. 17, eerste lid Decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 17 juni 2019.

¹⁸³ E. DECORTE, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure, 2022, 150.

¹⁸⁴ Art. 22 Decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 17 juni 2019.

¹⁸⁵ Art. 18 Decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 17 juni 2019.

hetzelfde register behoren.¹⁸⁶ Indien uit deze vergelijking een genetische verwantschap wordt vastgesteld, worden de corresponderende identificatienummers doorgegeven aan het afstammingscentrum. Dit centrum verwittigt de betrokken personen, voor zover het een verwantschap in de eerste graad betreft, zoals tussen ouder en kind.¹⁸⁷ Hoewel het huidige systeem zich beperkt tot verwantschappen in rechte lijn, werd door zowel het expertenpanel als de werkgroep aanbevolen om ook genetische relaties in zijlijn, zoals die tussen (half)broers en (half)zussen, in het onderzoek te betrekken.¹⁸⁸ Het Kinderrechtencommissariaat onderschreef dit standpunt eveneens.¹⁸⁹

140. Wanneer een genetische overeenkomst wordt vastgesteld, kan informatie-uitwisseling plaatsvinden tussen verwante partijen. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen identificerende en niet-identificerende gegevens. Niet-identificerende informatie omvat gegevens die geen directe of indirecte identificatie van een persoon mogelijk maken en zijn standaard toegankelijk voor de gebruiker.¹⁹⁰ Identificerende informatie, die de identificatie en dus ook de contacteerbaarheid van een persoon mogelijk maakt, wordt daarentegen enkel gedeeld na expliciete, geïnformeerde en schriftelijke toestemming van de betrokken partij.¹⁹¹

141. Voor minderjarige gebruikers gelden aanvullende beschermingsmaatregelen met betrekking tot het verkrijgen van identificerende gegevens. Dergelijke informatie kan slechts worden verstrekt wanneer de minderjarige voldoende inzicht heeft in de draagwijdte van de informatie en in staat is zijn of haar belangen te beoordelen. Vanaf de leeftijd van twaalf jaar wordt in beginsel verondersteld dat deze maturiteit aanwezig is.¹⁹² De overdracht van identificerende gegevens aan minderjarigen dient steeds te gebeuren in aanwezigheid van een ouder, wettelijke vertegenwoordiger of een andere volwassene die als vertrouwenspersoon optreedt. Indien het in het belang van het kind wordt geacht om bepaalde informatie niet te verstrekken, kan hiervan worden afgezien, mits een beargumenteerde motivering. In geval van betwisting door de minderjarige of zijn vertegenwoordiger, kan het afstammingscentrum besluiten om extern advies in te winnen bij gespecialiseerde deskundigen.¹⁹³

¹⁸⁶ Art. 20 Decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 17 juni 2019.

¹⁸⁷ Art. 24 Decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 17 juni 2019.

¹⁸⁸ EXPERTENPANEL GEDWONGEN ADOPTIES, *Eindrapport Expertpanel. Wegen tot erkenning en herstel bij gedwongen adoptie*, april 2015, 14.

¹⁸⁹ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Advies over afstammingscentrum en DNA-databank: een belangrijke stap vooruit in het realiseren van het recht op afstammingsinformatie*, 18 maart 2019, nr. 2018-2019/08, 6.

¹⁹⁰ Art. 26 Decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 17 juni 2019.

¹⁹¹ Art. 25 Decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 17 juni 2019.

¹⁹² E. DECORTE, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure, 2022, 153.

¹⁹³ Art. 25, tweede lid Decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 17 juni 2019.; Voorstel van decreet houdende oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *Parl.St.* VI.Parl. 2018-19, nr. 1855/1, 16.

4.3.2.3 Kosten

142. Hoewel het eerste contact met het afstammingscentrum kosteloos is, zijn de verdere diensten die in het kader van een zoekvraag worden aangeboden niet noodzakelijk gratis. Voor de afname en verwerking van het DNA-staal, evenals voor de aanmaak en vergelijking van het DNA-profiel, wordt een vaste bijdrage gevraagd aan de gebruiker. Deze bijdrage bedraagt 85 euro, zoals vastgesteld in het ministerieel besluit van 30 mei 2021¹⁹⁴ en is uniform van toepassing, zonder mogelijkheid tot vrijstelling.¹⁹⁵ De effectieve kostprijs van een DNA-analyse ligt echter aanzienlijk hoger, meer dan 200 euro, waardoor het afstammingscentrum reeds een deel van de kosten voor zijn rekening neemt. Aangezien de beschikbare subsidies beperkt zijn, is de financiële draagkracht van het centrum om verdere tegemoetkomingen te voorzien momenteel gering. Er bestaat een onevenwichtige verhouding tussen de beschikbare middelen en het aantal aanmeldingen bij het Vlaams Afstammingscentrum, wat duidt op een disproportionele belasting van de dienstverlening, dit wordt onderstreept door een huidige wachttijd van ongeveer anderhalf jaar na aanmelding.¹⁹⁶ Daarnaast betaalt het afstammingscentrum ook een vergoeding aan het Centrum voor Menselijke Erfelijkheid voor de uitvoering van de DNA-analyse, wat deze kostenstructuur verder verklaart.¹⁹⁷

4.3.2.3 Begeleiden en ondersteunen

143. Het Afstammingscentrum vervult een belangrijke rol in het bieden van psychosociale begeleiding aan donorkinderen die op zoek zijn naar hun genetische afkomst.¹⁹⁸ Deze ondersteuning strekt zich uit over het volledige zoekproces, van de voorbereiding tot de verwerking van eventuele uitkomsten. Zo worden cliënten begeleid bij de inzage in dossiers, het opstarten van zoekvragen, en het interpreteren van DNA-resultaten, al dan niet gekoppeld aan bredere trajecten zoals contactlegging met verwanten.¹⁹⁹ De trajectbegeleiders hanteren daarbij een benadering op maat, waarbij het tempo en de noden van de cliënt centraal staan.

Een essentieel aspect van deze begeleiding betreft het omgaan met de emotionele impact van het zoekproces. Niet enkel positieve uitkomsten kunnen ingrijpend zijn, ook het uitblijven van resultaat kan leiden tot teleurstelling of gevoelens van gemis. In die gevallen biedt het Afstammingscentrum

¹⁹⁴ Ministerieel besluit tot vaststelling van het bedrag dat de gebruiker aan het afstammingscentrum betaalt voor de afname en verwerking van een DNA-staal en de opmaak en matching van het DNA-profiel bij het centrum voor menselijke erfelijkheid, *BS* 21 juni 2021.

¹⁹⁵ AFSTAMMINGSCENTRUM, *Ons aanbod: DNA-onderzoek*, <https://afstammingscentrum.be/ons-aanbod/dna-onderzoek/>.

¹⁹⁶ AFSTAMMINGSCENTRUM, "Donoranonimiteit herbekeken: implicaties voor de toekomst", L-C&Y Seminar, 28 februari 2025.

¹⁹⁷ E. DECORTE, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure, 2022, 156.

¹⁹⁸ Art. 10 Besluit 8 mei 2020 van de Vlaamse Regering tot uitvoering van het decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 16 juni 2020.

¹⁹⁹ Art. 27 Decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 17 juni 2019.; Artikel 10, 3° Besluit 8 mei 2020 van de Vlaamse Regering tot uitvoering van het decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 16 juni 2020.

ondersteuning bij de verwerking, waardoor cliënten beter worden toegerust om met dergelijke onzekerheden om te gaan. Voorheen verliepen dergelijke zoektochten vaak zonder professionele begeleiding. Personen die op zoek gingen naar afstammingsinformatie, deden dit veelal op eigen initiatief en zonder psychosociale omkadering. Het Afstammingscentrum biedt hierop een antwoord door een veilig en ondersteunend kader te creëren waarin individuen niet langer alleen hoeven te staan in hun zoektocht.²⁰⁰

144. Het centrum werkt multidisciplinair en stemt zijn aanbod af in overleg met de cliënt. Waar nodig wordt doorverwezen naar gespecialiseerde hulpverlening, aangezien het Afstammingscentrum zelf geen therapeutische begeleiding aanbiedt. Verder kan het ook optreden als bemiddelende instantie in situaties waarin contact gelegd wordt met genetische verwanten. Gezien de mogelijke emotionele impact aan beide zijden, wordt ook aan de ontvanger van dergelijke contactverzoeken gepaste aandacht en ondersteuning geboden.²⁰¹

4.3.3 De middelen

145. Het Vlaams Afstammingscentrum wordt voornamelijk gefinancierd door subsidies van de Vlaamse overheid, die jaarlijks worden toegekend ter ondersteuning van de personeelsinzet en de algemene werking van het centrum.²⁰² Het Afstammingscentrum is organisatorisch ingebed binnen het Kenniscentrum Pleegzorg, dat verantwoordelijk is voor het financiële beheer. De basissubsidie bedraagt €300.000.²⁰³ Daarnaast werd voor de jaren 2023 en 2024 een extra projectsubsidie van €112.500 toegekend om de onverwacht grote toestroom van aanmeldingen het hoofd te kunnen bieden.²⁰⁴ Ondanks deze financiële ondersteuning zijn er signalen dat de beschikbare subsidies mogelijk onvoldoende zijn om volledig te kunnen inspelen op de bestaande noden. Dit kan invloed hebben op de capaciteit van het centrum om aan alle hulpvragen te voldoen.²⁰⁵

4.3.4 Rol van commerciële DNA-databanken

146. Donorregisters worden niet uitsluitend bij wet georganiseerd. Onder invloed van de snelle ontwikkelingen binnen de biogenetische technologie is er ook een sterke opkomst van commerciële, particuliere DNA-databanken. Bedrijven zoals 23andMe, FamilyTreeDNA, AncestryDNA en

²⁰⁰ AFSTAMMINGSCENTRUM, *Ons aanbod: Psychosociale ondersteuning*, <https://afstammingscentrum.be/ons-aanbod/psychosociale-ondersteuning/>.

²⁰¹ AFSTAMMINGSCENTRUM, *Het afstammingscentrum, wat is dat precies?* (algemene informatie brochure), <https://afstammingscentrum.be/over-afstammingscentrum/publicaties/folders-en-artikels/>.

²⁰² Art. 8 Decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, BS 17 juni 2019.

²⁰³ Art. 26 Besluit 8 mei 2020 van de Vlaamse Regering tot uitvoering van het decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, BS 16 juni 2020.

²⁰⁴ AFSTAMMINGSCENTRUM, Jaarverslag 2023, <https://afstammingscentrum.be/over-afstammingscentrum/publicaties/jaarverslagen/>, 7.

²⁰⁵ STEUNPUNT ADOPTIE, *Interview met het Afstammingscentrum*, <https://www.steunpuntadoptie.be/nl/nieuws/detail-2/interview-met-het-afstammingscentrum>.

MyHeritage bieden rechtstreeks genetische testen aan individuele consumenten aan. Een aandachtspunt bij deze commerciële trajecten is echter het vaak ontbreken van adequate begeleiding en duidelijke informatieverstrekking aan gebruikers.²⁰⁶

147. Naast de nationale DNA-databank verwijst het afstammingscentrum ook actief naar het bestaan van internationale commerciële DNA-databanken als aanvullende hulpmiddelen in de zoektocht naar genetische verwanten. Deze commerciële platformen, die wereldwijd toegankelijk zijn, kunnen een waardevolle rol spelen voor donorkinderen die op zoek zijn naar hun genetische herkomst. In tegenstelling tot de databank van het afstammingscentrum, waar matching zich in de praktijk beperkt tot verwantschappen in de eerste graad, bieden commerciële databanken vaak de mogelijkheid om verwanten in bredere familierelaties te detecteren. Denk hierbij aan genetische connecties met halfbroers of -zussen, maar ook met tantes, nonkels of zelfs grootouders.²⁰⁷ Dergelijke genetische matches kunnen van cruciaal belang zijn voor het reconstrueren van de biologische afstammingslijn en het opbouwen van een volledig beeld van de genetische identiteit.

Het afstammingscentrum erkent het potentieel van deze externe databanken en biedt gebruikers ondersteuning bij het aanmelden en bij het correct interpreteren van de resultaten.²⁰⁸ Deze begeleiding is van bijzonder belang, aangezien de verwerking en duiding van genetische verwantschappen binnen commerciële platforms voor leken vaak complex is.

148. De lagere toetredingskost van commerciële DNA-databanken maakt deze platformen aantrekkelijker voor donoren en donorkinderen dan de nationale databank, waarvoor een vaste bijdrage van 85 euro geldt. In combinatie met het beperkte matchingsbereik binnen het nationale systeem leidt dit tot een terughoudende deelname, waardoor de kans op succesvolle koppelingen verder afneemt. Toch blijft de ondersteuning bij het gebruik van commerciële databanken een waardevolle aanvulling, aangezien hiermee niet alleen genetische ouders, maar ook bredere verwantschappen kunnen worden geïdentificeerd. Dit draagt wezenlijk bij aan het recht op afstammingsinformatie en de zoektocht naar genetische identiteit.²⁰⁹

²⁰⁶ E. DECORTE, "The right to access information about one's genetic origins in the context of medically assisted reproduction – Time changes everything?" in I. BOONE en M. VONK (eds.), *The right to identity and access to information on genetic origin and parentage*, Cambridge, Intersentia, 2024, 57.

²⁰⁷ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Kinderen hebben recht op informatie over hun afstamming*, ook van een donor, nr. 2022-2023/09, 20 maart 2023, 5.

²⁰⁸ AFSTAMMINGSCENTRUM, *Ons aanbod: DNA-onderzoek*, <https://afstammingscentrum.be/ons-aanbod/dna-onderzoek/>.

²⁰⁹ E. DECORTE, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure, 2022, 156-157.

5 HET HUIDIG WETTELIJK KADER WAARBINNEN HET AFSTAMMINGSCENTRUM FUNCTIONEERT EN DE VERHOUDING TOT ARTIKEL 22 GW., ARTIKEL 8 EVRM EN ARTIKEL 7 IVRK

149. In het voorgaande hoofdstuk werd de werking van het Vlaams Afstammingscentrum uiteengezet binnen de context van anonieme gametendonatie. In dit hoofdstuk wordt die analyse verdiept door het huidige wettelijke kader te toetsen aan drie belangrijke mensenrechtelijke normen: artikel 22 Gw., artikel 8 EVRM en artikel 7 IVRK. Daarbij wordt onderzocht in welke mate de bestaande regelgeving en praktijk tegemoetkomen aan het recht op identiteit van kinderen verwekt met donorzaad. Centraal staat de vraag of de huidige juridische contouren voldoende zijn om de opdracht van het Afstammingscentrum effectief te vervullen. Hiermee wordt een antwoord geboden op de vierde subonderzoeksvraag van deze studie.

5.1 Huidig wettelijke kader

5.1.1 Vóór de Wet Medisch Begeleide Voortplanting

150. Voor de inwerkingtreding van de MBV-wet op 27 juli 2007 bestond er in België geen uniform wettelijk kader voor fertiliteitsbehandelingen. Ziekenhuizen, fertiliteitscentra en artsen met een privépraktijk bepaalden hun eigen beleid en procedures, waardoor er sprake was van een systeem van zelfregulering. In de praktijk betekende dit dat elk centrum autonoom invulling gaf aan de organisatie van vruchtbaarheidsbehandelingen, wat leidde tot aanzienlijke verschillen in aanpak. Deze variatie was vaak het gevolg van filosofische of ethische overtuigingen van de betrokken instellingen. Artsen handelden hoofdzakelijk op basis van hun deontologische codes. Sommigen hielden registers bij van uitgevoerde behandelingen, terwijl anderen dit achterwege lieten. De aard van deze registers, de gehanteerde procedures, de voorwaarden voor behandeling en de behandelingen zelf verschilden dan ook sterk van centrum tot centrum. Er was geen structurele of juridisch verankerde link tussen donor en donorkind en anonimiteit werd gewaarborgd via het beroepsgeheim, zoals vastgelegd in artikel 458 van het Strafwetboek. Hoewel er enkele koninklijke besluiten uit 1999 bestonden die programmatiecriteria en erkenningsnormen vastlegden voor reproductieve geneeskunde binnen fertiliteitscentra en aspecten van RIZIV-terugbetaling regelden, bleef een omvattend juridisch kader uit.²¹⁰

²¹⁰ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Kinderen hebben recht op informatie over hun afstamming*, ook van een donor, nr. 2022-2023/09, 20 maart 2023, 3.; S. TACK en G. VERSCHULDEN (eds.), *Medisch begeleide voortplanting: in juridisch en ethisch perspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 1-2.

5.1.2 Totstandkoming Wet Medisch Begeleide Voortplanting

151. De wet betreffende de medisch begeleide voortplanting en de bestemming van overtallige embryo's en gameten, die op 6 juli 2007 werd goedgekeurd, vormt het sluitstuk van een langdurig en complex wetgevend proces. Aan deze wet gingen verschillende wetsvoorstellen en intensieve parlementaire debatten vooraf. Het tot stand komen ervan weerspiegelt jarenlange maatschappelijke en ethische discussies omtrent medisch begeleide voortplanting in België. In dit kader werd het Raadgevend Comité voor Bio-ethiek herhaaldelijk geconsulteerd. Diverse vragen met betrekking tot reproductieve technologieën werden aan het comité voorgelegd, wat resulteerde in talrijke adviezen waarin de verscheidenheid aan maatschappelijke visies en ethische standpunten duidelijk tot uiting kwam.²¹¹

152. Een van de ethisch meest beladen thema's binnen het debat over medisch begeleide voortplanting was de anonimiteit van gametendonoren. In de MBV-wet, gebaseerd op wetsvoorstel 3-1140/1²¹², werd uiteindelijk gekozen voor een genuanceerde vorm van anonimiteit, waarbij getracht werd een evenwicht te vinden tussen de belangen van donoren, ouders en kinderen. Deze keuze betekende echter niet het einde van het maatschappelijke en juridische debat. De vraag naar het recht van donorkinderen op afstammingsinformatie blijft tot op heden actueel en blijft aanleiding geven tot kritische reflectie op het wettelijke kader.

De beslissing om anonimiteit te behouden werd vooral ingegeven door twee overwegingen. Enerzijds was er de vrees voor een tekort aan donoren, aangezien in andere landen het opheffen van anonimiteit leidde tot een duidelijke terugval in het aantal donaties. Anderzijds wilde men ongelijkheid vermijden tussen kinderen die hun donor wel of niet zouden kunnen identificeren, afhankelijk van het moment van verwekking. Voorstanders van het eerder voorgestelde tweesporenbeleid²¹³, waarbij zowel anonieme als identificeerbare donatie mogelijk zou zijn, betreurden dat de wet het belang van het kind onvoldoende centraal stelde en vooral uitging van de positie van de donor.²¹⁴

5.1.2.1 Donoranonimiteit als uitgangspunt

153. De MBV-wet kiest expliciet voor het principe van donoranonimiteit, waarbij het fertiliteitscentrum wettelijk verplicht is om de identiteit van gameten- en embryodonoren strikt te beschermen.²¹⁵ Dit betekent dat identificerende gegevens, zoals naam, adres, geboorteplaats en

²¹¹ L. OPLINUS, *Medische hulp bij voortplanting*, Antwerpen, Intersentia, 2021, 157.; T. WUYTS, *Ouderlijk gezag: een coherente gezagsregeling voor minderjarigen*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 15-16.

²¹² Wetsvoorstel betreffende de medisch begeleide voortplanting en de bestemming van boventallige embryo's en gameten, *Parl. St. Senaat* 2005-06, nr. 3-1140/1.

²¹³ Wetsvoorstel houdende regeling inzake het verzamelen, het bewaren en het verstrekken van gegevens bij de donatie van gameten, *Parl. St. Senaat* 2003-04, nr. 3-559/1.

²¹⁴ E. DECORTE, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure, 2022, 133-134.

²¹⁵ R. BOONE, "De Belgische wet met zijn absolute donoranonimiteit staat op gespannen voet met de mensenrechten", *Juristenkrant* 2022, 8.

geboortedatum, niet mogen worden vrijgegeven. Zowel het donorkind als diens ouders kunnen dus de identiteit van de donor niet achterhalen. Omgekeerd geldt hetzelfde: ook de donor kan geen informatie verkrijgen over de wensouders of het verwekte kind.²¹⁶ De anonimiteit is dus wederzijds en strekt zich uit tot alle betrokken partijen. Om deze anonimiteit te waarborgen, dient het fertiliteitscentrum alle gegevens die tot identificatie van de donor zouden kunnen leiden, af te schermen. Medewerkers van het centrum, evenals anderen die beroepshalve toegang hebben tot deze informatie, zijn gebonden aan het beroepsgeheim.²¹⁷ Elke schending van deze verplichting wordt strafrechtelijk gesanctioneerd conform het strafwetboek.²¹⁸

De anonimiteit blijft in principe behouden tijdens het volledige traject: van bevruchting tot na de geboorte. De donor en de wensouders zijn onbekenden voor elkaar ten tijde van de donatie, en deze situatie blijft onveranderd. Noch de ouders, noch het kind verkrijgen op enig moment inzage in de identiteit of gegevens van de donor, evenmin wordt aan de donor enige informatie verstrekt over het verwekte kind of diens gezinssituatie. Daarnaast voorziet de wet geen verplichting voor ouders of de staat om het kind op de hoogte te brengen van de wijze waarop het kind is verwekt. Of een donorkind ooit kennis zal hebben van de omstandigheden van diens verwekking, is afhankelijk van de bereidheid van de ouders om hierover openheid te tonen, dan wel van een toevallige ontdekking.²¹⁹

5.1.2.2 Uitzonderingen op de anonimiteit

5.1.2.2.1 Gekende donor

154. Binnen het Belgische wettelijk kader rond medisch begeleide voortplanting geldt als uitgangspunt dus het principe van donoranonimiteit. Toch voorziet de wet een belangrijke nuance in dit uitgangspunt. Onder bepaalde voorwaarden laat zij de niet-anonieme donatie van gameten expliciet toe.²²⁰ In dergelijke gevallen kennen de donor en de wensouders elkaar reeds vóór de bevruchting en stemmen zij op vrijwillige basis in met een niet-anonieme donatie.²²¹ Het betreft hier dus een situatie waarbij beide partijen voorafgaand en wederzijds akkoord gaan, vaak binnen de context van een persoonlijke relatie, zoals wanneer een man zijn sperma doneert aan een bevriend lesbisch koppel of een vrouw haar eicellen afstaat aan haar zus. In deze gevallen wordt de anonimiteit bewust opgeheven in de relatie tussen donor en wensouders. Van belang is dat deze vorm van niet-anonieme donatie enkel mogelijk is wanneer donor en wensouders elkaar reeds kennen en gezamenlijk instemmen. De wet laat niet toe dat fertiliteitscentra actief bemiddelen

²¹⁶ Art. 27 en 57 MBV-wet.

²¹⁷ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Kinderen hebben recht op informatie over hun afstamming*, ook van een donor, nr. 2022-2023/09, 20 maart 2023, 4.

²¹⁸ Artikel 458 Strafwetboek.

²¹⁹ E. DECORTE, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure, 2022, 131-132.

²²⁰ C. HERBRAND, "La loi sur la procréation médicalement assistée en Belgique: reflet de la diversité familiale?" in N. GALLUS (ed.), *Droit des familles, genre et sexualité*, Louvain-la-Neuve, Anthémis, 2012, 327-328.

²²¹ Art. 57 MBV-wet.

tussen onbekende partijen die afzonderlijk hebben ingestemd met een niet-anonieme donatie. Dergelijke bemiddeling zou neerkomen op de invoering van een gemengd systeem, iets wat de wetgever nadrukkelijk heeft willen vermijden. Wensouders kunnen echter op eigen initiatief op zoek gaan naar een bekende donor, bijvoorbeeld via online kanalen, en deze vervolgens introduceren bij het fertiliteitscentrum, zolang het voorafgaand akkoord tussen beide partijen gewaarborgd is.²²²

155. Het gebruik van een gekende gametendonor vormt geen wezenlijke uitzondering op het principe van donoranonimiteit. De opheffing van de anonimiteit geldt enkel tussen donor en wensouders en verleent het kind geen bijkomende rechten. Het fertiliteitscentrum blijft verplicht om identificerende gegevens af te schermen, waardoor het kind afhankelijk is van de ouders om informatie te verkrijgen.²²³ Het is relevant dit te benadrukken, gezien het misverstand dat een gekende donor automatisch openheid voor het kind impliceert.

156. In scherp contrast hiermee staat de regeling omtrent de donatie van overtallige embryo's. De wet is op dit punt bijzonder strikt: embryo's die na een vruchtbaarheidsbehandeling niet langer voor eigen gebruik worden aangewend, mogen enkel anoniem worden afgestaan.²²⁴ In tegenstelling tot de regeling voor gametendonatie, wordt hier volledige anonimiteit gegarandeerd, ongeacht de wens van de betrokken partijen. De anonimiteit bij embryodonatie wordt gerechtvaardigd vanuit de nood om het rouwproces van de donoren te vergemakkelijken en om de wensouders te vrijwaren van mogelijke inmenging door de oorspronkelijke ouders in de opvoeding van het kind.²²⁵

5.1.2.2.2. Openbaarmaking en bewaring van bepaalde gegevens

157. Fertiliteitscentra in België zijn gehouden aan strikte regelgeving met betrekking tot de verstrekking van donorinformatie. Zij mogen uitsluitend niet-identificerende medische gegevens delen, en dan enkel in specifieke omstandigheden. Deze informatie kan worden megedeeld aan de huisarts van het kind of van de wensouders indien dit noodzakelijk is voor de gezondheid van het kind. Daarnaast kunnen wensouders zelf om medische gegevens verzoeken, hoewel fertiliteitscentra niet verplicht zijn aan een dergelijk verzoek gehoor te geven. Donorkinderen kunnen deze informatie echter niet rechtstreeks opvragen. Naast medische gegevens bewaren fertiliteitscentra ook een beperkt aantal algemene fysieke kenmerken van de donor, zoals lengte, haarkleur en oogkleur. Hoewel deze informatie niet aan derden mag worden verstrekt, wordt ze intern wel gebruikt voor matchingdoeleinden. Matching houdt in dat men bij de selectie van donormateriaal tracht te vermijden dat er opvallende fysieke verschillen zijn tussen de donor en de wensouders.²²⁶ In de praktijk is deze matching echter niet altijd haalbaar, onder andere vanwege

²²² KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Kinderen hebben recht op informatie over hun afstamming*, ook van een donor, nr. 2022-2023/09, 20 maart 2023, 4.; E. DECORTE, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure, 2022, 135.

²²³ E. DECORTE, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure, 2022, 136.

²²⁴ Art. 22 en 28 MBV-wet.

²²⁵ Adv. Raadgevend Comité voor Bio-ethiek, Advies nr. 29 van 21 juni 2004 betreffende embryodonatie, <https://www.health.belgium.be/nl/advies-nr-29-embryodonatie>.

²²⁶ Art. 2, v) MBV-wet.

het beperkte aantal beschikbare donoren. Andere informatie over de donor, zoals opleiding, beroep of hobby's, wordt in principe niet geregistreerd door Belgische fertiliteitscentra.²²⁷

158. De wetgeving verplicht fertiliteitscentra ertoe om van elke gametendonor en elke embryodonor specifieke gegevens te bewaren.²²⁸ Het betreft enerzijds medische informatie die van belang kan zijn voor de gezonde ontwikkeling van het kind, en anderzijds fysieke kenmerken die matching mogelijk moeten maken. Daarnaast dienen centra ook gecodeerde identificerende informatie bij te houden om, onder meer om medische redenen, te kunnen waarborgen dat donorcellijnen niet worden gebruikt om bij meer dan zes vrouwen kinderen te verwekken.

159. De mededeling van medische informatie over de donor is slechts toegestaan in welomschreven gevallen.²²⁹ Zo mag deze informatie, voor zover relevant voor de gezondheid van het toekomstige kind, worden meegedeeld aan de wensouders bij de keuze voor heterologe medisch begeleide voortplanting. Tevens kan deze informatie verstrekt worden aan de huisarts van het kind of van de wensouders indien de gezondheidstoestand van het kind daartoe aanleiding geeft. In alle gevallen betreft het niet-identificerende gegevens: informatie die betrekking heeft op de donor, maar die zijn of haar identiteit niet prijsgeeft. De wet inzake medisch begeleide voortplanting voorziet uitsluitend in de mogelijkheid om dergelijke medische gegevens te delen met de wensouders en de betrokken huisartsen, en staat niet toe dat andere informatie of enige gegevens rechtstreeks aan het donorkind worden verstrekt.

5.2 Beoordeling van het huidige wettelijk kader en de werking van het Vlaams Afstammingscentrum

160. De vraag of het huidige wettelijke kader waarin het Vlaams Afstammingscentrum opereert voldoet aan de vereisten van artikel 22 Gw., artikel 8 EVRM en artikel 7 IVRK, raakt aan de kern van het debat over de rechten van kinderen verwekt met behulp van anonieme gametendonatie. In deze sectie wordt onderzocht in hoeverre het huidige juridische kader deze internationale en nationale normen respecteert en of de werking van het Afstammingscentrum daadwerkelijk in staat is om het recht op identiteit te waarborgen.

161. Het Vlaams Afstammingscentrum werd opgericht als een beleidsmatig antwoord op de groeiende maatschappelijke en juridische erkenning van het recht op identiteit van kinderen geboren uit gametendonatie. De oprichting in 2019 kan worden beschouwd als een belangrijke stap in het institutionaliseren van de toegang tot afstammingsinformatie, een recht dat zowel nationaal als internationaal in toenemende mate wordt erkend als een essentieel facet van de menselijke waardigheid en persoonlijke ontwikkeling. In de praktijk wordt de werking van het centrum echter

²²⁷ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Kinderen hebben recht op informatie over hun afstamming*, ook van een donor, nr. 2022-2023/09, 20 maart 2023, 4.; H. NYS en T. WUYTS, *De wet betreffende de medisch begeleide voortplanting*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 58-60.

²²⁸ Art. 35 en 64 MBV-wet.

²²⁹ Art. 36 en 65 MBV-wet.

ernstig belemmerd door het handhaven van een wettelijk regime dat absolute donoranonimiteit waarborgt. Deze discrepantie tussen beleidsintentie en juridische realiteit vormt een fundamenteel spanningsveld dat de effectiviteit van het centrum ondermijnt.

162. Het Vlaams Afstammingscentrum bevindt zich in een paradoxale positie: enerzijds wordt het gepositioneerd als de spilinstelling voor afstammingsvragen, anderzijds wordt zijn bevoegdheid om die missie effectief te realiseren ingeperkt door het wettelijk verbod op de bekendmaking van donoridentiteit. Het centrum is bij uitstek het forum waar kinderen die geboren zijn uit anonieme gametendonatie hun recht op identiteit zouden moeten kunnen realiseren. Echter, zolang de Belgische wetgeving donoranonimiteit categorisch beschermt, is het centrum in zijn kernfunctie structureel verlamd.

163. De juridische grondslagen voor deze beperking liggen in artikel 57 MBV-wet van 6 juli 2007, waarin wordt bepaald dat de identiteit van de donor onder geen beding kenbaar mag worden gemaakt, zelfs niet wanneer de donor daarin toestemt. Ook artikel 458 Sw. verbiedt het medisch personeel om enige identificerende informatie over de donor te onthullen. Het Vlaams Afstammingscentrum kan binnen dit kader slechts bemiddelen op basis van vrijwilligheid en louter genetische matching via een DNA-databank aanbieden, wat de facto betekent dat kinderen zonder toestemming van hun donor verstoken blijven van fundamentele informatie over hun biologische oorsprong.

5.2.1 Impact op het functioneren van het Afstammingscentrum

5.2.1.1 Functionele beperking door vrijwilligheid

164. Een van de meest fundamentele beperkingen in de werking van het Vlaams Afstammingscentrum is het feit dat deelname aan de DNA-databank volledig vrijwillig is. Donoren zijn noch wettelijk verplicht zich te registreren, noch om toestemming te geven voor het vrijgeven van hun gegevens. Deze vrijwilligheid creëert een structureel probleem in de toegang tot afstammingsinformatie voor donorkinderen. Dit voluntaristisch model leidt tot een diepgaande ongelijkheid: sommige kinderen hebben geluk dat hun donor zich registreert en instemt met contact of informatieoverdracht, terwijl anderen verstoken blijven van elke vorm van afstammingsinformatie.²³⁰ Hierdoor ontstaat een loterijstelsel waarin het fundamentele recht op identiteit afhankelijk wordt van de persoonlijke beslissing van een derde partij, iets wat haaks staat op de internationale mensenrechtenstandaarden.

²³⁰ Art. 16, §1 Decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 17 juni 2019.

5.2.1.2 Beperking tot eerstegraadsverwantschappen

165. De huidige DNA-databank van het Vlaams Afstammingscentrum laat enkel toe om verwantschappen te matchen tussen een donor en diens kind, namelijk eerstegraadsrelaties. Er is geen systematische mogelijkheid voorzien om matches te doen tussen kinderen van dezelfde donor, oftewel halfbroers en -zussen. Deze beperking ontnemt veel betrokkenen een belangrijk aspect van hun genetische identiteit. Voor veel donorkinderen is het ontdekken van genetisch verwante familieleden, en dan met name broers en zussen, minstens zo betekenisvol als het vinden van de donor zelf. Halfbroers en -zussen delen immers meer dan alleen genetisch materiaal: ze delen een gemeenschappelijke oorsprong, fysieke gelijkenissen, gedragskenmerken en zelfs medische risico's. Internationale ervaringen, zoals die met commerciële DNA-platforms, tonen aan dat donor siblings vaak een belangrijke rol spelen in identiteitsvorming en sociaal-emotionele verwerking.²³¹

Door geen actieve matching tussen halfbroers en -zussen toe te laten, blijft een groot potentieel van psychosociale en existentiële erkenning onbenut. In andere landen, zoals het Verenigd Koninkrijk, heeft het *Donor Sibling Link*-systeem kinderen van donoren wél de mogelijkheid om contact te leggen met hun genetische halfbroers of -zussen, mits wederzijdse toestemming.²³²

5.2.1.3 Onderfinanciering en psychosociale begeleiding

166. Naast technische en juridische beperkingen wordt het Vlaams Afstammingscentrum ook geconfronteerd met aanzienlijke financiële en structurele uitdagingen die een rechtstreekse impact hebben op de kwaliteit en reikwijdte van zijn dienstverlening. Hoewel het centrum psychosociale ondersteuning aanbiedt aan betrokkenen met afstammingsvragen, ontbreekt het aan structurele financiering om deze begeleiding systematisch, multidisciplinair en langdurig te verankeren. De thematiek van afstamming reikt immers verder dan louter juridische of medische kwesties: het gaat om diepgewortelde identiteitsvragen, gevoelens van verlies, existentiële onzekerheid, en familiale spanningen die zich vaak over meerdere generaties uitstrekken. Het verwerkingsproces is per definitie langdurig en vraagt om begeleiding door gespecialiseerde professionals met expertise in genetica, psychologie, familiegeschiedenis, reproductieve ethiek en trauma.

167. In de praktijk blijkt echter dat het centrum zwaar onder druk staat. In het jaarverslag van 2023 wordt melding gemaakt van een situatie waarin slechts enkele trajectbegeleiders instaan voor de begeleiding van honderden lopende dossiers. Deze ondercapaciteit leidt tot aanzienlijke

²³¹ J. E. SCHEIB, E. MCCORMICK, J. BENWARD en A. RUBY, "Finding people like me: contact among young adults who share an open-identity sperm donor", *Human Reproduction Open* 2020, 10-11.; R. HERTZ en M. K. NELSON, *Random Families - Genetic Strangers, Sperm Donor Siblings, and the Creation of New Kin*, New York, Oxford University Press, 2019, 159-161 en 174.; KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Advies over afstammingscentrum en DNA-databank: een belangrijke stap vooruit in het realiseren van het recht op afstammingsinformatie, 18 maart 2019, nr. 2018-2019/08, 6.

²³² Human Fertilisation and Embryology Authority, "Donor Sibling Link (DSL)", www.hfea.gov.uk/donation/finding-out-about-your-donor/donor-sibling-link-dsl/.

wachttijden en bedreigt de kwaliteitsvolle en empathische ondersteuning die essentieel is voor dit type dienstverlening. De situatie wordt treffend samengevat in het rapport: *“Nu is dat met enkele trajectbegeleiders voor honderden dossiers niet eenvoudig. Zeker niet indien men aan elke cliënt een even kwaliteitsvolle aanpak wil bieden.”*²³³ Men erkent dan ook de urgentie van structurele maatregelen.

168. Momenteel is de geboden psychosociale begeleiding grotendeels afhankelijk van tijdelijke projectmiddelen en ad-hocfinanciering, waardoor de dienstverlening gefragmenteerd en onvoldoende bestendig is. Externe doorverwijzingen vormen vaak het enige alternatief, wat de continuïteit en vertrouwensrelatie met cliënten bemoeilijkt. Deze toestand is des te problematischer gezien de toegenomen maatschappelijke aandacht voor de rechten en noden van donorkinderen. Zowel de Vlaamse Ombudsdienst als het Kinderrechtencommissariaat benadrukten reeds eerder de nood aan een structureel verankerd, laagdrempelig en multidisciplinair aanbod voor donor- en afstammingsvragen.²³⁴

169. Zonder een fundamentele versterking van de personeelscapaciteit en structurele financiering dreigt het Afstammingscentrum te vervallen in een louter administratieve rol, waarbij de kern van zijn opdracht, het holistisch begeleiden van mensen in een existentiële zoektocht naar afstamming, ondermijnd wordt. De morele, sociale en psychologische complexiteit van deze thematiek vereist net een integrale en menselijke benadering, ingebed in een duurzaam en ondersteunend beleidskader.

5.2.2 Internationale ontwikkelingen

170. Het Belgische beleid rond donoranonymiteit wijkt af van een groeiende Europese tendens waarbij het recht van het kind op afstammingsinformatie wordt erkend. In landen zoals Nederland²³⁵, Zweden²³⁶, Duitsland²³⁷ en recent ook Frankrijk²³⁸ werd de anonimiteit van gametendonoren volledig of gedeeltelijk opgeheven, vanuit de overtuiging dat het belang van het kind om zijn of haar genetische afkomst te kennen zwaarder weegt dan het belang van de donor bij anonimiteit.

²³³ AFSTAMMINGSCENTRUM, Jaarverslag 2023, <https://afstammingscentrum.be/over-afstammingscentrum/publicaties/jaarverslagen/>, 4 en 18.

²³⁴ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Jaarverslag 2020, https://www.kinderrechten.be/sites/default/files/jaarverslag_kinderrechtencommissariaat_2019-2020_interactief_def.pdf, 157-158.

²³⁵ Wet 25 april 2002, houdende regels met betrekking tot donorgegevens bij kunstmatige bevruchting, Stb. 2002 (in werking getreden op 1 juni 2004).

²³⁶ Wet 28 maart 1984 op de kunstmatige inseminatie (Inseminationslag 1984:1140), in werking sinds 1 juli 1985, *Svensk författningssamling* (SFS) 1984:1140.

²³⁷ Wet van 17 juli 2017 tot regeling van het recht op kennis van de afstamming bij heterologe toepassing van sperma (Gesetz zur Regelung des Rechts auf Kenntnis der Abstammung bei heterologer Verwendung von Samen, Samenspenderegistergesetz, SaRegG), BGBl. I 2017, nr. 45, 2513.

²³⁸ Loi n° 2021-1017 du 2 août 2021 relative à la bioéthique.

Hoewel België nog steeds volledige donoranonimiteit voorschrijft, bevindt het zich niet in een volstrekt geïsoleerde positie. In verschillende andere Europese landen, waaronder Spanje²³⁹ en Italië²⁴⁰ is gametendonatie eveneens wettelijk verplicht anoniem. Toch blijft het aantal landen dat afstand neemt van verplichte anonimiteit toenemen, en blijft België stilaan tot een afnemende minderheid gaat behoren. In deze context dreigt het land op termijn geïsoleerd te raken, met als mogelijk gevolg een toename van fertiliteitstoerisme, waarbij burgers zich tot het buitenland wenden om toegang te verkrijgen tot informatie die nationaal wordt ontzegd.²⁴¹ Deze situatie ondermijnt niet alleen de rechtszekerheid, maar creëert ook een ongelijkheid onder Belgische kinderen op basis van de plaats van conceptie of behandeling.

Naast landen met volledige donoranonimiteit en landen die anonimiteit volledig hebben opgeheven, bestaat er in Europa ook een derde model: het gemengde systeem. In deze landen, waaronder Portugal²⁴², kunnen donoren ervoor kiezen of zij al dan niet anoniem blijven.²⁴³ Dit systeem biedt een compromis tussen het recht van het kind op afstammingsinformatie en het recht van de donor op privacy, en creëert meer autonomie voor alle betrokken partijen. De aanwezigheid van een gemengd systeem weerspiegelt een toenemende beleidsmatige diversiteit binnen Europa, maar illustreert ook dat er ruimte is voor geleidelijke hervorming binnen bestaande juridische kaders.

5.2.3 Relevantie van het arrest van het Grondwettelijk Hof (nr. 102/2024)

171. In haar arrest van 26 september 2024 heeft het Grondwettelijk Hof de bestaande wettelijke bepalingen rond absolute donoranonimiteit ongrondwettelijk verklaard. Het Hof oordeelde dat deze bepalingen niet in overeenstemming zijn met artikel 22 Gw. en artikel 8 EVRM, aangezien zij het kind volledig verhinderen om toegang te verkrijgen tot zijn of haar afstammingsinformatie, zelfs wanneer de donor daartoe bereid is. Het Hof stelde vast dat de belangen van het kind onvoldoende werden afgewogen tegenover de belangen van de donor. De uitspraak geeft de wetgever tijd tot 30 juni 2027 om een nieuw evenwichtig kader uit te werken.²⁴⁴

172. Deze uitspraak is van fundamentele betekenis voor de toekomst van het Vlaams Afstammingscentrum. Voor het eerst wordt er een duidelijke juridische verplichting opgelegd aan de wetgever om het recht op afstammingsinformatie effectief te operationaliseren. De rol van het Afstammingscentrum zal hierdoor verschuiven van een facultatief steunpunt naar een

²³⁹ Wet van 26 mei 2006 betreffende technieken van medisch begeleide voortplanting (Ley 14/2006, de 26 de mayo, sobre técnicas de reproducción humana asistida), BOE nr. 126 van 27 mei 2006, p. 19947.

²⁴⁰ Wet van 19 februari 2004 betreffende medisch begeleide voortplanting (Legge 19 febbraio 2004, n. 40, Norme in materia di procreazione medicalmente assistita), Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana nr. 45 van 24 februari 2004.

²⁴¹ E. SEGURA, "Reproductive tourism: when Spain becomes the gateway to anonymous donation in Europe", *Civio*, 10 november 2021, www.civio.es/sanidad/2021/11/10/reproductive-tourism/.

²⁴² Wet nr. 32/2006 van 26 juli 2006 betreffende medisch begeleide voortplanting (Lei n.º 32/2006, de 26 de julho, Regula a procriação medicamente assistida), Diário da República nr. 143/2006, Série I-A, p. 4752.

²⁴³ Fertility Europe & European Parliamentary Forum for Sexual & Reproductive Rights, *European Atlas of Fertility Treatment Policies 2024*, <https://fertilityeurope.eu/atlas2024>.

²⁴⁴ GwH 26 september 2024, nr. 102/2024, ECLI:BE:GHCC:2024:ARR.102. (B.11.3).

regievoerende instantie binnen een geherstructureerd wettelijk kader dat het recht op identiteit daadwerkelijk kan realiseren. In die context kan het centrum een spilfunctie opnemen in het beheren van toegang tot donorinformatie, het coördineren van verzoeken tot contactlegging, en het waarborgen van de nodige psychosociale begeleiding bij deze processen. De hervorming zou ook impliceren dat het centrum structureel versterkt moet worden op het vlak van middelen, personeel en wettelijke bevoegdheden, om deze regierol op een duurzame manier te kunnen opnemen.

6 RECHTSVERGELIJKING

173. In dit hoofdstuk wordt het Belgische systeem rond gametendonatie en de werking van het Vlaams Afstammingscentrum vergeleken met de regelgeving en praktijk in Nederland en Frankrijk. Daarbij wordt onderzocht hoe deze landen omgaan met het spanningsveld tussen het recht op identiteit van donorkinderen en de bescherming van de privacy van donoren. De focus ligt op de juridische kaders, de instellingen die hierin een rol spelen en de mate waarin donoranonimiteit al dan niet is afgeschaft of hervormd. Door deze vergelijking wordt inzicht verkregen in hoe andere landen het evenwicht proberen te vinden tussen kinderrechten en donorrechten. Dit helpt om te beoordelen of het Belgische systeem kan worden aangepast of verbeterd. Dit hoofdstuk draagt zo bij aan het beantwoorden van de vraag hoe de Belgische aanpak zich verhoudt tot die in andere landen, en welke lessen daaruit kunnen worden getrokken voor mogelijke hervormingen.

6.1 Nederland

6.1.1 Wettelijk kader gametendonatie in Nederland

174. Vóór 2004 kende Nederland een tweesporenbeleid inzake donoranonimiteit bij kunstmatige donorbevruchting. Dit systeem gaf donoren de keuze tussen anonimiteit (A-loket) of identificeerbaarheid (B-loket), en stelde wensouders in staat om op basis daarvan een donor te kiezen. Deze regeling ontstond als compromis tussen uiteenlopende maatschappelijke en politieke visies. De juridische context werd mede beïnvloed door de Valkenhorst-arresten van de Hoge Raad²⁴⁵, waarin het recht van het kind op afstammingsinformatie tegenover het recht op privacy van de moeder werd afgewogen. De Hoge Raad oordeelde herhaaldelijk dat het belang van het kind om te weten van wie het afstamt zwaarder woog, en introduceerde zelfs een meldingsplicht voor moeders indien zij over afstammingsinformatie beschikten. Hoewel het tweelokettensysteem probeerde recht te doen aan zowel het recht op anonimiteit als het recht op afstammingsinformatie, bleef het onderwerp maatschappelijk en politiek controversieel, wat uiteindelijk leidde tot de invoering van de Wet Donorgegevens Kunstmatige Bevruchting (WDKB) op 1 juni 2004.²⁴⁶

175. De anonimiteit van gametendonoren in Nederland werd wettelijk beëindigd met de inwerkingtreding van de Wet donorgegevens kunstmatige bevruchting. Deze wet, voorbereid onder toenemende maatschappelijke en juridische druk, maakte definitief een einde aan het gebruik van anonieme sperma- en eiceldonoren binnen klinische vruchtbaarheidsbehandelingen.

²⁴⁵ Hof 's-Hertogenbosch 18 september 1991, NJ 1991, 796, HR 15 april 1994, NJ 1994, 608 en HR 3 januari 1997, NJ 1997.

²⁴⁶ Wet 25 april 2002, houdende regels met betrekking tot donorgegevens bij kunstmatige bevruchting, Stb. 2002 (in werking getreden op 1 juni 2004).

176. De WDKB voorziet in de registratie, het beheer en de verstrekking van donorgegevens. De wet bepaalt dat medische gegevens die relevant zijn voor de gezonde ontwikkeling van het kind, fysieke kenmerken zoals lengte en haarkleur, sociale informatie over onder meer opleidingsniveau en beroep, en persoonsidentificerende gegevens zoals naam en geboortedatum van de donor, worden opgeslagen. Deze gegevens worden op het moment van donatie vastgelegd en vervolgens gedurende een periode van tachtig jaar bewaard.²⁴⁷ De Stichting Donorgegevens Kunstmatige Bevruchting (SDKB) werd opgericht bij de inwerkingtreding van de wet en heeft als taak het registreren en beheren van donor- en donorkindgegevens, evenals het faciliteren van inzage in deze gegevens onder wettelijk bepaalde voorwaarden.

177. De gegevens die de SDKB kan verstrekken, zijn afhankelijk van de aard van het ingediende verzoek. Medische gegevens worden uitsluitend gedeeld met de huisarts van het donorkind en enkel op diens uitdrukkelijk verzoek. Daarnaast voorziet de WDKB in een onderscheiden regeling voor de verstrekking van niet-identificerende en identificerende gegevens. De toegang tot deze donorgegevens is leeftijdsgebonden. Ouders van donorkinderen kunnen vóór de twaalfde verjaardag van het kind verzoeken om de fysieke en sociale kenmerken van de donor. Vanaf de leeftijd van twaalf jaar kan het donorkind zelf deze gegevens opvragen. De niet-identificerende gegevens mogen elk afzonderlijk of in combinatie niet kunnen leiden tot identificatie van de donor.²⁴⁸ Vanaf zestien jaar kan het kind bovendien identificerende gegevens zoals naam en woonplaats van de donor verkrijgen.²⁴⁹

178. Bij een verzoek tot het verstrekken van identificerende gegevens wordt de donor schriftelijk geïnformeerd. De donor heeft vervolgens vier weken de tijd om bezwaar te maken. Indien geen reactie volgt, wordt een herinnering gestuurd met opnieuw een reactietermijn van vier weken. Indien ook daarop geen bezwaar volgt, wordt verondersteld dat er geen bezwaar bestaat tegen het delen van de gegevens. Maakt de donor bezwaar, dan vindt een belangenafweging plaats.²⁵⁰ Deze belangenafweging wordt verricht door het bestuur van de SDKB²⁵¹, dat daarbij advies kan inwinnen van een adviescommissie.²⁵² Slechts in uitzonderlijke gevallen zal een bezwaar van de donor tot weigering van gegevensverstrekking leiden. De wet preciseert niet welke omstandigheden als uitzonderlijk kunnen worden aangemerkt. De uiteindelijke beslissing hierover berust bij het bestuur van de SDKB. In principe prevaleert het belang van het donorkind, tenzij de donor zwaarwegende persoonlijke omstandigheden kan aantonen die een afwijking rechtvaardigen.²⁵³

179. In geval van overlijden of onvindbaarheid van de donor geldt als uitgangspunt dat toestemming voor gegevensverstrekking wordt geacht te zijn geweigerd, tenzij de nabestaanden

²⁴⁷ Art. 2 en 8 Wdkb.

²⁴⁸ Arr. 2, derde lid Wdkb.

²⁴⁹ Art. 3 Wdkb.; FIOM, "In contact komen met een bekende donor", www.fiom.nl/donorconceptie/donorkinderen/contact-komen-bekende-donor.

²⁵⁰ P.M.W. JANSSENS, G.A.J. DUNSELMAN, A.H.M. Simons en M.D. Kloosterman, "Wet donorgegevens kunstmatige bevruchting: inhoud en gevolgen", *NTvG*, 2005, 1412-1413.

²⁵¹ Art. 3 Wdkb.

²⁵² Art. 2 Huishoudelijk Reglement Adviescommissie SDKB, versie 1.1, 17 mei 2022.

²⁵³ D. POSTEMA en A.J.B.M. MAAS, "Vijf jaar Fiom KID-DNA Databank", *NTvG* 2016, D137.

uitdrukkelijk en schriftelijk instemmen met de bekendmaking van de identificerende gegevens. De toestemming dient te worden verleend door de echtgenoot, geregistreerde partner of andere levensgezel van de donor, dan wel, bij diens ontbreken, door de kinderen van de donor of, indien ook dezen ontbreken, door een andere bloedverwant in de eerste of tweede graad met wie de donor bij voorkeur een hechte persoonlijke band onderhield. Gelet op de mogelijkheid dat nabestaanden niet op de hoogte zijn van het donorschap, rust op de SDKB de verplichting om hen met de grootst mogelijke discretie en zorgvuldigheid te benaderen. Indien nabestaanden weigeren toestemming te verlenen, dient een nieuwe belangenafweging plaats te vinden tussen het belang van het donorkind en het belang van de donor, waarbij de belangen van de nabestaanden als zodanig buiten beschouwing blijven. Indien de overleden of onvindbare donor geen nabestaanden nalaat, ontbreekt er een partij die diens zwaarwegende belangen kan behartigen, hetgeen ertoe leidt dat een donorkind dat blijft vasthouden aan zijn verzoek vermoedelijk toegang zal verkrijgen tot de gevraagde identificerende gegevens.²⁵⁴

180. Hoewel de wet formeel de anonimiteitswaarborg van donoren heeft opgeheven, betekent dit niet dat donoren automatisch hun anonimiteit verliezen. De anonimiteit blijft behouden zolang het donorkind geen informatieverzoek indient. Donoren kunnen daarnaast geen informatie verkrijgen over het aantal verwekte kinderen of hun identiteit. Initiatief tot contact kan uitsluitend van het kind uitgaan.²⁵⁵

181. Hoewel het kind wettelijk recht heeft op identificerende informatie, is de donor niet verplicht om daadwerkelijk persoonlijk contact aan te gaan. Indien beide partijen wél tot contact overgaan, gebeurt dit in een tempo en vorm die door beiden worden bepaald. Hierbij is het van belang dat het donorkind zich bewust is van mogelijke beperkingen en grenzen aan het contact, uit respect voor de persoonlijke levenssfeer van de donor.²⁵⁶

182. Tot slot blijft ook gametendonatie van vóór de inwerkingtreding van de wet een bijzondere categorie. Zij kunnen eveneens verzoeken om gegevens van de donor, maar in veel gevallen zijn de administratieve gegevens uit die periode onvolledig of incorrect. Voor deze groep biedt DNA-onderzoek vaak een alternatief. Donorkinderen kunnen zich inschrijven in de Fiom KID-DNA Databank of internationale DNA-databanken, zoals MyHeritage of 23andMe, om alsnog genetische verwanten te vinden.²⁵⁷

In Nederland wordt een aanzienlijk deel van de kosten voor registratie in de Fiom KID-DNA Databank gefinancierd door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Donoren die

²⁵⁴ *Ibid*, 277.

²⁵⁵ P.M.W. JANSSENS, G.A.J. DUNSELMAN, A.H.M. SIMONS en M.D. KLOOSTERMAN, "Wet donorgegevens kunstmatige bevruchting: inhoud en gevolgen", *NTvG*, 2005, 1412.; FIOM, "Informatie voor bekende spermadonoren", <https://fiom.nl/donorconceptie/donoren/informatie-bekende-spermadonoren#:~:text=In%20het%20vervolgtraject%20geeft%20de,ontmoeting%20wenst%20met%20de%20donor.>

²⁵⁶ FIOM, "In contact komen met een bekende donor", www.fiom.nl/donorconceptie/donorkinderen/contact-komen-bekende-donor.

²⁵⁷ FIOM, "Wet- en regelgeving donorconceptie", <https://fiom.nl/donorconceptie/wet-regelgeving-donorconceptie>.

vóór 1 juni 2004 zaadcellen hebben afgestaan, kunnen zich kosteloos in deze databank inschrijven. Hiermee wordt beoogd de toetredingsdrempel zo laag mogelijk te houden. Ook donorkinderen die voor 2004 zijn verwekt kunnen zich gratis registreren. De databank is in het bijzonder opgezet voor deze groep, die verwezen wordt naar de periode waarin in Nederland nog sprake was van donoranonimiteit.²⁵⁸

183. Een multidisciplinaire benadering waarin juridische en psychosociale elementen worden gecombineerd, lijkt bij uitstek geschikt om een evenwicht te waarborgen tussen het recht van het kind op kennis van de eigen biologische afkomst en het recht van de donor op bescherming van de persoonlijke levenssfeer. Door het wettelijk kader te koppelen aan begeleiding door gespecialiseerde instanties, wordt op zorgvuldige wijze omgegaan met de complexe realiteit die donorconceptie met zich meebrengt.

6.1.2 Instellingen: SDKB, FIOM en DNA-registratie

184. De juridische regeling rond donorconceptie in Nederland wordt ondersteund door een sterk institutioneel kader. Twee instellingen spelen hierbij een centrale rol: de SDKB en FIOM.

185. De SDKB is belast met het bewaren, beheren en verstrekken van donorgegevens die voortvloeien uit kunstmatige bevruchting, binnen de kaders van de toepasselijke wettelijke bepalingen. Daarnaast bepaalt de Stichting op welke wijze en op welk moment gegevens door derden aan de Stichting moeten worden aangeleverd, en op welke wijze het deze gegevens vervolgens aan gerechtigde verzoekers beschikbaar stelt. Naast deze kernactiviteiten verzorgt de SDKB voorlichting over de verwerking en verstrekking van donorgegevens en biedt het begeleiding aan betrokkenen gedurende het proces van gegevensverstrekking, waar dit noodzakelijk wordt geacht. Ten slotte kan het College aanvullende taken uitvoeren die verband houden met de doelstellingen van de wet, voor zover deze taken bij ministeriële regeling zijn toegewezen.²⁵⁹

186. FIOM is een Nederlandse organisatie die zich richt op vraagstukken rond afstamming, ongewenste zwangerschap en adoptie. De instelling biedt gespecialiseerde ondersteuning aan personen die te maken hebben met afstammingsvragen, onder meer in het kader van donorconceptie, adoptie en afstandsproblematiek. Een belangrijke taak van FIOM is het beheer van de Fiom KID-DNA Databank, die is opgezet om donorkinderen, donoren en ouders de mogelijkheid te bieden genetische verwantschappen te traceren. FIOM fungeert als maatschappelijke organisatie zonder winstoogmerk en streeft ernaar cliënten op respectvolle en zorgvuldige wijze bij te staan bij complexe emotionele en juridische processen die samenhangen met afkomst en identiteit.²⁶⁰

²⁵⁸ E. DECORTE, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure, 2022, 157.

²⁵⁹ Art. 4 Wdkb.

²⁶⁰ FIOM, "Omdat je er niet alleen voor staat", <https://fiom.nl/>.

187. De Fiom KID-DNA Databank werd in 2010 opgericht door FIOM in samenwerking met het Canisius-Wilhelmina Ziekenhuis. De databank biedt zowel spermadonoren, eiceldonoren als donorkinderen de mogelijkheid hun DNA-profiel te laten registreren, met het oog op het tot stand brengen van genetische matches. De primaire doelstelling van de databank is het vaststellen van verwantschap tussen donoren en hun donorkinderen.²⁶¹

188. Voor de matching maakt de databank gebruik van de STR-techniek (Short Tandem Repeat), die specifiek gericht is op het aantonen van genetische relaties tussen donor en donorkind. Deze techniek biedt echter doorgaans onvoldoende mogelijkheden om directe verwantschap tussen donorkinderen onderling vast te stellen, tenzij de donor eveneens in de databank is opgenomen. Donorkinderen die op zoek zijn naar halfbroers en -zussen of naar hun donor wenden zich steeds vaker tot internationale commerciële DNA-databanken. Deze databanken maken gebruik van de SNP-techniek (Single Nucleotide Polymorphism), die het mogelijk maakt om zowel nauwe genetische verwanten als bredere familieconnecties op te sporen. Wanneer een halfbroer, halfzus of donor eveneens in een dergelijke databank geregistreerd staat, kan directe matching plaatsvinden. Aanvullend stamboomonderzoek kan bijdragen aan het verder identificeren van verwanten.²⁶²

189. Sinds de oprichting van de Fiom KID-DNA Databank hebben zich tot en met 2 december 2024 in totaal 977 donoren en 3.094 donorkinderen ingeschreven. Binnen deze periode zijn 331 donoren gematcht met één of meerdere donorkinderen, 997 donorkinderen zijn gekoppeld aan hun donor en 640 donorkinderen zijn gematcht met een zogenaamd virtueel donorprofiel. De databank is in de loop der jaren aanzienlijk gegroeid en telt inmiddels 4.071 geregistreerde personen. De toegenomen bekendheid van de databank, onder meer als gevolg van mediaberichtgeving, heeft geleid tot een stijgend aantal inschrijvingen. Naarmate het aantal geregistreerden toeneemt, neemt ook de kans op succesvolle matches verder toe.²⁶³

6.1.3 Aankomende hervormingen

190. Per 1 april 2025 treedt een belangrijke wijziging van de Wdkb in werking. Deze aanpassing heeft als doel de transparantie en bescherming van donorkinderen verder te versterken. Eén van de kernpunten is dat iedere donor maximaal twaalf moeders mag helpen. Iedere donor krijgt een unieke donorcode waaraan twaalf moedercodes worden gekoppeld. Bij een succesvolle zwangerschap wordt een moedercode gesloten voor nieuwe behandelingen, al blijft gezinsuitbreiding met dezelfde moedercode mogelijk.²⁶⁴

²⁶¹ FIOM, "Fiom KID-DNA Databank", <https://fiom.nl/donorconceptie/fiom-kid-dna-databank/fiom-kid-dna-databank>.

²⁶² *Ibid.*

²⁶³ *Ibid.*

²⁶⁴ DONORGEGEVENS KUNSTMATIGE BEVRUCHTING, "Aankomende wetswijziging Wdkb per 1 april 2025", 18 september 2024, www.donorgegevens.nl/actueel/nieuws/2024/09/18/aankomende-wetswijziging.

Daarnaast wordt het eenvoudiger voor donoren en donorkinderen om inzicht te krijgen in het aantal behandelingen dat met een specifieke donor heeft plaatsgevonden. Verder bevat de wetswijziging een belangrijke verbetering voor donorkinderen geboren uit behandelingen vóór 1 juni 2004: in deze gevallen worden persoonsidentificerende donorgegevens standaard verstrekt, tenzij zwaarwegende belangen zich daartegen verzetten. Voorheen kon een donor zonder opgaaf van reden weigeren dergelijke informatie vrij te geven.

Ten slotte wordt Stichting donorgegevens kunstmatige bevruchting omgevormd tot een publiekrechtelijk zelfstandig bestuursorgaan, het College donorgegevens kunstmatige bevruchting (Cdkb), en wordt de inspraak van donorkinderen structureel verankerd door hun vertegenwoordiging in het bestuur.²⁶⁵

6.1.4 Vergelijkende analyse: het Belgische en Nederlandse systeem rond donorgameten en de rol van afstammingscentra

191. België hanteert momenteel een wettelijk kader waarin de anonimiteit van gametendonoren nog steeds behouden blijft. Hoewel de oprichting van het Vlaams Afstammingscentrum in 2019 een belangrijke stap vormde naar de erkenning van het recht op afstammingsinformatie, blijft de praktische werking ervan sterk beperkt doordat donoren niet verplicht zijn hun identiteit bekend te maken. Het Vlaams Afstammingscentrum biedt psychosociale begeleiding aan donorkinderen en beheert een DNA-databank die matching tussen biologische ouder en kind mogelijk maakt, doch uitsluitend indien beide partijen vrijwillig deelnemen (*Supra*, nr. 130, 133 en 164). Bovendien kunnen via de huidige DNA-databank enkel eerstegraads verwantschappen worden vastgesteld, zodat halfbroers en -zussen die door dezelfde donor zijn verwekt elkaar niet kunnen terugvinden (*Supra*, nr. 165).

192. In Nederland daarentegen werd reeds in 2004 via de WDKB een wettelijke regeling ingevoerd die donoranonimiteit principieel afschaft. Elke donor die sinds de inwerkingtreding van deze wet donorgameten heeft afgestaan, moet zijn identificerende gegevens verplicht laten registreren bij de SDKB (*Supra*, nr. 176). Donorkinderen kunnen in Nederland vanaf zestienjarige leeftijd zelfstandig een aanvraag indienen om de identiteit van hun donor te kennen, terwijl ouders vóór die leeftijd deze aanvraag kunnen doen namens het kind (*Supra*, nr. 177). Hiermee wordt het recht op identiteit proactief gewaarborgd, zonder dat men afhankelijk is van vrijwillige instemming van de donor, zoals in België wel het geval blijft.

193. Een bijkomend verschil is de rol van de FIOM in Nederland, een gespecialiseerde organisatie die psychosociale ondersteuning biedt bij zoektochten naar genetische verwanten, ook in complexe situaties zoals bij anonieme donatie van vóór 2004. De FIOM beheert bovendien een DNA-databank waarin ook halfbroers en -zussen elkaar kunnen terugvinden, wat een wezenlijk verschil maakt in

²⁶⁵ *Ibid.*

de ondersteuning van donorkinderen bij de reconstructie van hun genetische identiteit. In België bestaat een dergelijke systematische en onafhankelijke begeleiding voor halfverwantschap niet.

194. België kan dan ook belangrijke lessen trekken uit het Nederlandse model. In de eerste plaats zou de Belgische wetgever de absolute anonimiteit van donoren volledig moeten afschaffen om zo het recht op afstammingsinformatie daadwerkelijk te garanderen, conform artikel 8 EVRM en artikel 7 IVRK. In tegenstelling tot België, waar vrijwillige DNA-registratie en de discretionaire houding van donoren het succes van een zoekactie bepalen, garandeert Nederland via de SDKB dat ieder donorkind dat wenst zijn biologische ouder te kennen, daar ook daadwerkelijk toegang toe kan krijgen vanaf zestien jaar (*Supra*, nr. 177). Deze structurele en afdwingbare toegang ontbreekt voorlopig volledig in België (*Supra*, nr. 164).

Verder biedt Nederland een geïntegreerd systeem waarin niet alleen identificatie van de donor mogelijk is, maar waarin ook psychosociale begeleiding en genetische matching van halfbroers en -zussen professioneel ondersteund worden. België heeft via het Vlaams Afstammingscentrum weliswaar een begeleidingsaanbod uitgebouwd, maar zonder wettelijk afdwingbare rechten blijft de dienstverlening afhankelijk van vrijwilligheid en is de toegang tot informatie onvolledig.

Ook de rechtszekerheid verschilt fundamenteel. In Nederland hebben donorkinderen wettelijk vastgelegde rechten en duidelijke procedures, terwijl in België het juridisch kader rond de toegang tot afstammingsinformatie fragmentair en onzeker blijft. De uitspraak van het Belgische Grondwettelijk Hof (arrest nr. 102/2024) erkent nochtans dat het huidige systeem met absolute anonimiteit ongrondwettig is, maar de effectieve implementatie van een alternatief wettelijk kader laat nog op zich wachten (*Supra*, nr. 65-69).

195. Samenvattend tonen de systemen aan dat België nood heeft aan diepgaande hervormingen: niet alleen het opheffen van donoranonimiteit, maar ook de creatie van een centrale, verplichte registratie van donorgegevens, een brede toegang tot afstammingsinformatie vanaf zestien jaar, de mogelijkheid tot halfbroer/halfzusmatching, en een volwaardige psychosociale ondersteuning los van louter vrijwillige initiatieven. Enkel door dergelijke fundamentele aanpassingen kan België voldoen aan de internationale mensenrechtelijke verplichtingen en het recht op identiteit van donorkinderen daadwerkelijk waarborgen, naar het voorbeeld van het geïntegreerde Nederlandse model.

6.2 Frankrijk

6.2.1 Wettelijk kader gametendonatie in Frankrijk

196. De Franse wetgeving inzake bio-ethiek heeft sinds de jaren 1980 aanzienlijke veranderingen ondergaan, in het bijzonder met betrekking tot de anonimiteit van gametendonoren. Deze evolutie weerspiegelt een fundamentele herwaardering van ethische, juridische en maatschappelijke

normen rond reproductieve rechten en de belangen van personen verwekt door middel van gametendonatie.²⁶⁶

197. De oprichting van het Comité Consultatif National d'Éthique (CCNE) in 1983 markeerde een fundamenteel keerpunt in de institutionalisering van de bio-ethiek in Frankrijk. In de daaropvolgende jaren onderstreepten talrijke adviezen en rapporten het ethische belang van fundamentele beginselen zoals de intrinsieke waardigheid van de menselijke persoon, het niet-commerciële karakter van het menselijk lichaam, en het belang van vrije en geïnformeerde toestemming als onmisbare voorwaarden voor ethisch toelaatbare medische handelingen.²⁶⁷ Deze waarden vonden hun eerste juridische verankering in de bio-ethische wetten van 29 juli 1994.²⁶⁸ Daarmee werd onder meer het doneren van gameten wettelijk geregeld op basis van principes als kosteloosheid, anonimiteit en solidariteit. In het bijzonder werd de anonimiteit van gametendonoren beschouwd als een cruciaal mechanisme ter bescherming van de donor én ter waarborging van een brede en gelijke toegang tot medisch begeleide voortplanting.²⁶⁹

198. In 2004 en opnieuw in 2011 onderging het Franse bio-ethische wetgevingskader substantiële herzieningen. De wet van 6 augustus 2004²⁷⁰ handhaafde het fundamentele principe van anonimiteit bij gametendonatie, ondanks toenemende ethische en maatschappelijke bezorgdheden. Deze herziening had vooral betrekking op de harmonisering van de bestaande bepalingen binnen de Code de la santé publique, zonder af te wijken van de bestaande juridische doctrine inzake donoranonimiteit. Het opende in Frankrijk ook het debat over de fundamentele van gametendonatie, met name het verplichte karakter van donoranonimiteit en de kosteloosheid van de donatie. Hoewel deze principes behouden bleven, bracht de herziening een hernieuwde maatschappelijke en politieke discussie op gang over het recht van donorkinderen op kennis van hun genetische afkomst.²⁷¹

199. De wet van 7 juli 2011²⁷² bevestigde expliciet de anonimiteitsregel, zelfs in een context van toenemende druk vanuit de samenleving en het maatschappelijk debat over de rechten van door donor verwekte personen om hun biologische afstamming te achterhalen. Tijdens de parlementaire besprekingen werd erkend dat het behoud van anonimiteit weliswaar juridische stabiliteit bood, maar dat het ook steeds meer botste met het in Europees verband erkende recht op identiteit en afstammingsinformatie. Hoewel de wet van 2011 vasthield aan de bestaande principes, erkende de Franse wetgever uitdrukkelijk de nood aan toekomstgerichte aanpassingen. De opkomst van vrij toegankelijke genetische databanken en commerciële DNA-tests had immers de feitelijke

²⁶⁶ VIE PUBLIQUE, "Les questions de bioéthique : la chronologie de 1983 à 2023", www.vie-publique.fr/eclairage/19234-les-questions-de-bioethique-la-chronologie-de-1983-2023.

²⁶⁷ *Ibid.*

²⁶⁸ Loi n° 94-654 du 29 juillet 1994 relative au don et à l'utilisation des éléments et produits du corps humain, à l'assistance médicale à la procréation et au diagnostic prénatal.

²⁶⁹ L. BRUNET en J.M. KUNSTMANN, "Gamete donation in France: the future of the anonymity doctrine", *Med. Health Care and Philos.* 2013, 71 en 76.

²⁷⁰ Loi n°2004-800 du 6 août 2004 relative à la bioéthique.

²⁷¹ C. SQUIRES, "Essai sur le don de Gamètes", *Topique* 2011, 73.

²⁷² Loi n°2011-814 du 7 juillet 2011 relative à la bioéthique.

houdbaarheid van anonimiteit in vraag gesteld, wat de deur op een kier zette voor een later mogelijk herroepbaar anonimiteitsregime.²⁷³

200. De aanzet tot een nieuwe herziening van de bio-ethische wetten werd in gang gezet door een rapport van het CCNE in 2018. Uit deze brede maatschappelijke consultaties bleek een groeiende vraag naar transparantie inzake donorconceptie.²⁷⁴ De voorbereiding van de wetswijziging verliep traag en werd gekenmerkt door politieke en maatschappelijke spanningen.

201. Het wetgevingsproces rond de herziening van het Franse bio-ethische kader kende een moeizaam verloop. Het wetsvoorstel bewoog geruime tijd heen en weer tussen de Assemblée nationale en de Sénat, de twee kamers van het Franse Parlement, wegens blijvende meningsverschillen over enkele gevoelige bepalingen. Een bijzonder controversieel punt betrof de afschaffing van de anonimiteit van gametendonoren. Hoewel beide kamers zich konden vinden in het principe dat donorkinderen vanaf hun achttiende levensjaar toegang zouden moeten krijgen tot informatie over hun donor, rezen er geschillen over de wijze waarop het belangenconflict tussen het kind en de donor diende te worden beoordeeld op het moment van een verzoek om identificatie. De Sénat stelde voor om identificerende informatie slechts vrij te geven mits hernieuwde toestemming van de donor op het ogenblik van het verzoek. Dit zou de donor in feite een vetorecht verlenen, wat op hevige tegenstand stuitte bij de Assemblée nationale, die pleitte voor een model zonder retroactieve instemming. In februari 2021 trachtte een paritaire commissie, bestaande uit leden van beide kamers, een compromis te formuleren. Deze poging bleek evenwel vruchteloos.²⁷⁵

202. Na deze institutionele impasse kon het Franse Parlement uiteindelijk op 29 juni 2021²⁷⁶ een definitieve tekst goedkeuren die grotendeels overeenstemde met de standpunten van de Assemblée nationale. Als gevolg van deze hervorming heeft iedere persoon die vanaf 1 september 2022 is verwekt via donorgameten, vanaf de leeftijd van achttien jaar²⁷⁷, recht op toegang tot zowel identificerende informatie van de donor als niet-identificerende gegevens.²⁷⁸

203. De toegang tot deze gegevens wordt beheerd door een speciaal ingestelde instantie: de Commission d'accès des personnes nées d'une assistance médicale à la procréation aux données des tiers donneurs (CAPADD). Deze commissie is verantwoordelijk voor het ontvangen en behandelen van verzoeken van personen die hun donorinformatie willen opvragen.²⁷⁹ De wet maakt een onderscheid tussen gegevens die wel en niet identificeerbaar zijn. Niet-identificeerbare gegevens kunnen onder andere betrekking hebben op de leeftijd van de donor, zijn of haar fysieke kenmerken, opleidingsniveau, beroep, familiale situatie, land van geboorte en motieven voor het

²⁷³ Assemblée nationale, *Rapport fait au nom de la commission spéciale sur le projet de loi relatif à la bioéthique*, n° 3111, tome I, 19 januari 2011, www.assemblee-nationale.fr/13/rapports/r3111-ti.asp.

²⁷⁴ Comité Consultatif National d'Éthique, États généraux de la bioéthique – Rapport de synthèse, Parijs, CCNE, 2018, www.vie-publique.fr/rapport/37417-etats-generaux-de-la-bioethique-rapport-synthese.

²⁷⁵ E. DECORTE, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure, 2022, 12-13.

²⁷⁶ Loi n°2021-1017 relative à la bioéthique du 2 août 2021.

²⁷⁷ Art. 5 (Art. L. 2143-2) Loi n°2021-1017 relative à la bioéthique du 2 août 2021.

²⁷⁸ Art. 5 (Art. L. 2143-3) Loi n°2021-1017 relative à la bioéthique du 2 août 2021.

²⁷⁹ Art. 5 (Art. L. 2143-5 en Art. L. 2143-6) Loi n°2021-1017 relative à la bioéthique du 2 août 2021.

donorschap. Identificeerbare gegevens hebben vanzelfsprekend betrekking op naam en contactinformatie.

204. Voor donaties die hebben plaatsgevonden na 1 september 2022, is het geven van expliciete toestemming door de donor een vereiste voor het donatieproces. Indien de donor weigert deze toestemming te geven voor het delen van zijn of haar gegevens, kan de donatie niet doorgaan. Voor personen die geboren zijn vóór de inwerkingtreding van deze wet, biedt artikel 5 een beperkte mogelijkheid tot toegang: zij kunnen via CAPADD een verzoek indienen om alsnog informatie over hun donor te verkrijgen, maar dit kan alleen indien de donor expliciet instemt. Indien de donor inmiddels is overleden zonder vooraf toestemming te hebben verleend, kunnen diens gegevens niet worden verstrekt.²⁸⁰

205. Frankrijk volgt met de hervorming van zijn bio-ethische wetgeving het voorbeeld van landen zoals Zweden, het Verenigd Koninkrijk en Nederland, die het recht van kinderen op kennis van hun genetische oorsprong reeds eerder wettelijk hebben verankerd. Deze internationale tendens weerspiegelt een bredere ethische evolutie waarbij het belang en welzijn van donorconceptiekinderen steeds nadrukkelijker centraal worden gesteld, zonder daarbij de rechten en de persoonlijke levenssfeer van de donor uit het oog te verliezen.²⁸¹

6.2.2 Instellingen: CECOS, CAPADD en Agence de la biomédecine

206. In Frankrijk zijn er verschillende instellingen die vergelijkbare rollen vervullen als het Afstammingscentrum in België en organisaties zoals het SDKB en Fiom in Nederland. In Frankrijk wordt de werking omtrent gametendonatie en de toegang tot afstammingsinformatie gedragen door verschillende gespecialiseerde instellingen, die elk hun eigen rol en opdrachten hebben. De belangrijkste spelers in dit kader zijn de CECOS-instellingen, de CAPADD en de Agence de la biomédecine. Samen vormen zij een geïntegreerd netwerk dat zich inzet voor het organiseren van gametendonatie, het bewaren van donorinformatie en het faciliteren van de toegang tot afstammingsgegevens

207. De Centres d'Étude et de Conservation des Œufs et du Sperme humains (CECOS) zijn gespecialiseerde eenheden binnen universitaire ziekenhuizen (CHU) in Frankrijk. Deze centra richten zich primair op de diagnose en behandeling van vruchtbaarheidsproblemen, met bijzondere aandacht voor koppels die gametendonatie nodig hebben om zwanger te worden via medisch begeleide voortplanting. CECOS-centra bieden technische ondersteuning bij voortplantingstrajecten door zowel eicellen, sperma als embryo's te bewaren. Hun werking is tweezijdig: ze faciliteren enerzijds de donatie van gameten, en anderzijds de toegang tot deze gameten voor ontvangers. Deze centra zijn multidisciplinair van opzet en bestaan uit teams van

²⁸⁰ Raad van Europa, Comité voor Juridische Samenwerking (CDCJ), *Access of persons conceived by gamete donation to information on their origins*, Straatsburg, Raad van Europa, 2022, www.rm.coe.int/cdcj-2021-20e-final-publication-format-17122022/1680a97134.

²⁸¹ *Ibid.*

artsen, psychologen, genetici en biologen, die nauw samenwerken in het kader van reproductieve geneeskunde. Een bijkomende taak van CECOS is het behoud van vruchtbaarheid bij individuen van alle leeftijden en geslachten, bijvoorbeeld voorafgaand aan medische behandelingen zoals chemotherapie die de voortplantingsfunctie kunnen aantasten. In dat geval kunnen gameten of embryo's preventief worden ingevroren voor toekomstig gebruik.²⁸²

Naast medische en technische diensten bieden de CECOS-centra ook psychosociale begeleiding. Zo organiseren zij gespreksgroepen en psychologische ondersteuning voor mensen die betrokken zijn bij donatieprocessen of die geboren zijn via medisch begeleide voortplanting met een donor. Door hun gespecialiseerde kennis en begeleiding vervullen deze centra een essentiële rol als aanspreekpunt voor betrokkenen. De werkzaamheden van CECOS omvatten ook wetenschappelijk onderzoek en klinische studies gericht op de verbetering van medisch begeleide voortplantingstechnieken en het verdiepen van de kennis over menselijke vruchtbaarheid.²⁸³

De CECOS werden in de vroege jaren 1970 opgericht en zijn verbonden aan openbare ziekenhuizen verspreid over het hele Franse grondgebied. Momenteel zijn er 29 CECOS-centra actief, onder andere in steden als Parijs, Lyon, Bordeaux, Toulouse, Marseille, en Nantes. Het eerste centrum werd opgericht in Bicêtre (Parijs) in 1973 en geldt als het oudste binnen het netwerk. Hoewel elk CECOS lokaal opereert, maakt het deel uit van een nationaal samenwerkingsverband. Dit netwerk bevordert onderlinge uitwisseling van kennis, materialen (zoals gameten) en statistische gegevens, waardoor een bredere wetenschappelijke evaluatie mogelijk is. Deze gedeelde infrastructuur draagt bij aan de vooruitgang van onderzoek op het gebied van onvruchtbaarheid en bevordert een gelijke toegang tot behandeling, ongeacht de locatie van de patiënt.²⁸⁴

208. De Commission d'Accès des Personnes nées d'une Assistance Médicale à la Procréation aux Données des Donneurs (CAPADD) is een onafhankelijke administratieve instantie die werd opgericht op grond van wet nr. 2021-1017 van 2 augustus 2021, betreffende de herziening van de bio-ethische wetgeving in Frankrijk. Deze commissie vervult een essentiële rol in het wettelijk systeem inzake medisch geassisteerde voortplanting, door het mogelijk te maken dat personen die op die wijze zijn verwekt, toegang kunnen krijgen tot informatie over hun donor.²⁸⁵ De werkzaamheden van de CAPADD zijn verankerd in artikel L. 2143-6 van de Code de la Santé Publique. Binnen dit kader beheert de commissie de procedures rond aanvragen tot toegang tot donorinformatie en fungeert zij als schakel tussen de aanvragers en de betrokken gegevensbronnen.

Het decreet van 25 augustus 2022 bepaalt de werkingsregels van de CAPADD. Het legt eveneens de voorwaarden vast waaronder een donor toestemming verleent voor de overdracht van zijn niet-

²⁸² CECOS, "Les CECOS", www.cecocos.org/les-cecocos.

²⁸³ *Ibid.*

²⁸⁴ FIV, "Définition : CECOS", www.fiv.fr/definition-cecocos.

²⁸⁵ N. BAILLON-WIRTZ en V. DARMÉ-LONGUET, "Bioéthique - Enfant né d'une assistance médicale à la procréation avec tiers donneur : quel droit d'accès aux origines ?", *La Semaine Juridique - Notariale et immobilière* 2022, 32.

identificerende gegevens en, indien van toepassing, zijn identiteit. Daarnaast beschrijft het de procedure die gevolgd moet worden wanneer een persoon die uit donatie is geboren, een verzoek tot toegang tot deze informatie indient.²⁸⁶ Personen die een aanvraag indienen, moeten de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt. De CAPADD onderzoekt vervolgens of relevante informatie beschikbaar is en of er toestemming is om identificeerbare gegevens mee te delen. Indien dat niet het geval is, kan zij in bepaalde omstandigheden zelf contact opnemen met de donor.²⁸⁷

De oprichting van de CAPADD is symbolisch voor de bredere heroriëntatie van het Franse bio-ethische beleid, waarin transparantie, respect voor persoonlijke identiteit en ethische verantwoording binnen de reproductieve geneeskunde centraal staan. De commissie vervult aldus een sleutelrol in het garanderen van het recht op afstammingskennis binnen een juridisch en ethisch verantwoord kader.²⁸⁸

209. De Agence de la biomédecine werd ingesteld bij wet nr. 2004-800 van 6 augustus 2004 als een publiekrechtelijke instelling onder toezicht van het Franse ministerie van Volksgezondheid. Deze instantie beschikt over een breed mandaat en is bevoegd op vier hoofdterreinen: de menselijke voortplanting, genetica en embryologisch onderzoek, de transplantatie van organen, weefsels en cellen, alsook het toezicht op innovatieve medische biotechnologieën.²⁸⁹ De juridische basis voor haar optreden is vastgelegd in artikel L. 1418-1 van de Code de la santé publique .

Binnen het domein van de medisch begeleide voortplanting speelt de Agence een cruciale regulerende en begeleidende rol, in het bijzonder met betrekking tot de donatie van gameten. Zo stelt zij richtsnoeren op inzake goede medische praktijken, voert zij periodieke controles en audits uit, en houdt zij toezicht op de correcte werking van de CECOS-centra. Tevens verzamelt de Agence nationale statistieken met betrekking tot gametendonatie en geboortes na medische begeleide voortplanting, en formuleert zij beleidsadviezen aan de overheid met betrekking tot voortplanting en genetica vanuit een bio-ethisch perspectief.²⁹⁰

Sinds de hervorming van de bio-ethiekwetgeving in 2021 werd de bevoegdheid van de Agence uitgebreid met het beheer van het Registre des Donneurs de Gamètes et d'Embryons, een centrale databank waarin gegevens van donoren worden geregistreerd. Dit register werd opgericht bij uitvoeringsbesluit van de nieuwe wet en vervult twee functies: enerzijds maakt het de identificatie mogelijk van donoren op vraag van kinderen geboren na donatie, anderzijds dient het om te verzekeren dat het wettelijk maximum van tien nakomelingen per donor niet wordt

²⁸⁶ *Ibid*, 33.

²⁸⁷ J. R. BINET, "Consentement du donneur à la transmission de son identité: clé de voute du droit à la connaissance des origines", *Droit de la famille* 2023, 1.

²⁸⁸ Ministère du travail, de la santé, des solidarités et des familles, "La Commission d'accès des personnes nées d'une assistance médicale à la procréation aux données des donneurs", www.sante.gouv.fr/systeme-de-sante/acces-origines-AMP/article/la-commission-d-acces-des-personnes-nees-d-une-assistance-medicale-a-la.

²⁸⁹ Agence de la biomédecine, "Fondamentaux de l'Agence de la biomédecine", www.agence-biomedecine.fr/Fondamentaux-de-l-Agence-de-la-biomedecine.

²⁹⁰ Agence de la biomédecine, *Don de gamètes*, www.agence-biomedecine.fr/Don-de-gametes.

overschreden.²⁹¹ De Agence is verantwoordelijk voor het bewaren van gegevens met betrekking tot gametendonoren, hun donaties, de personen die zijn verwekt via deze donaties en de ontvangers van de donaties. Deze gegevens worden bewaard voor een periode van 120 jaar.²⁹² In de uitvoering van haar taken werkt de Agence intensief samen met de CAPADD. Zij biedt deze onafhankelijke commissie technische en administratieve ondersteuning, met inbegrip van informaticasystemen en gegevensbeheer, teneinde de toegang tot donorinformatie voor donorkinderen te faciliteren.²⁹³

Door haar wettelijke verankering, gespecialiseerde deskundigheid en coördinerende rol is de Agence de la biomédecine uitgegroeid tot een fundamentele schakel in het Franse bio-ethische landschap. Zij weerspiegelt het Franse streven naar een zorgvuldig afgewogen evenwicht tussen medische vooruitgang, de bescherming van de menselijke waardigheid en de transparantie van reproductieve procedures. De oprichting en werking van deze instelling illustreren de centrale plaats die ethiek inneemt in de Franse gezondheidszorgwetgeving.²⁹⁴

6.2.3 Vergelijkende analyse: het Belgische en Franse systeem rond donorgameten en de rol van afstammingscentra

210. Frankrijk en België hanteren op het eerste gezicht gelijkaardige principes wat betreft gametendonatie, zoals de oorspronkelijke nadruk op donoranonimiteit, maar bij nadere analyse komen fundamentele verschillen aan het licht. Waar België tot op heden vasthoudt aan een wettelijk regime van absolute anonimiteit, heeft Frankrijk met de bio-ethische hervorming van 2021 de toegang tot afstammingsinformatie principieel erkend, zij het onder strikte voorwaarden (*Supra*, nr. 202). Het Franse systeem verplicht sinds 2022 dat donoren expliciet instemmen met de overdracht van identificerende gegevens alvorens hun gameten gebruikt mogen worden voor medische voortplanting. Donatie zonder dergelijke toestemming is sindsdien wettelijk uitgesloten, wat het Franse kader fundamenteel onderscheidt van het Belgische, waar donoren nog steeds volledig anoniem kunnen blijven en de toegang tot informatie afhankelijk blijft van vrijwilligheid aan beide zijden (*Supra*, nr. 164).

211. België kent bovendien geen centraal gegevensregister dat vergelijkbaar is met het Franse Registre des Donneurs de Gamètes et d'Embryons, dat wordt beheerd door de Agence de la biomédecine. Deze databank garandeert enerzijds de traceerbaarheid van donaties en anderzijds het toezicht op het maximaal aantal nakomelingen per donor (*Supra*, nr. 209). Daarnaast is er de CAPADD, een onafhankelijke commissie die als intermediair optreedt voor donorkinderen die hun

²⁹¹ Article L1244-4 Code de la Santé Publique.; Agence de la biomédecine, "Registre des donneurs de gamètes et d'embryons", <https://www.agence-biomedecine.fr/Registre-des-donneurs-de-gametes-et-d-embryons?lang=fr>.

²⁹² Article R.2143-14 Code de la Santé Publique.

²⁹³ Agence de la biomédecine, "Registre des donneurs de gamètes et d'embryons", <https://www.agence-biomedecine.fr/Registre-des-donneurs-de-gametes-et-d-embryons?lang=fr>.

²⁹⁴ Cour des comptes, *Les missions de l'Agence de la biomédecine après la dernière loi de bioéthique*, 31 januari 2024, www.ccomptes.fr/fr/publications/les-missions-de-lagence-de-la-biomedecine-apres-la-derniere-loi-de-bioethique.

donor willen opzoeken, een functie die in België slechts gedeeltelijk en onder beperktere voorwaarden wordt vervuld door het Vlaams Afstammingscentrum (*Supra*, nr. 164 en 166-169).

212. Een cruciaal verschil met het Nederlandse systeem blijft echter dat Frankrijk geen volledige afdwingbare rechtstoegang verleent aan donorkinderen. Enkel bij expliciete donorinstemming kan informatie worden verstrekt, wat inhoudt dat ook het Franse model in zekere mate de belangen van de donor zwaarder laat doorwegen dan het recht op identiteit van het kind, een spanning die ook het Europees Hof voor de Rechten van de Mens reeds heeft aangestipt. (*Supra*, nr. 89, 204 en 208).

213. België kan belangrijke lessen trekken uit de Franse hervormingen, met name op het vlak van institutionele verankering en databeheer. De oprichting van een onafhankelijk register onder toezicht van een gespecialiseerde bio-ethische instantie biedt een model voor hoe transparantie en ethiek hand in hand kunnen gaan. Toch moet ook worden opgemerkt dat Frankrijk, ondanks zijn vooruitgang, een restrictief systeem blijft hanteren waarbij de werkelijke uitoefening van het recht op afstammingsinformatie conditioneel is en in veel gevallen onbereikbaar blijft voor oudere generaties donorkinderen (*Supra*, nr. 204).

214. Samenvattend bevindt Frankrijk zich in een tussenpositie tussen het strikt vrijwillige Belgische model en het transparante, afdwingbare Nederlandse model. België zou baat hebben bij een hervorming die, naar Frans voorbeeld, inzet op verplichte instemming bij donatie en op de uitbouw van een centrale databank, maar dan wel met bijkomende waarborgen voor de daadwerkelijke uitoefening van het recht op identiteit. Dit vereist een duidelijke wettelijke breuk met het principe van absolute anonimiteit, zoals ook het Belgisch Grondwettelijk Hof reeds heeft vastgesteld (*Supra*, nr. 65-69).

7 CONCLUSIE

215. De centrale onderzoeksvraag van dit onderzoek luidde: *Hoe kan de werking van het Vlaams Afstammingscentrum worden verbeterd teneinde het recht op identiteit van het kind verwekt door anonieme donorsperma te garanderen overeenkomstig artikel 22 Gw., artikel 8 EVRM en artikel 7 IVRK?*

216. Uit het gevoerde onderzoek blijkt dat het recht op identiteit een fundamenteel mensenrecht is dat stevig verankerd is in zowel het nationale (artikel 22 Gw.) als het internationale recht (artikel 8 EVRM en artikel 7 IVRK). Dit recht impliceert dat elk individu in de mogelijkheid moet worden gesteld om kennis te verkrijgen van zijn of haar biologische afstamming. Deze kennis is essentieel voor de persoonlijke en psychologische ontwikkeling van het individu en vormt een wezenlijk onderdeel van de menselijke waardigheid.

217. De Belgische wetgeving laat vandaag nog steeds toe dat gametendonatie anoniem gebeurt. Hoewel het Vlaams Afstammingscentrum sinds 2019 een belangrijke rol speelt in het ondersteunen van donorkinderen in hun zoektocht naar afstammingsinformatie, botst zijn werking op structurele grenzen. De kern van het probleem ligt bij het wettelijk kader: de absolute anonimiteit van donoren ondermijnt de centrale opdracht van het centrum en staat haaks op de positieve verplichtingen die op de Belgische staat rusten om het recht op identiteit effectief te waarborgen.

Het Vlaams Afstammingscentrum werd opgericht met de doelstelling om personen met afstammingsvragen op een ethisch en psychosociaal verantwoorde manier te begeleiden in hun zoektocht naar biologische verwanten. Toch kan het centrum zijn potentieel niet waarmaken zolang het gebonden is aan een wetgeving die anonieme gametendonatie toelaat. De werking van het centrum is immers grotendeels afhankelijk van de vrijwillige medewerking van donoren om hun identiteit kenbaar te maken of DNA in te dienen. Hierdoor blijft de toegang tot essentiële afstammingsinformatie voor veel donorkinderen een illusie. De DNA-databank die door het centrum wordt beheerd, laat enkel ouder-kindmatching toe en sluit genetische halfbroers en -zussen uit van detectie, terwijl net deze verwantschapsbanden ook een belangrijk deel van de identiteitsvorming van donorkinderen kunnen uitmaken. Het afstammingscentrum verkeert dan ook in een paradoxale positie: het wordt geacht een fundamenteel mensenrecht te faciliteren, maar wordt tegelijkertijd belemmerd door een juridisch kader dat de kern van dit recht ondermijnt.

218. De analyse van artikel 22 Gw. leert dat de Belgische overheid niet enkel gehouden is om af te zien van inmenging in het privéleven, maar ook actief verplicht is om het recht op identiteit te faciliteren. Artikel 8 EVRM en de daarbij horende rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens bevestigen dit. In verschillende arresten werd reeds geoordeeld dat een volledig anoniem donorenbeleid een schending vormt van het recht op privéleven van het donorkind. Ook artikel 7 IVRK, dat expliciet stelt dat een kind het recht heeft zijn ouders te kennen, onderstreept dat de belangen van het kind prioritair moeten worden afgewogen.

219. De Belgische situatie is in dit opzicht problematisch. Uit de rechtsvergelijking met Nederland en Frankrijk blijkt dat beide landen stappen hebben gezet richting een meer kindgerichte benadering. Nederland heeft in 2004 de anonimiteit volledig afgeschaft, terwijl Frankrijk recent zijn bio-ethische wetgeving hervormde en nu ook de toegang tot donoridentiteit mogelijk maakt. In beide systemen is er sprake van duidelijke criteria, institutionele ondersteuning en wettelijke waarborgen die het evenwicht tussen donorrechten en kinderrechten reguleren.

220. Het Belgische Grondwettelijk Hof bevestigde in arrest nr. 102/2024 de ongrondwettigheid van het absolute anonimiteitsprincipe. De wetgever wordt verplicht om uiterlijk tegen 30 juni 2027 een nieuw wettelijk kader in te voeren dat het recht op afstammingsinformatie garandeert én tegelijk rekening houdt met de rechten en gerechtvaardigde verwachtingen van donoren. Er moet een “billijk evenwicht” worden gevonden. Dit evenwicht moet primair via de wetgeving gerealiseerd worden en niet louter via de rechterlijke weg. De rechtspraak is belangrijk als richtingaanwijzer, maar kan geen stabiele oplossing bieden voor de structurele inconsistentie in het huidige stelsel.

221. Om te voldoen aan de nationale en internationale verplichtingen, en om het Vlaams Afstammingscentrum daadwerkelijk in staat te stellen zijn missie te vervullen, is een grondige herziening van het wettelijke kader noodzakelijk. In de eerste plaats moet de Belgische wetgever overgaan tot de afschaffing van de absolute anonimiteit van gametendonoren. Voor toekomstige donaties moet de regel zijn dat donoren enkel kunnen deelnemen aan donatieprocedures indien zij vooraf expliciet instemmen met identificeerbaarheid. Deze instemming moet juridisch bindend zijn en worden vastgelegd in een wettelijke regeling die de belangen van zowel donor als kind in evenwicht houdt. Daarnaast moet er ook een regeling komen voor reeds bestaande donaties. Voor kinderen die geboren zijn onder het oude regime, is het aangewezen om een evenwichtig systeem van belangenafweging te introduceren. De belangen van het donorkind bij identiteitskennis moeten hierbij zwaar doorwegen, conform de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof en het Europees Hof.

222. Verder moet het Vlaams Afstammingscentrum zelf een wettelijke verankering krijgen die zijn mandaat uitbreidt. Het centrum moet niet langer louter bemiddelend optreden, maar ook een bindende rol kunnen vervullen in het vrijgeven van afstammingsinformatie. Daarbij moet het centrum de mogelijkheid krijgen om bredere DNA-matching toe te passen, met inbegrip van genetische halfbroers en -zussen, om zo recht te doen aan het volledige spectrum van verwantschapsinformatie dat relevant is voor identiteitsvorming.

223. Naast deze structurele hervormingen is het essentieel dat wensouders, donoren en kinderen in alle fasen van het proces duidelijk en transparant worden geïnformeerd over hun rechten en plichten. Donoren moeten vooraf geïnformeerd worden over de implicaties van identificeerbaarheid, en kinderen moeten vanaf een gepaste leeftijd toegang krijgen tot hun afstammingsinformatie, al dan niet onder begeleiding van professionele hulpverlening. Het Vlaams Afstammingscentrum zou hierin een centrale rol kunnen spelen als aanspreekpunt, begeleider en uitvoerende instantie.

224. Tot slot is het wenselijk om een multidisciplinair toezichtorgaan op te richten dat waakt over de naleving van de hervormde regelgeving en het functioneren van het afstammingscentrum. Dit

orgaan moet de bevoegdheid krijgen om klachten te behandelen, aanbevelingen te formuleren en periodieke evaluaties van het systeem te verrichten. Op die manier wordt een mechanisme ingebouwd dat rechtsbescherming en beleidskwaliteit garandeert.

225. Een rechtvaardig en effectief systeem rond donorschap vereist dat België de belangen van het kind centraal stelt. Dit betekent dat de wetgever het recht op identiteit structureel moet waarborgen, met respect voor de fundamentele rechten van alle betrokkenen. Enkel zo kan het Vlaams Afstammingscentrum functioneren als een echt rechtbevorderend orgaan, en kan België zich positioneren binnen het mensenrechtelijk en Europees kader dat uitgaat van de waardigheid van elk individu, ongeacht de manier waarop hij of zij verwekt is.

8 BIBLIOGRAGIE

Belgische wetgeving

Verdrag van 23 mei 1969 inzake het verdragenrecht, *BS* 25 december 1993.

Verdrag van 20 november 1989 inzake de Rechten van het Kind, *BS* 17 januari 1992.

Wet van 6 juli 2007 betreffende de medisch begeleide voortplanting en de bestemming van de overtallige embryo's van gameten, *BS* 17 juli 2007.

Decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 17 juni 2019.

Besluit 8 mei 2020 van de Vlaamse Regering tot uitvoering van het decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *BS* 16 juni 2020.

Ministerieel besluit tot vaststelling van het bedrag dat de gebruiker aan het afstammingscentrum betaalt voor de afname en verwerking van een DNA-staal en de opmaak en matching van het DNA-profiel bij het centrum voor menselijke erfelijkheid, *BS* 21 juni 2021.

Herziening van de Grondwet – Herziening van titel II van de Grondwet om een artikel 24quater in te voegen betreffende de eerbiediging van het privé-leven, *Parl.St. Kamer* 1993-94, nr. 997/5.

Wetsvoorstel houdende regeling inzake het verzamelen, het bewaren en het verstrekken van gegevens bij de donatie van gameten, *Parl. St. Senaat* 2003-04, nr. 3-559/1.

Wetsvoorstel betreffende de medisch begeleide voortplanting en de bestemming van boventallige embryo's en gameten, *Parl. St. Senaat* 2005-06, nr. 3-1140/1.

Voorstel van decreet houdende oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *Parl.St. VI.Parl.* 2018-19, nr. 1855/1, 41p.

Nederlandse wetgeving

Wet 25 april 2002, houdende regels met betrekking tot donorgegevens bij kunstmatige bevruchting, *Stb.* 2002, 246 (in werking getreden op 1 juni 2004).

Tweede Kamer, 2022-2023, 35 870, nr. 10

Huishoudelijk Reglement Adviescommissie SDKB, versie 1.1, 17 mei 2022.

Franse wetgeving

Loi n° 94-654 du 29 juillet 1994 relative au don et à l'utilisation des éléments et produits du corps humain, à l'assistance médicale à la procréation et au diagnostic prénatal.

Loi n°2004-800 du 6 août 2004 relative à la bioéthique.

Loi n°2011-814 du 7 juillet 2011 relative à la bioéthique.

Loi n°2021-1017 relative à la bioéthique du 2 août 2021.

Assemblée nationale, Rapport fait au nom de la commission spéciale sur le projet de loi relatif à la bioéthique, n° 3111, tome I, 19 januari 2011, www.assemblee-nationale.fr/13/rapports/r3111-ti.asp.

Zweedse wetgeving

Wet 28 maart 1984 op de kunstmatige inseminatie (Inseminationslag 1984:1140), in werking sinds 1 juli 1985, *Svensk författningssamling* (SFS) 1984:1140.

Duitse wetgeving

Wet van 17 juli 2017 tot regeling van het recht op kennis van de afstamming bij heterologe toepassing van sperma (Gesetz zur Regelung des Rechts auf Kenntnis der Abstammung bei heterologer Verwendung von Samen, Samenspenderregistergesetz, SaRegG), BGBl. I 2017, nr. 45, 2513.

Spaanse wetgeving

Wet van 26 mei 2006 betreffende technieken van medisch begeleide voortplanting (Ley 14/2006, de 26 de mayo, sobre técnicas de reproducción humana asistida), BOE nr. 126 van 27 mei 2006, p. 19947.

Italiaanse wetgeving

Wet van 19 februari 2004 betreffende medisch begeleide voortplanting (Legge 19 febbraio 2004, n. 40, Norme in materia di procreazione medicalmente assistita), Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana nr. 45 van 24 februari 2004.

Portugese wetgeving

Wet nr. 32/2006 van 26 juli 2006 betreffende medisch begeleide voortplanting (Lei n.º 32/2006, de 26 de julho, Regula a procriação medicamente assistida), Diário da República nr. 143/2006, Série I-A, p. 4752.

Rechtspraak

EHRM 13 juni 1979, nr. 6833/74, Marckx/België.

EHRM 7 juli 1989, nr. 10454/83, Gaskin/Verenigd Koninkrijk.

EHRM 21 oktober 1992, nr. 16213/90, Burghartz/Zwitserland.

GwH 17 december 2003, nr. 169/2003.

GwH 31 mei 2011, nr. 96/2011.

GwH 10 maart 2022, nr. 33/2022, ECLI:BE:GHCC:2022:ARR.033.

GwH 15 februari 2024, nr. 22/2024, ECLI:BE:GHCC:2024:ARR.022.

GwH 26 september 2024, nr. 102/2024, ECLI:BE:GHCC:2024:ARR.102.

Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) 23 juni 2023, *T.Fam.* 2024, 220-224.

Nederlandse rechtspraak

Hof 's-Hertogenbosch 18 september 1991, NJ 1991.

HR 15 april 1994, NJ 1994.

HR 3 januari 1997, NJ 1997.

Rechtsleer

Ad hoc Committee for the Rights of the Child (CAHENF), *Opinion on PACE Recommendation 2156(2019) on "Anonymous donation of sperm and oocytes: balancing the rights of parents, donors and children"*, CAHENF(2019)03, Straatsburg, 11 juni 2019.

Adv.RvS nrs. 39.474, 39.475, 39.476, 39.477, 39.478 en 39.525, *Parl. St.* Senaat 2005-06, nr. 3-417/3, 41.

Adv. Raadgevend Comité voor Bio-ethiek, Advies nr. 29 van 21 juni 2004 betreffende embryodonatie, <https://www.health.belgium.be/nl/advies-nr-29-embryodonatie>.

AFSTAMMINGSCENTRUM, "Werking van het Afstammingscentrum", <https://afstammingscentrum.be/over-afstammingscentrum/werking/>.

AFSTAMMINGSCENTRUM, *Het afstammingscentrum, wat is dat precies?* (algemene informatie brochure), <https://afstammingscentrum.be/over-afstammingscentrum/publicaties/folders-en-artikels/>.

AFSTAMMINGSCENTRUM, *Ons aanbod: DNA-onderzoek*, <https://afstammingscentrum.be/ons-aanbod/dna-onderzoek/>.

AFSTAMMINGSCENTRUM, *Jaarverslag 2023*, <https://afstammingscentrum.be/over-afstammingscentrum/publicaties/jaarverslagen/>, 67p.

AFSTAMMINGSCENTRUM, "Donoranonimiteit herbekeken: implicaties voor de toekomst", L-C&Y Seminar, 28 februari 2025.

Agence de la biomédecine, *Don de gamètes*, www.agence-biomedecine.fr/Don-de-gametes.

Agence de la biomédecine, "Fondamentaux de l'Agence de la biomédecine", www.agence-biomedecine.fr/Fondamentaux-de-l-Agence-de-la-biomedecine.

Agence de la biomédecine, "Registre des donneurs de gamètes et d'embryons", <https://www.agence-biomedecine.fr/Registre-des-donneurs-de-gametes-et-d-embryons?lang=fr>.

ALEN, A. en MUYLLE, K., *Handboek van het Belgisch staatsrecht*, Deurne, Kluwer, 1995, 1055p.

BAILLON-WIRTZ, N. en DARMÉ-LONGUET, V., "Bioéthique - Enfant né d'une assistance médicale à la procréation avec tiers donneur : quel droit d'accès aux origines ?", *La Semaine Juridique - Notariale et immobilière* 2022, 31-37.

BINET, J. R., "Consentement du donneur à la transmission de son identité: clé de voûte du droit à la connaissance des origines", *Droit de la famille* 2023, 1-2.

BLYTH, E. en FARRAND, A., 'Anonymity in donor-assisted conception and the UN Convention on the Rights of the Child', *The International Journal of Children's Rights* 2004, 89-104.

BOECKX, L., "Naar een transversale clausule inzake verdragsconforme interpretatie van rechten en vrijheden in de Belgische Grondwet?", *Jura Falconis* 2022, 77-184.

BOONE, R., "De Belgische wet met zijn absolute donoranonimiteit staat op gespannen voet met de mensenrechten", *Juristenkrant* 2022, 8-9.

Boone, I. en Decorte, E., "Grondwettelijk Hof luidt einde in van anonimiteit donoren bij medisch begeleide voortplanting", *R.W.* 2024, 322.

BOONE, I. en VONK, M. (eds.), *The right to identity and access to information on genetic origin and parentage*, Cambridge, Intersentia, 2024, 176p.

BRUNET, L. en KUNSTMANN, J. M. "Gamete donation in France: the future of the anonymity doctrine", *Med. Health Care and Philos.* 2013, 69-81.

CECOS, "Les CECOS", www.cecocos.org/les-cecocos.

Comité Consultatif National d'Éthique, États généraux de la bioéthique – Rapport de synthèse, Parijs, CCNE, 2018, www.vie-publique.fr/rapport/37417-etats-generaux-de-la-bioethique-rapport-synthese.

Cour des comptes, Les missions de l'Agence de la biomédecine après la dernière loi de bioéthique, 31 januari 2024, www.ccomptes.fr/fr/publications/les-missions-de-lagence-de-la-biomedecine-apres-la-derniere-loi-de-bioethique.

DE RAEDT, S. EN VAN DE VIJVER, A. (eds.), *Grondrechten in fiscalibus*, Brussel, Larcier, 2016, 576p.

DECORTE, E., 'Een kinderrechtenconforme benadering van toegang tot afstammingsinformatie voor donorkinderen', *TJK* 2021, 7-22.

DECORTE, E., *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, Brugge, Die Keure, 2022, 630 p.

DECORTE, E., "De tijd heelt niet altijd alle wonden" (noot onder EHRM 7 september 2023, nrs. 21424/16 en 45728/17, Gauvin-Fournis en Silliau/Frankrijk), *EHRC Updates* 2023, 1-7.

DONORGEGEVENS KUNSTMATIGE BEVRUCHTING, "Aankomende wetswijziging Wdkb per 1 april 2025", 18 september 2024, www.donorgegevens.nl/actueel/nieuws/2024/09/18/aankomende-wetswijziging.

EXPERTENPANEL GEDWONGEN ADOPTIES, *Eindrapport Expertpanel. Wegen tot erkenning en herstel bij gedwongen adoptie*, april 2015, 1-38.

FALCH-ERIKSEN, A. en BACKE-HANSEN, E., *Human Rights in Child Protection - Implications for Professional Practice*, Cham, Palgrave, 2018, 258p.

Fertility Europe & European Parliamentary Forum for Sexual & Reproductive Rights, European Atlas of Fertility Treatment Policies 2024, <https://fertilityeurope.eu/atlas2024>.

FIOM, "Fiom KID-DNA Databank", <https://fiom.nl/donorconceptie/fiom-kid-dna-databank/fiom-kid-dna-databank>.

FIOM, "In contact komen met een bekende donor", www.fiom.nl/donorconceptie/donorkinderen/contact-komen-bekende-donor.

FIOM, "Informatie voor bekende spermadonoren", <https://fiom.nl/donorconceptie/donoren/informatie-bekende-spermadonoren#:~:text=In%20het%20vervolgtraject%20geeft%20de,ontmoeting%20wenst%20met%20de%20donor>.

FIOM, "Omdat je er niet alleen voor staat", <https://fiom.nl/>.

FIOM, "Waarom Nederlandse spermadonoren hun anonimiteit opgeven", <https://fiom.nl/donorconceptie/donoren/waarom-nederlandse-spermadonoren-hun-anonimiteit-opgeven>.

FIOM, "Wet- en regelgeving donorconceptie", <https://fiom.nl/donorconceptie/wet-regelgeving-donorconceptie>.

FIV, "Définition : CECOS", www.fiv.fr/definition-cecos.

FOTTRELL, D., *Revisiting Children's Rights: 10 Years of the Un Convention on the Rights of the Child*, Cambridge, Kluwer Law International, 2001, 198p.

GALLUS, N. (ed.), *Droit des familles, genre et sexualité*, Louvain-la-Neuve, Anthémis, 2012, 362p.

GOFFIN, T. en NYS, H., *Recht en bio-ethiek*, Leuven, Lannoo, 2021, 266p.

HENRARD, K., *Mensenrechten vanuit internationaal en nationaal perspectief*, Den Haag, BJU, 2008, 450p.

HERTZ, R. en NELSON, M. K., *Random Families - Genetic Strangers, Sperm Donor Siblings, and the Creation of New Kin*, New York, Oxford University Press, 2019, 312p.

Human Fertilisation and Embryology Authority, "Donor Sibling Link (DSL)", www.hfea.gov.uk/donation/finding-out-about-your-donor/donor-sibling-link-dsl/.

JANSSENS, P.M.W., DUNSELMAN, G.A.J., Simons A.H.M. en Kloosterman, M.D., "Wet donorgegevens kunstmatige bevruchting: inhoud en gevolgen", *NTvG*, 2005, 1412-1416.

KESTEMONT, L., SCHOUKENS, P., HENDRICKX, K. en TERRY, E. (eds.), *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2017, 143p.

KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Advies over afstammingscentrum en DNA-databank: een belangrijke stap vooruit in het realiseren van het recht op afstammingsinformatie*, 18 maart 2019, nr. 2018-2019/08, 9p.

KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Jaarverslag 2020, https://www.kinderrechten.be/sites/default/files/jaarverslag_kinderrechtencommissariaat_2019-2020_interactief_def.pdf, 222p.

KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Kinderen hebben recht op informatie over hun afstamming*, ook van een donor, nr. 2022-2023/09, 20 maart 2023, 19p.

LAMBERSY, B. en CABREJOS, L., "Einde van de (absolute) donoranonimiteit voor het donorkind?", *R.A.B.G.* 2025, 113-118.

LEJEUNE, B., "Anonymat et compensation financière du don de gamètes et d'embryons en Belgique", *Andrologie* 2008, 153-156.

LIEFAARD, T., 'De waarde van de rapportageverplichting van Nederland aan het VN-Kinderrechtencomité.', *NTM-NJCM-Bulletin* 2013, 469-481.

Ministère du travail, de la santé, des solidarités et des familles, "La Commission d'accès des personnes nées d'une assistance médicale à la procréation aux données des donneurs", www.sante.gouv.fr/systeme-de-sante/acces-origines-AMP/article/la-commission-d-acces-des-personnes-nees-d-une-assistance-medicale-a-la.

MORBE, E., "Medisch begeleide voortplanting en de bestemming van de boventallige embryo's en de gameten" in G. DE BACKER, C. MICHIELS en I. UYTENDAELE et al.(eds.), *Wetgeving gezondheidszorg met commentaar*, Heule, UGA, 2008, losbl. 85p.

NYS, N., en WUYTS, T., *De wet betreffende de medisch begeleide voortplanting*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 117p.

OHCHR, "Status of ratification", https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=161&Lang=EN.

OHCHR, "Committee on the Rights of the Child", <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/crc>.

OPLINUS, L., *Medische hulp bij voortplanting*, Antwerpen, Intersentia, 2021, 626p.

PICKFORD, R., 'The Gaskin Case and Confidential Personal Information - Whose Secret?', *Journal of Child Law* 1992, 33-38.

PLUYM, L., "Het recht van het kind om zijn ouders te kennen (art. 7.1 IVRK) na heterologe medisch begeleide voortplanting, adoptie en draagmoederschap in België", *TJK* 2012, 5-22.

POSTEMA, D. en MAAS, A.J.B.M., "Vijf jaar Fiom KID-DNA Databank", *NTvG* 2016, D137.

Raad van Europa, Comité voor Juridische Samenwerking (CDCJ), *Access of persons conceived by gamete donation to information on their origins*, Straatsburg, Raad van Europa, 2022, www.rm.coe.int/cdcj-2021-20e-final-publication-format-17122022/1680a97134.

RAVELINGIEN, A., PROVOOST, V. en PENNING, G., "Donor-conceived children looking for their sperm donor: What do they want to know?", *Facts, Views and Vision in ObGyn* 2013, 257-264.

REIMANN, M. en ZIMMERMAN, R. (eds.), *The Oxford Handbook of Comparative Law*, Oxford, Oxford University Press, 2006, 1424p.

RYNGAERT, J., 'Vlaams afstammingscentrum en DNA-databank: een bescheiden maar belangrijke stap vooruit vanuit kinderrechtenperspectief', *T.Fam.* 2019, 110-111.

SCHEIB, J. E., MCCORMICK, E., BENWARD, J. en RUBY, A., "Finding people like me: contact among young adults who share an open-identity sperm donor", *Human Reproduction Open* 2020, 1-13.

SEGURA, E., "Reproductive tourism: when Spain becomes the gateway to anonymous donation in Europe", *Civio*, 10 november 2021, www.civio.es/sanidad/2021/11/10/reproductive-tourism/.

SMIS, S., Janssens, C., MIRGAUX, S. en VAN LAETHEM, K., *Handboek Mensenrechten: De internationale bescherming van de rechten van de mens*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 660p.

STEUNPUNT ADOPTIE, *Interview met het Afstammingscentrum*, <https://www.steunpuntadoptie.be/nl/nieuws/detail-2/interview-met-het-afstammingscentrum>.

SWENNEN, F., *Het personen- en familierecht - een benadering in context*, Antwerpen, Intersentia, 2023, 642p.

SQUIRES, Q., "Essai sur le don de Gamètes", *Topique* 2011, 73-88.

TACK, S. en VERSCHELDEN, G. (eds.), *Medisch begeleide voortplanting: in juridisch en ethisch perspectief*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 232p.

UNITED NATIONS ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL, *Question of a convention on the rights of the child. Report of the Working Group to the Commission on Human Rights*, E/CN.4/1989/48, 2 maart 1989, <https://digitallibrary.un.org/record/57437?v=pdf>.

UN COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, *Concluding Observations: Noorwegen*, CRC/C/15/Add.23, 25 april 1994, <https://digitallibrary.un.org/record/197744?v=pdf>.

UN COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, *Reservations, declarations and objections relating to the Convention on the Rights of the Child*, CRC/C/2/Rev.8, 7 december 1999, <https://digitallibrary.un.org/record/406574?v=pdf&ln=fr>.

UN COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, *General Comment no. 14 on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration* (art. 3, para. 1), CRC/C/GC/14, 29 mei 2013, <https://digitallibrary.un.org/record/778523?v=pdf>.

UN COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, *Concluding Observations: België*, CRC/C/BEL/CO/5-6, 28 februari 2019, <https://digitallibrary.un.org/record/3793448?v=pdf>.

VANDE LANOTTE, J. en HAECK, Y., *Handboek EVRM – Deel 1: algemene beginselen*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 949p.

VANDE LANOTTE, J., GOEDERTIER, G., HAECK, Y. en GOOSSENS, J. en DE PELSMAEKER, T., *Handboek Belgisch Publiekrecht. Deel 1. Inleiding tot het Belgisch publiekrecht*, Brugge, die Keure, 2014, 791p.

VANDENHOLE, W. (ed.), *Kinderrechten in België*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 258p.

VERHELLEN, E., *Verdrag inzake de Rechten van het Kind achtergronden, motieven, strategieën en hoofdlijnen*, Antwerpen, Garant, 2000, 252p.

VERSCHELDEN, G., *Afstamming*, Mechelen, Story-Scientia, 2004, 762p.

VERSCHELDEN, G., *Handboek Belgisch Personen- en familierecht*, Brugge, die Keure, 2016, 970p.

VERSCHELDEN, G., "Grondwettelijk Hof relativeert donoranonimiteit", *Juristenkrant* 2024, 6-7.

VIE PUBLIQUE, "Les questions de bioéthique : la chronologie de 1983 à 2023", www.vie-publique.fr/eclairage/19234-les-questions-de-bioethique-la-chronologie-de-1983-2023.

WOUTERS, N., *Kenniscentrum Pleegzorg krijgt vergunning voor oprichting Vlaams Afstammingscentrum*, <https://pers.opgroeien.be/kenniscentrum-pleegzorg-krijgt-vergunning-voor-oprichting-vlaams-afstammingscentrum>.

WUYTS, T., 'Het recht op identiteit in de Belgische rechtsorde', *T.Fam.* 2015, 60-65.

WUYTS, T., *Ouderlijk gezag: een coherente gezagsregeling voor minderjarigen*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 990p.

WUYTS, T., "De impact van het recht op identiteit op afstammingsvorderingen en de naamgeving", *T.J.K.* 2021, 233-250.

WYNS, C., DE GEYTER, C., CALHAZ-JORGE, C., KUPKA, M.S., MOTRENKO, T., SMEENK, J., BERGH, C., TANDLER-SCHNEIDER, A., RUGESCU, I.A. en GOOSSENS, V., "ART in Europe, 2018: results generated from European registries by ESHRE", *Human Reproduction Open* 2022, 1-20.

ZWEIGERT, K. en KOTZ, H., *Introduction to Comparative Law*, Oxford, Oxford University Press, 1998, 741p.